

Aalborg Universitet

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Når teltpælene rykkes op

Geografisk mobilitet i Danmark og dens årsager

Andersen, Hans Skifter

Publication date:
2010

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):

Andersen, H. S. (2010). *Når teltpælene rykkes op: Geografisk mobilitet i Danmark og dens årsager*. SBI forlag. SBI 2010 Nr. 12

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Når teltpælene rykkes op

Geografisk mobilitet i Danmark og dens årsager

Hans Skifter Andersen

Center for Bolig og Velfærd 2010

Indhold

Indledning, hovedkonklusioner og sammenfatning	5
Indledning.....	5
Hovedkonklusioner.....	5
Sammenfatning	13
Præferencer for lokalisering og pendling	14
Årsager til - og hindringer for - geografisk mobilitet	20
Geografisk mobilitet i Danmark.....	29
Præferencer for lokalisering og pendling	40
Faktorer som påvirker lokaliseringspræferencer – er boligen eller arbejdsstedet vigtigst?	40
Valget mellem flytning og pendling	42
Præferencer for pendling	43
Præferencer for urbanisering	45
Præferencer hos familier i forskellige faser af livsforløbet	47
Præferencer hos forskellige socialgrupper	50
Præferencer for bolig og lokalområde	51
Præferencer for boligen	52
Præferencer for omgivelser og adgang til service og transport	54
Årsager til - og hindringer for - geografisk mobilitet	60
Stedstilknytning og bosætning	61
Motiver for og årsager til geografisk mobilitet.....	67
Uddannelse	67
Jobskifte	68
Arbejdsløshed og pensionering	70
Familieændringer.....	71
Ønsker om ændret/forbedret boligsituation eller lokalområde/urbanisering.....	72
Ønsker om realisering af livsstilsændringer	72
Ønsker om tilbagevenden til opvækstområde eller lokalisering i andet område, som man har tilknytning til	73
Oversigt over flyttebegrundelser	73
Mobilitet ved ændringer over livsforløbet.....	76
Geografisk mobilitet i Danmark.....	79
Flytteafstande i Danmark.....	79
Opdeling af landet efter urbanisering og byhierarki	81
Flytninger mellem by og land	83
Flytteafstand land-by	84
Flytninger mellem vækst og stagnationsområder.....	85
Urbaniseringsgrad for tilflytninger til vækst- og stagnationsområder.	86
Geografisk mobilitet hos forskellige befolkningsgrupper	88
Alder.....	88
Familiesituation	90
Uddannelse	93
Beskæftigelsesstatus	96
Sammenhængen mellem geografisk mobilitet og ændringer i beskæftigelse, familie og bolig	100
Beskæftigelsesændringer og geografisk mobilitet.....	100
Familieændringer og geografisk mobilitet.....	102

Flytteafstande i forbindelse med familieændringer	103
Boligændringer og geografisk mobilitet	104
Arbejdsændringer, boligændringer og pendling ved geografisk mobilitet.....	104
Hjemvenden til opvækststedet	105
Statistiske analyser af forskelle mellem forskellige typer af geografisk mobilitet.....	107
Hvad karakteriserer de geografisk mobile?	108
Vandringer mellem vækst og stagnationsområder.....	110
Vandringer mellem by og land	112
Litteratur.....	115
Bilag 1. Registerdatabasen.....	118
Bilag 2. Beregning af flytte- og pendlingsafstande.....	127
Bilag 3: Spørgsmål om flyttemotiver og tilknytning i SFI's flytteundersøgelse 1998	128

Indledning, hovedkonklusioner og sammenfatning

Indledning

Emnet for denne undersøgelse er, hvad der bestemmer den geografiske lokalisering af menneskers bosætning, og hvad der har betydning for at man skifter bosted, specielt hvad der får folk til at foretage store ændringer i boligens geografiske placering og i typen af lokalområde, den er placeret i.

Ved geografisk mobilitet – også kaldet vandring - forstås normalt flytning af bopæl over længere afstande. Men det er uklart, hvor grænsen ligger mellem lokale flytninger og vandringer. En teoretisk definition er, at det er en flytning, som gør det umuligt at opretholde en jævnlig kontakt til og brug af det hidtidige bosted. Det indebærer, at man ikke kan pleje jævnlig kontakt med venner og naboer eller bruge de faciliteter man er vant til. Ofte indebærer det også skift af arbejdsplads, fordi pendlingsafstanden er blevet for stor.

Denne undersøgelse er baseret på data fra forskellige kilder. Der er foretaget en gennemgang af foreliggende forskningslitteratur. Det vigtigste datamateriale er en database, oprettet af Center for Bolig og Velfærd, som indeholder data om alle flyttende personer i året 2002, samt tilsvarende data for 1996. I datamaterialet er oplysninger om husstandenes familie-, arbejds- og boligsituation både ved starten af året – før flytningen – og ved slutningen af året efter flytningen. Disse data gør det således muligt at sammenkæde flytningerne med de ændringer, som er sket i løbet af året med hensyn til familie, arbejde og bolig. Der er desuden data om husstandenes lokalisering før og efter flytningen. Baseret på GIS koordinater er flytteafstandene beregnet. Til belysning af forskellige husstandes præferencer for bolig, omgivelser og lokalisering er anvendt data fra Center for Bolig og Velfærd's boligsurvey i 2008 (Kristensen og Skifter Andersen 2009). Fra denne survey er desuden anvendt data om pendling og præferencer for dette. Endelig er anvendt data om flyttebegrundelser, som stammer fra en survey SFI gennemførte i 1998 blandt flyttende 20-95 årige personer mellem kommuner

Baggrunden for geografisk mobilitet kan være, at man har nogle særlige præferencer for bestemte boliger, omgivelser eller lokalisering. Rapporten indledes derfor med en diskussion af, hvad sådanne præferencer betyder for valg af lokalisering og geografisk mobilitet, og en analyse af hvordan præferencerne varierer mellem forskellig befolkningsgrupper. Dernæst ses på, hvilke årsager der kan være til at man bliver geografisk mobil – og hvilke forhold der virker hindrende for dette, fx stedstilknytning.

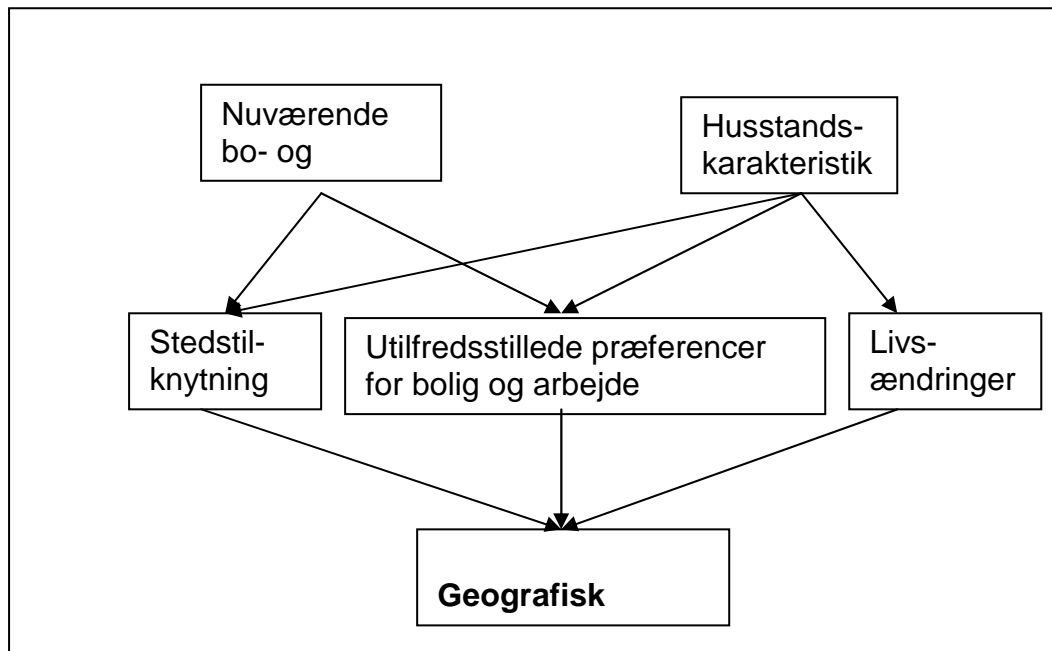
I den sidste del af rapporten belyses den geografisk mobilitet i Danmark. Der ses på mobilitetens omfang, hvem der er mobile og hvilke samtidige ændringer, der samtidigt sker i deres familie-, bolig- og arbejdssituation. Desuden ses på mobilitetens retning mellem hhv. land og by og mellem regioner i vækst og stagnation.

Hovedkonklusioner

Geografisk mobilitet sker i princippet, når fordelene er større og ulemperne mindre ved det nye bosted frem for det gamle. Her spiller den enkeltes præferencer, for hvor og hvordan

man vil bo og arbejde, en betydelig rolle. Men af forskellige grunde er der store barrierer for geografisk mobilitet, som bl.a. skyldes det, man kalder for stedstilknytning.

Man kan opstille nedenstående model for, hvordan geografisk mobilitet opstår:

Figur 1. Model for årsager til geografisk mobilitet

Motiver for geografisk mobilitet kan i første omgang henføres til, at man ikke, der hvor man bor, kan få tilfredsstillet sine præferencer for arbejdsmuligheder og for boligen, boligens omgivelser og bo- og arbejdsstedets lokalisering. Men samtidig hæmmes geografisk mobilitet af det, man kalder for stedstilknytning – det forhold at mange mennesker på forskellige måder er knyttet til enten deres arbejdssted, deres bolig eller til boligens omgivelser og lokalisering. Mange er også knyttet til deres opvækststed. Mobilitet sker ofte, når der sker væsentlige ændringer i folks liv, som markant ændrer deres præferencer og betydningen af stedstilknytning, og giver anledning til overvejelser om man bor det rigtige sted. Det kan være arbejdsændringer, som start eller afslutning på uddannelse, arbejdsskift, arbejdsløshed eller pensionering. Det kan også være familieændringer som fraflytning fra forældre, pærdannelse, børnefødsler eller skilsmisse. Disse livsændringer sker i forskelligt omfang for forskellige typer af husstande afhængig af alder, familietype, beskæftigelse og uddannelse, og disse faktorer har også stor betydning for husstandenens stedstilknytning og præferencer. Endelig afhænger stedstilknytning og utilfredsstillede præferencer af den nuværende situation mht. til arbejde og bopæl, som man overvejer at forlade.

I traditionel økonomisk teori ses husstandenens lokalisering først og fremmest som værende bestemt af arbejdsmarkedet. Arbejdsstedernes lokalisering bestemmer, hvor arbejdstagerne lokaliserer sig i rummet. Det antages, at arbejdsstedet vælges først, og bostedet vælges derefter ved en afvejning af afstand til arbejde og andre præferencer. Geografisk mobilitet er ofte forbundet med arbejdsskift, idet der for 80 pct. af de beskæftigede, som flytter mere end 20 km, samtidigt sker et arbejdsskift. Men denne og

andre undersøgelser viser, at det ofte er bostedet, der vælges først, og at man derefter vælger at finde nyt arbejde eller pendle til det gamle arbejde. Undersøgelsen viser, at der i befolkningen er en stor villighed til at pendle langt. Det er især beboere i de store byer med ønsker om at flytte ud til mindre urbaniserede områder, der er villige til at øge pendlingen.

Præferencer for bolig og bosted

Præferencer for bolig og bosted har derfor også en stor betydning for husstandenes lokalisering og for den geografiske mobilitet, især hvis præferencerne afviger meget fra ens eksisterende bopæl. Undersøgelsen viser, at disse præferencer ændres markant over livsforløbet. De unge hjemmeboende og enlige har stærke præferencer for at bo centralt i de store byer. De unge par uden børn vil også oftere end gennemsnittet bo i de centrale byområder, men i langt mindre omfang end de unge enlige. Men når de får børn ønsker mange, at bo i forstæder og landområder. Det gælder i mindre grad de enlige forsørgere end parrene. Set i forhold til deres nuværende lokalisering vil mange af de unge enlige, par og børnefamilier gerne ud af de centrale bydele til forstæder, og børnefamilierne vil mere generelt væk fra byer til landområder. Eneste modbevægelse er de ældre enlige, som gerne vil væk fra landområderne og ind til de mindre byer.

Undersøgelsen viser også, at der er mange personer udenfor arbejdsmarkedet med bopæl i de centrale dele af de store byer, som gerne vil flytte væk herfra ud til forstæder og landområder.

Præferencerne for at bo i by eller land har en tæt sammenhæng med husstandenes præferencer for boliger, omgivelser og beliggenhed i forhold til transport og service. Hos næsten alle husstande er der relativt stærke præferencer for ejerboliger i enfamiliehuse, men det gælder især for de unge og de midaldrende par og børnefamilier. Undersøgelsen viser, at ønsker om geografisk mobilitet må forventes at have en sammenhæng med ønsker til boligtypen. Ønsker om at flytte væk fra de store byer kan sammenkobles med ønsker om at realisere drømmen om enfamiliehuset, mens de, der flytter til centerområderne ikke i så stor udstrækning har denne drøm og forventer lejeboliger og etageboliger.

Generelt er der stor forskel på, hvor højt befolkningen prioriterer forskellige egenskaber ved boligens nærmiljø og lokalisering. At bo tæt ved grønne områder har højest prioritet efterfulgt af at undgå kriminalitet og sociale problemer. Andre forhold med højere prioritet er at undgå støj, opnå gode vilkår for børn, nærhed til transportmuligheder og at bo tæt på venner og familie. Middel prioritet har at bo tæt på vand, nærhed til arbejdsplads og tæt på byens tilbud. Lavest prioriteret er at bo sammen med nogen, der ligner en selv, områder med få indvandrere, fællesfaciliteter og at bo tæt på, hvor man voksede op. Der er en klar sammenhæng mellem disse præferencer og præferencerne for, hvor i landet man ønsker at bosætte sig. Præferencen for at bo tæt på byens tilbud falder drastisk med faldende præferencer for høj urbanisering. Også ønsker om at bo tæt på transportmuligheder aftager udenfor brokvartererne. Derimod stiger præferencerne for natur – grønne områder og vand – jo længere ud på landet, man kommer. Ønsker om at undgå støj er især forbundet med forstæder og landområder.

I mange tilfælde har de, der ønsker at skifte til en anden type af lokalisering, meget afvigende præferencer set i forhold til andre personer, som ønsker at forblive i de områder, de selv vil flytte væk fra. De, der gerne vil væk fra byernes centrale dele til forstæderne har meget stærkere præferencer med hensyn til næsten alle forhold ved boligens omgivelser og lokalisering end de der vil blive – de er simpelthen mere optaget af, hvordan kvaliteten af omgivelserne er. Især gode vilkår for børn og adgang til daginstitutioner og fællesfaciliteter er højere prioriteret blandt 'udflytterne' end blandt de, der ønsker at forblive i centrene. Men 'udflytterne' har ikke en meget lavere prioritering af 'nærhed til byens liv'. Dette tyder på, at udflytterne netop vælger forstæderne for fortsat at kunne udnytte de store byers mange tilbud. For de, der vil flytte helt væk fra de store byer til landområderne er der endnu højere prioriteringer af naturen (og også at undgå støj), og samtidig mindre prioritering af bylivet og adgang til transport. Omvendt ønsker de, der vil flytte fra forstæder og landområder ind til de store byer, især at kunne udnyttet byens faciliteter og transportmuligheder, mens alle andre forhold kun har en begrænset betydning for dem. Også for de, der gerne vil fra landområderne ind til de mindre byer, spiller byliv, offentlige institutioner og transport en større rolle.

Stedstilknytning

I virkelighedens verden er der ikke tale om, at folk gør et frit valg mellem boliger og lokaliteter i hele Danmark. Der er en meget stor grad af stabilitet i befolkningens bosættelse, og det er relativt sjældent at familier flytter bopæl og arbejdsplads til andre dele af landet. Generelt viser forskningen om mobilitet, at man sjældent er tilbøjelig til at forlade det lokalområde – og især den region – som man bor i. Det gælder især, hvis man er opvokset der, eller har boet der i en årrække. Man kan sige, at de, der flytter til andre lokalområder og regioner er en slags mønsterbrydere.

De fleste studier ser stedstilknytning som noget socialt, som sociale netværk, status og gruppetilhørsforhold, men der er studier som viser, at det også kan have relation til de fysiske omgivelser. Der kan være tale om tilknytning til selve boligen og dens umiddelbare omgivelser, det kan være til et lokalsamfund i et bykvarter eller mindre by, det kan være til en større by eller til en større region med dets samlede udbud af arbejdspladser, service, oplevelser og transport. Afhængig af hvilket niveau tilknytningen vedrører, kan det have betydning for flytning overhovedet (boligtilknytning), flytning lokalt (lokaltilknytning), flytning indenfor en by eller en region (regional tilknytning) eller mellem byer og regioner.

Der er forskelle på stedstilknytningen mellem husstande i forskellige faser af livscyklusforløbet og med forskellig social status. De fleste undersøgelser viser, at stedstilknytningen stiger med alderen, men der er ikke en lineær sammenhæng, og det er forskellige slags tilknytninger, der har betydning for de forskellige aldersgrupper. For personer over 50 år falder tilknytningen faktisk med alderen. Tilknytningen er desuden særlig høj for de ældre børnefamilier og de enlige med børn. For de midaldrende husstande uden børn er der forskelle på enlige og parrene, der i højere grad føler tilknytning end singlerne.

Regionen har ligeså stor betydning for de ældre som lokalområdet. For de unge har regionen større betydning end boligen og lokalområdet. For de midaldrende har boligen størst betydning og lokalområdet mindst. Kvinder føler generelt større tilknytning end mænd.

Men mennesker kan også føle tilknytning til steder, hvor de tidligere har boet - især hvis de har boet der i en årrække. Af en særlig betydning er her det sted, hvor man har boet hele eller størsteparten af sin opvækst. Undersøgelsen viser, at kun 11 pct. ikke føler nogen særlig tilknytning til opvækststedet, mens 68 pct. stadig føler sig meget knyttet til det – også selv om de ikke bor der. Der er en lidt stærkere tilknytning blandt de, der er vokset op på landet og i de mindre byer, mens den er lavest for de, der kommer fra de tre største provinsbyer.

Årsager til geografisk mobilitet

For de unge er uddannelsesvalg en meget væsentlig årsag til migration, da især de højere uddannelser er lokaliseret nogle få steder i landet. Den største mobilitet sker ved uddannelsens begyndelse, men når uddannelsen er afsluttet, og de unge skal ud på arbejdsmarkedet, er der også en relativt høj mobilitet. Ikke alle unge bliver således boende ved uddannelsesstedet, og nogle vender tilbage til opvækstområdet. De længste flytninger sker i forbindelse med start af uddannelse, hvor den gennemsnitlige flytteafstand er over 50 km. Flytning i forbindelse med start af uddannelse udgør ca. 8 pct. af de geografisk mobile (defineret som de, der flytter mere end 50 km), hvor de er stærkt overrepræsenterede set i forhold til alle flyttende. I forbindelse med studiets afslutning flyttes der også ret langt, især hvis man samtidigt får et job (48 km).

I gennemsnit er det 53 pct af alle flyttende beskæftigede, der skifter job eller har fået et job. Når man flytter mere end 20 km ligger jobskiftefrekvensen blandt de beskæftigede nogenlunde stabilt på omkring 80 pct. Der er således allerede ved flytninger over 20 km tale om en ret høj hyppighed for jobskifte samtidigt med flytningen. Dette er imidlertid ikke ensbetydende med, at det er jobskiftet, der udløser vandringene. En interviewundersøgelse har således vist, at der var jobskifte involveret i 68 pct. af de tilfælde, hvor lønmodtagere i alderen 20-59 flytter mellem kommuner. Men kun relativt få (20 pct.) angav jobmæssige forhold som hovedårsag til flytningen. Der må således være en del tilfælde, hvor man flytter af andre grunde end arbejdsmarkedsforhold, men hvor flytningen udløser et jobskifte. Der er dog 2½ gange større sandsynlighed for geografisk mobilitet mere end 50 km blandt flyttende personer, som kommer i beskæftigelse eller skifter job.

En anden gruppe, som i teorien kan have stort udbytte af at vandre, er de arbejdsløse, som herved kunne komme i arbejde. I forbindelse med pensionering – enten alders- eller førtidspensionering – kommer man desuden i en situation, hvor man dels frigøres permanent fra arbejdsmarkedet og dels ofte har en indkomstnedgang. Dette kan være en situation, som kan give anledning til overvejelser om migration, og hvor kvaliteter og omkostninger ved forskellige bosteder kan blive revurderet. Tilknytning til bostedet eller andre steder vil her også have stor betydning, samt at der især for ældre er stærke mobilitetshæmmede faktorer. Flytninger, der sker samtidig med skift fra job til pensionering og arbejdsløshed udløser mere end dobbelt så ofte geografisk mobilitet end andre flytninger. 7 pct. af de geografisk mobile er personer, som forlader arbejdsmarkedet eller pensioneres i forbindelse med flytningen. Størsteparten af disse er mennesker, der bliver arbejdsløse efter at have haft arbejde (6 pct.). Det er kun lidt over en pct. af dem, som går på pension. Personer, der er gået fra arbejdsløshed til pension, er endnu sjældnere geografisk mobile.

Familieændringer er ikke i sig selv begrundelse for migration, men de kan indebære ændrede behov og prioriteringer, som kan udløse migration. I en interviewundersøgelse anførte således ca. halvdelen af flyttende husstande mellem kommuner familiemæssige ændringer som den væsentligste årsag til flytning. Flytninger i forbindelse med husstandsændringer foregår over længere afstande end flytninger uden ændringer. Det er især børn, der flytter hjemmefra, der har lange flytteafstande. Også pardannelse giver ofte anledning til lange flytninger, mens skilsmisser og andre husstandsopløsninger i højere grad sker lokalt.

Ønsker om ændret/forbedret boligsituation eller omgivelser er ofte et motiv for geografisk mobilitet, som betyder fraflytning fra de urbaniserede til de mindre urbaniserede områder. De lavere priser i de mindre urbaniserede dele af landet kan føre til migration for at realisere den foretrukne boligform, parcelhuset. Generelt er det således, at jo længere flytningen er jo større ændringer sker der i boligsituationen. Både når man flytter fra enfamiliehus til lejlighed og den anden vej, sker det oftere i forbindelse med geografisk mobilitet. De lokale flytninger sker således oftest inden for samme hustype, mens der skiftes hustype ved længere flytninger.

Et sidste motiv for geografisk mobilitet er ønsker om tilbagevenden til opvækstområde eller til et andet område, som man har tilknytning til. Generelt medfører geografisk mobilitet, at de flyttende bevæger sig længere vægt fra opvækststedet. Men nogle bevæger sig den modsatte vej. Det er især yngre, der har fuldført en uddannelse, som vender tilbage til opvækststedet, men det er også andre, der af forskellige grunde får et opbrud i deres liv – fx skilsmisse eller pensionering –, og vil tilbage til et sted, hvor de har tilknytning og et socialt netværk.

Den geografiske mobilitet i Danmark

Hver fjerde flytning i Danmark sker inden for samme mindre by eller sogn, og 2 ud af tre flytninger er på mindre end 10 km. Flytninger sker altså først og fremmest lokalt. Kun 13 pct. af flytningerne i 2002 var på mere end 50 km og 8 pct. mere end 100 km. Den gennemsnitlige flytteafstand var beregnet til 30 km i 2002. Sammenligner man med 1996 er der kun sket få ændringer i fordelingen på flytteafstand, men tendensen er, at der er lidt flere, som flytter over længere afstande. Den gennemsnitlige flytteafstand er steget med 1,13 km i perioden.

Generelt falder mobiliteten drastisk med alderen. Mobiliteten toppe i midten af tyve års alderen for derefter at falde og være meget lav blandt de ældste aldersgrupper. Der er også forskelle mellem aldersgrupperne med hensyn til, hvor langt man flytter. De unge, 18-24 årige, flytter længst – i gennemsnit 37 km. Flytteafstanden falder dernæst jævnt med alderen indtil omkring 50 år. Børnefamilierne er ikke så geografisk mobile som de øvrige i denne aldersgruppe. I aldersgruppen 50-66 år er flytteafstanden imidlertid lidt større end i aldersgruppen 35-39 år. De ældste over 67 har langt de korteste flytteafstande.

Den geografiske mobilitet stiger med uddannelsen. Personer med videregående eller mellemlang uddannelse har næsten 50 pct. større sandsynlighed for geografisk mobilitet, når de flytter. Personer, der har erhvervsuddannelse, flytter noget kortere end de øvrige

med uddannelse. Også personer uden uddannelse flytter mest over kortere afstande, selv om de er mere mobile.

Personer uden beskæftigelse er mere geografisk mobile end de beskæftigede. Det gælder især kontanthjælpsmodtagere og i en vis grad arbejdsløse. Førtidspensionister og folkepensionister er derimod mindre geografisk mobile.

Mobiliteten mellem land og by

Der er store forskelle på mobiliteten i områder med forskellige urbaniseringsgrad. Generelt er der den højeste mobilitet i tætbyområderne, hvorefter mobiliteten falder med aftagende urbanisering. Men dette ændres, når man kommer helt ud i landområderne, hvor mobiliteten også er ret høj. Der er meget store forskelle på, hvor langt folk flytter, afhængig af urbaniseringsgraden for til- og fraflytningsstedet.

Flytninger til og fra de store byer og deres forstæder er længere end flytninger mellem de øvrige dele af landet. Dette gælder ikke helt i samme omfang for flytninger væk fra de store byer i forbindelse med familieændringer, og især ikke for arbejdsrelaterede flytninger, der især er kortere end flytninger ind til byerne. Bosætningsmotive er vigtigere for flytninger fra større byområder til deres forstæder/bagland end for flytninger længere væk fra byerne.

Generelt sker der en geografisk omfordeling af befolkningen i forbindelse med til- og fraflytningen fra storbyerne, således at der suges beboere væk fra de fjernere liggende områder til byerne, som ikke vender tilbage igen i samme omfang. Men de centrale dele af de store byer – 'tætbyområderne' - havde i 2002 også et flytteunderskud. Det fremkom især ved et tab til forstæderne men også til landsbyer og land. Derimod havde tætbyområderne et flytteoverskud i forhold til provinsbyerne. Også forstæderne havde et tab, der først og fremmest skyldtes flytninger til landområderne, men også til landsbyer og mindre byer. De mindre byer havde den største nettotilflytning – især på grund af tilflytning fra landområderne og fra landsbyerne. Mens landsbyerne havde nettofraflytning, så havde landområderne tilflytning. Både landområderne og landsbyerne får tilført folk fra de mest urbaniserede områder, men mister til de mindre byer.

Tilvandringen til tætbyerne er i alt overvejende grad domineret af unge enlige uden børn og få ældre. Tilflytningen sker ofte i sammenhæng med både pardannelser og skilsmisses. Tilflytterne er lidt oftere i beskæftigelse og har i gennemsnit lidt højere indkomster end alle vandring. Især har tilflytterne en højere uddannelse.

Tilvandringen til landområderne (og landsbyer) afviger mest fra andre vandring og er i en vis udstrækning spejlvendt i forhold til tilvandringen til tætbyerne. Der er færre med længere uddannelse og lidt lavere indkomster, men lidt flere i beskæftigelse. En del af disse er formentligt flyttet tilbage, hvor de oprindeligt kom fra, men som helhed er afstanden til fødestedet ikke formindsket ved flytningen. Der er hverken flere eller færre, som har skiftet job, men der er flere som er blevet arbejdsløse eller gået på pension. Mest markant er ændringen i boligforholdene, hvor flytning fra flerfamiliehuse til enfamiliehuse har en meget høj sandsynlighed.

Nettoeffekten af flytningerne mellem by og land er, at de store byer – og især tætbyområderne – får flere unge, men taber alle de øvrige aldersgrupper og især børnefamilierne. Omvendt er det sådan, at jo mindre urbaniseret områderne er, jo større er tabet af unge og gevinsten af især midaldrende og børnefamilier. Men de ældste forlader netto landområderne til fordel for provinsbyerne. Lidt overraskende er det, at personer med videregående uddannelse eller i beskæftigelse ikke bare har nettofraflytning fra tætbyområderne, men også fra forstæderne. Det kan blandt andet være en følge af udflytningen fra Hovedstaden til resten af Sjælland.

Mobiliteten mellem vækst og stagnationsområder

Fraflytningen, set i forhold til befolkningen, er størst for udkantsområderne og mindst for Sjælland. Udkantsområderne har et flytteunderskud i forhold til Østjylland og 'mellemområderne' (områder der hverken er i vækst eller stagnation), men har bemærkelsesværdigt nok et overskud i forhold til Sjælland. Der er således flere der flytter fra Sjælland til udkantsområderne end den modsatte vej.

På Sjælland taber de mere urbaniserede områder befolkning til de mindre urbaniserede, mens tendenserne er de stik modsatte jo længere man kommer ud mod udkantsområderne. Flytninger indenfor Sjælland fører først og fremmest til befolkningsforøgelse i mindre byer, landsbyer og især landområderne på Sjælland. Derimod taber tætbyerne og forstæderne på Sjælland befolkning. Tilflytningen til Sjælland fra det øvrige land sker imidlertid først og fremmest til de mest urbaniserede områder, hvorfor tilvæksten i de mindre urbaniserede områder på Sjælland først og fremmest skyldes lokale flytninger på Sjælland fra urbaniserede til mindre urbaniserede områder.

I Østjylland, derimod, er der tilvækst i tætbyområder og forstæder. Det er kun landsbyerne her, der har en lille negativ flyttebalance. Mellemområderne og udkantsområderne har nettofraflytning i alle urbaniseringsgrader. Den stærkeste tilbagegang ses i landområderne og landsbyerne i udkantsområderne, men også mellemstore byer i mellemområderne går en del tilbage som følge af flytningerne. Men landsbyer og land i udkantsområderne har en hel del tilflytning fra andre regioner.

Vandringerne til Sjælland adskiller sig ikke nævneværdigt fra andre vandring med hensyn til indkomst, beskæftigelse og uddannelse. Der er ikke flere, som er flyttet i forbindelse med jobskifte, men når det sker, mindskes pendlingsafstanden. Ved flytninger til Sjælland kommer man altså oftere tættere på arbejdsstedet. Der sker desuden færre tilflytninger i forbindelse med pension eller arbejdsløshed. Det er således ikke, som man skulle forvente, Sjælland man flytter til, når man ryger ud af arbejdsmarkedet. Flytninger til Sjælland indebærer oftere, at man skifter boligtype fra enfamiliehus til flerfamiliehuse, og sjældnere den modsatte vej.

På nogle punkter er der markante forskelle mellem vandringerne til det andet vækstområde, Østjylland, og vandringerne til Sjælland. I Østjylland spiller tilflytningen af unge, der starter en uddannelse, en langt større rolle. De ældre er derimod underrepræsenteret. Der er relativt flere tilflyttere i beskæftigelse og med en videregående uddannelse. Tilflytterne er sjældnere blevet arbejdsløse eller pensionerede. De flytter sjældnere fra flerfamiliehus til enfamiliehus og lidt oftere den modsatte vej.

Flytninger væk fra vækstområderne er lidt overraskende i langt højere grad motiveret af jobændringer end de øvrige flytninger mellem vækst og stagnationsområder. Familieændringer har desuden meget mindre betydning. Bosætningsmotive har meget større betydning end ved flytning til vækstområderne.

Vandringer til udkantsområderne afviger mest fra det generelle mønster blandt vandringerne. Det er sjældent unge, som flytter til udkantsområderne, oftest midaldrende par. Tilflytningen sker sjældnere i forbindelse med pardannelse, men ofte ved skilsmisse, og især ofte ved arbejdsløshed eller pensionering. Der er således en del mennesker, som vælger at vandre til udkantsområderne i forbindelse med store brud i deres liv. Det kan have økonomiske årsager, fordi boliger er billigere i disse områder. Generelt er tilflytterne sjældnere i beskæftigelse og har sjældnere en uddannelse. Det er ikke kun fordi, de ønsker at vende tilbage til opvækststedet, hvor de kunne støtte sig til familie og sociale netværk, for i gennemsnit øges afstanden til fødestedet ved disse flytninger. En del af dem flytter således for at begynde et nyt liv. En del må også antages at flytte for at kunne bosætte sig i enfamiliehus eller for at få en billigere bolig. Der er en meget stor overrepræsentation af flytninger fra flerfamilie- til enfamiliehuse og sjældent den anden vej. For mange betyder flytningen en øget pendling.

Nettoeffekterne af vandringerne mellem vækst- og stagnationsområderne er, at Østjylland og især Sjælland har en stærk nettotilvandring af unge. Sjælland har en tilflytning af enlige og par uden børn, men en relativt stor nettofraflytning af børnefamilier og personer over 35 år. Omvendt mister udkantsområderne mange unge, men har i stedet en nettotilflytning af børnefamilier og midaldrende.

Sjælland har nettotilflytning af højtuddannede, mens Østjylland har fraflytning af disse grupper. I stedet har de en større tilflytning af personer med mellemlange uddannelser eller erhvervsuddannelse. For udkantsområderne er der det lidt overraskende resultat, at der er overskud for de højtuddannede, men underskud for alle de øvrige uddannelsesgrupper. Men samtidigt har udkantsområderne generelt en relativ stor fraflytning af personer i beskæftigelse og en vis nettotilflytning af personer udenfor arbejdsmarkedet – især pensionister.

Sammenfatning

Ved geografisk mobilitet – eller migration - forstås normalt flytning af bopæl over længere afstande – også kaldet vandringer. Men det er uklart, hvor grænsen ligger mellem lokale flytninger og vandringer. En teoretisk definition er, at det er en flytning, som gør det umuligt at opretholde en jævnlig kontakt til og brug af det hidtidige bosted. Det indebærer, at man ikke kan pleje jævnlig kontakt med venner og naboer eller bruge de faciliteter man er vant til. Ofte indebærer det også skift af arbejdsplads, fordi pendlingsafstanden er blevet for stor.

Geografisk mobilitet sker i princippet når fordelene er større og ulemperne mindre ved det nye bosted frem for det gamle. Her spiller den enkeltes præferencer, for hvor og hvordan man vil bo og arbejde, en betydelig rolle. Men af forskellige grunde er der store barrierer for geografisk mobilitet, som bl.a. skyldes det, man kalder for stedstilknytning. Det er derfor ofte i forbindelse med særlige hændelser i den enkeltes liv, som markant ændrer de

hidtidige vilkår og præferencer, at mobilitet udløses. Dette sker oftest i forbindelse med ændringer i familie- og arbejdskarrieren.

Årsagerne til geografisk mobilitet og sammensætningen af de geografisk mobile husstande er meget forskellig afhængigt af, i hvilken retning mobiliteten går. Der er således store forskelle på mobiliteten mellem by og land og mellem vækst- og stagnationsområder.

Præferencer for lokalisering og pendling

Den enkeltes valg af bopæls geografiske placering er et meget komplekst valg, fordi mange forskellige faktorer skal afvejes indbyrdes. Ideelt set er valget af bopæls placering bestemt af, hvilken type af lokalområde, man ønsker at bo i, og af boligens placering i forhold til placeringen af den ønskede arbejdsplads og i forhold til andre faciliteter, som man ønsker adgang til – natur, service, kultur, transport mv. Men ønsker til selve boligen og boligformen kan også have betydning for lokalisering, fordi boligudbud og priser er forskellige i forskellige typer af lokalområder og forskellige steder i landet. I nogle tilfælde kan der opstå en konflikt mellem ønsker til boligen og dens omgivelser og ønskerne/muligheder for beskæftigelse. Løsningen på denne konflikt er i nogle tilfælde pendling – at afstanden mellem bolig og arbejdsplads bliver stor og kræver et stort tidsforbrug til transport.

Ved valget af bostedets lokalisering spiller to hovedfaktorer således ind – præferencer for arbejde/arbejdspladslokalisering og præferencer for boligen, for dens omgivelser og for dens geografiske placering. I traditionel økonomisk teori ses husstandenes lokalisering først og fremmest som værende bestemt af arbejdsmarkedet. Arbejdsstedernes lokalisering bestemmer, hvor arbejdstagerne lokaliserer sig i rummet. I traditionelle lokaliseringsmodeller forudsættes, at arbejdsstedet vælges først, og beslutningen om bostedet følger efter. Bostedet vælges som en afvejning af afstand til arbejde og andre præferencer.

Men forskellige studier har vist, at bostedets placering har en mindst lige så stor indflydelse på valget af arbejdsplads, samtidig med at job og bostedsvalg er næsten uafhængige beslutninger. Arbejdsstedet har normalt ikke nogen særlig signifikant betydning for valg af bosted. Arbejdsstedets placering er kun en lille del af mange hensyn ved lokalisering af bostedet, så længe arbejdsstedet befinder sig inden for en bestemt afstand – en 'indifferens zone' mht. pendling kaldet 'The critical isochrone'. Arbejdsmuligheder tæt ved hjemmet er for nogle grupper (kvinder, minoriteter) afgørende for beskæftigelse, og mange siger op efter flytning af bosted. Kvinders job er tættere på bostedet end mænds.

Arbejdsstedet er således kun af væsentlig betydning for boliglokalisering ved arbejdsskift over lange afstande, hvor afstanden mellem bopæl og arbejdssted øges væsentligt. Med mindre jobskifte er en strategi i et kombineret bopæls- og jobskifte, så indebærer et jobskifte over lange afstande ofte en ændring af bopæls lokalisering. Dette bopælskifte kan indebære fordele, men vil oftest være forbundet med høje 'sociale omkostninger'.

Præferencer for pendling

I de tilfælde, hvor man har besluttet at skifte arbejdsplads eller uddannelse til et sted langt fra den hidtidige bopæl har man valget mellem at flytte bopælen eller at pendle. Der kan dog også være tilfælde, hvor man netop accepterer geografisk skift af arbejdsplads, fordi det er muligt – og acceptabelt – at pendle. Der er mange, som af forskellige grunde vælger at pendle. Valget mellem at pendle eller at flytte gøres ved en afvejning af ulemperne ved omkostninger og tidsforbrug til pendling med de fordele, der er ved at forblive på bopælen frem for at flytte til en ny, herunder betydningen af stedstilknytning.

Ved valget at pendle kan en række forskellige faktorer spille ind. Forskellige husstande kan have forskellige fordele og ulemper ved pendling. Desuden betyder arbejdssituationen i det nye arbejdssted noget. Hvis arbejdstiden er lang, vil man være mindre tilbøjelig til at acceptere lang pendlingstid. Hvis man derimod kan nøjes med at være i perioder på arbejdspladsen og i stedet arbejde hjemmefra er lang pendlingstid nemmere at bære. Nogen mener, at de, der vælger pendling, ikke i tilstrækkeligt omfang indser udgifterne ved dette. En dansk undersøgelse (Deding og Filkes 2004) har vist, at pendlingstid er en større belastning for de ældre end for de unge.

I de traditionelle bymodeller antages det, meget forsimplet, at begrænsning på jord omkring jobcentre fører til høje jord- og boligpriser, som gør pendling rentabelt for at få lavere boligudgifter. Men denne model er i nyere tid blevet udfordret af dekoncentration af arbejdspladser i byerne ud til forstæderne. Forskellige studier har desuden vist stor villighed til at pendle langt for at få lavere boligudgifter og access til enfamiliehuse i mindre bysamfund og land. Der er et trade-off mellem ønsker til boligkvalitet og pendling, men store forskelle i præferencer hos forskellige husstande.

Denne undersøgelse viser, at ca. halvdelen af den danske befolkning pendler i bil. Det gælder især i de mindre urbaniserede områder, mens det kun er hver fjerde i bycentrene og hver tredje i 'brokvartererne'. Andelen i offentlige transportmidler udgør kun 12 pct. i gennemsnit med lidt flere i de store byer. Den gennemsnitlige pendlingstid er angivet til lidt under en halv time. Alt i alt er pendlingstiden længst i de mindre urbaniserede områder og forstæderne – mindst i de centrale del af de store byer og i de mindre og mellemstore provinsbyer. Den er højest for de, der bruger offentlig transport (ca. tre kvarter), især i forstæderne og ude på landet. Bilisterne bruger i gennemsnit en halv time, og der er ikke de store forskelle på, om man bor i by eller på landet – dog med længst tid på landet. Cyklisterne bruger i gennemsnit tyve minutter og fodgængere 12 minutter. For cyklisterne er der væsentligt længere transporttid i byerne end på landet.

Danskerne er i vid udstrækning parate til at bruge mere tid på pendling. På spørgsmålet 'Hvor lang tid er du villig til at bruge på at komme fra boligen til din arbejdsplads(studiested) for at kunne bo, hvor du helst vil bo' svarer gennemsnittet, at deres acceptable pendlingstid er op til ca. tre kvarter, hvilket er 27 minutter mere end den aktuelle pendlingstid. Den acceptable pendlingstid er lidt, men ikke meget større, for de, der vil bo i mindre urbaniserede områder. Men der er næsten samme forskel mellem faktisk og acceptabel pendling uanset lokaliseringens ønsker.

Man ville forvente, at det især er beboere i de store byer med ønsker om at flytte ud til mindre urbaniserede områder, der ville være villig til at øge pendlingen. Dette bekræftes i

en vis udstrækning af undersøgelsen, idet personer, der bor centralt i de store byer og ønsker at bo på landet, er villig til at øge pendlingen med 30 minutter. Også potentielle vandrere fra forstæder til landområder vil øge pendlingen mere end gennemsnittet.

Generelt kan man derfor konkludere, at befolkningen er meget villig til at pendle, og at risikoen for øget pendling ikke er en stor hindring for geografisk mobilitet.

Præferencer for urbanisering

I perioden fra 2001 til 2008 har den mest markante ændring i bosætningsønskerne været, at andelen som ønsker at bo i centrum af en større by er næsten fordoblet fra at udgøre 9 pct. til 19 pct.. De fleste øvrige ønsker har været nogenlunde konstante – dog ser det ud til, at ønsket om at bo i en forstad aftager lidt i perioden. Mulige forklaringer på disse to bevægelser kunne være henholdsvis et markant nybyggeri på attraktive centrale grunde fx omkring de større byers havne, henholdsvis de særligt stærkt stigende huspriser i forstæderne.

I det store hele, er hovedparten tilfredse med den aktuelle lokalisering af deres bolig. Største samlede afvigelse mellem den nuværende og den ønskede bolig findes i forhold til at bo ude på landet, hvad 9 pct. allerede gør – mens noget flere 14 pct. ønsker at bo sådan. De, der allerede bor på landet, vil næsten alle sammen blive boende, og blandt de få der ønsker at komme et andet sted hen, er det først og fremmest de mindre eller mellemstore byer der trækker. Det er dog ikke alle de 22 pct. af befolkningen, som er vokset op på landet, der ønsker at komme "hjem". Men en ganske stor del af dem, der bor på landet er også vokset op der (59 pct.).

Ser vi på den ekstreme modsætning: centrum i en større by, er der stor overensstemmelse mellem den andel, der allerede bor der, og den andel som ønsker at bo der. Det skyldes imidlertid ikke, at mange er blevet boende hele deres liv i centrum eller er vendt hjem til opvækststedet. Denne gruppe udgør 39 pct. af centrumets beboere. Den største gruppe, der ønsker at flytte til centrum kommer fra brokvartererne, mens noget mindre andele kommer fra forstæderne, de mindre byer osv. Af de 8 pct. der bor i et brokvarter, er det over halvdelen, som ønsker at flytte et andet sted hen, først og fremmest ud til forstaden.

De mest bofaste, som bor der hvor de ønsker at bo, findes i forstaden, i de mindre og mellemstore byer og i landsbyerne. Omkring tre fjerdedel af beboerne har ingen ønsker om at flytte væk disse steder. Men en del af dem vil dog gerne vende tilbage til steder hvor de er vokset op. Blandt de 26 pct. der allerede bor i forstaden vil 3 ud af 4 blive boende, mens 7 pct. vil flytte til centrum af en større by og lige så mange vil foretrække en mindre eller mellemstor by, og atter lige så mange vil gerne flytte på landet eller til en landsby. Der er med andre ord dobbelt så mange af dem, der overvejer at flytte fra forstaden, som søger længere væk fra de store byer, i forhold til dem der søger mod de større byers centre.

Forskelle i husstandenes familiesituation og ændringer i denne over livsforløbet er traditionelt den faktor, som er blevet tillagt størst betydning for præferencer for bolig og bosted. Det bekræftes af undersøgelsen, som viser nogen variation i ønskerne om boligens beliggenhed mellem de forskellige livscyklusgrupper. Det er især de større byers centrale dele, som skiller vandene. De unge hjemmeboende og enlige har stærke

præferencer for at bo centralt i de store byer. Flertallet af unge enlige bor allerede i disse områder og 11 pct. af disse forventer indenfor de næste fem år at komme til at bo i forstæderne. De unge par uden børn vil også oftere end gennemsnittet bo i de centrale byområder, men i langt mindre omfang end de unge enlige. I forhold til, hvor de bor nu, er der imidlertid udsigt til en ret omfattende fraflytning af denne gruppe fra de store byers centre til forstæder, mindre byer og landområder. Især drømmer en del af dem om at flytte ud på landet. For par med børn er der en relativt stærk overrepræsentation af ønsker om at bo i landsbyerne, mens bykerne er fravalgt. Sammenlignet med deres aktuelle bopæl er det imidlertid landområderne, der trækker mere. Seks pct. af par med børn vil forlade deres nuværende lokalisering for at flytte ud på landet. Generelt vil man i en vis udstrækning ud af byerne – især de mindre og mellemstore. De enlige forsørgere prioriterer anderledes og vil i højere grad bo i byområderne. Nogle vil flytte til bykerne, forstæderne og de mindre byer og væk fra brokvarterer og landsbyer.

Når der ses på forskellige socialgruppers ønsker til boligens lokalisering, er der ingen markante forskelle mellem de beskæftigede og dem uden for arbejdsmarkedet. Den eneste gruppe, der har en afvigende ønsket lokaliseringsprofil er de studerende. De ønsker sig mere end andre grupper at bo i de større byers centrum. Det er faktisk også her de bor, endda i større udstrækning end de ønsker det. Næsten halvdelen af dem vil således hellere bo et andet sted, først og fremmest i forstaden. Personer udenfor arbejdsmarkedet ønsker at komme væk fra brokvartererne og fra byerne og ud til forstæderne eller til landområderne. Der er formuleret en særlig hypotese om lokaliseringsspræferencer for arbejdsløse – og især for andre grupper, som er helt eller delvist ude af arbejdsmarkedet, kontanthjælpsmodtagere og pensionister – nemlig den såkaldte 'income-transfer hypothesis'. Den går ud på, at folk med overførselsindkomster søger billige boliger i udkants- og stagnationsområder – områder, hvor der samtidig er få beskæftigelsesmuligheder. Undersøgelsen bekræfter denne hypotese.

Præferencer for bolig og lokalområde

Der kan være regionale forskelle i boligudbudets pris og egenskaber, som kan gøre det attraktivt at vandre. Desuden er der forskelle på livsvilkårene i mere eller mindre urbaniserede regioner, som kan have betydning for, hvor man helst vil have bopæl. Undersøgelser i Danmark og Sverige af husstande som flytter fra by til land (Lindgren 2003, Ærø m.fl. 2005) tyder på, at husstande der flytter fra mere til mindre urbaniserede områder - ofte har som en målsætning at få opfyldt nogle særlige mål for deres fremtidige liv og at disse mål ofte er boligrelaterede.

Præferencer for boligen

Boligpræferencerne kan få betydning for geografisk mobilitet, når nogle husstande på det lokale boligmarked ikke kan få – eller ikke har råd til – de boliger, de ønsker. Nye undersøgelser har vist, at der er stærke præferencer i befolkningen for enfamiliehuset, og helst som ejerbolig, og det gælder også en stor del af de familier, der bor i etageejendomme og til leje. Prisniveauet for ejerboliger er langt højere i de store byer end i de mindre urbaniserede dele af landet, hvorfor præferencer for det ejede enfamiliehus kunne være et motiv for at flytte ud fra byerne. To ud af tre personer over 15 år ønsker at bo i et ejt enfamiliehus, men dette varierer meget med, hvor man ønsker at bosætte sig. Forventninger til et ejt enfamiliehus er langt højere for de, der vil bo i landområderne end for de der vil bo i de centrale byområder. De er også højere end i forstæderne, der har

forventninger svarende til befolkningsgennemsnittet. I brokvartererne og i forstæderne er der en del flere, som vil bo i lejet enfamiliehus, og det er også her at mange forventer at bo i etagebolig.

Set i relation til den geografiske mobilitet er det interessante, i hvilket omfang utilfredsstillende stedspræferencer eller forestillinger om vilkårene, der hvor man vil flytte hen, har betydning for beslutningen om at vandre. I undersøgelsen er set på fem typer af ønskede urbaniseringsskift:

1. Bor i de store byers centre eller 'brokvarterer', men ønsker at flytte til forstæderne
2. Bor i de store byer, men ønsker at flytte til landområderne
3. Bor i de store byer, men ønsker at flytte til de mindre og mellemstore byer
4. Bor ikke i de store byers centre (og brokvarterer), men ønsker at flytte dertil
5. Bor i landområder (eller landsbyer) og ønsker at flytte til de mindre og mellemstore byer

Ønsker om flytning fra bykernerne til forstæderne er ofte forbundet med ønsker om at bo i hus med have, men en del af dem vil helst leje disse huse. Det er altså ikke kun ejerboligsektoren i forstæderne, der trækker. Færre forventer at bo i ejerlejligheder og især lejede etageboliger i forstæderne. Mønsteret er det samme, men mere udtalt, for potentielle flyttere fra store byer til mindre byer og fra store byer til landområder (og landsbyer). Især blandt landflytterne er der noget større forventninger om enfamiliehuse end blandt de, der forventer at blive i de store byer. Ejerlejligheder er her helt ude af billedet. Modsat forventer potentielle tilflyttere til de store byers centrale dele meget oftere at bo i etageboliger, end de der forbliver i forstæder, mindre byer og landområder. Hvis man vil flytte fra landområderne til de mindre byer forventer flere at bo til leje end de, der forbliver i landområderne, men flertallet vil dog stadig bo i eget hus.

Alt i alt kan man konkludere, at ønsker om geografisk mobilitet må forventes at have en sammenhæng med ønsker til boligtypen. Ønsker om at flytte væk fra de store byer kan sammenkobles med ønsker om at realisere drømmen om enfamiliehuset, mens de, der flytter til centerområderne ikke i så stor udstrækning har denne drøm og forventer lejeboliger og etageboliger.

Sammenhæng mellem vandringsønsker og præferencer for omgivelser og adgang til service og transport

Generelt er der stor forskel på, hvor højt befolkningen prioriterer de forskellige egenskaber ved boligens nærmiljø og lokalisering. At bo tæt ved grønne områder har højest prioritet efterfulgt af at undgå kriminalitet og sociale problemer. Andre forhold med højere prioritet er at undgå støj, opnå gode vilkår for børn, nærhed til transportmuligheder og at bo tæt på venner og familie. Middel prioritet har at bo tæt på vand, nærhed til arbejdsplads og tæt på byens puls. Lavest prioriteret er at bo sammen med nogen, der ligner en selv, områder med få indvandrere, fællesfaciliteter og at bo tæt på, hvor man voksede op.

Der er en klar sammenhæng mellem disse præferencer for omgivelser og adgang til service og transport og præferencerne for, hvor i landet man ønsker at bosætte sig. Præferencen for at bo tæt på byens tilbud falder drastisk med faldende præferencer for høj urbanisering. Også ønsker om at bo tæt på transportmuligheder aftager udenfor brokvartererne. Derimod stiger præferencerne for natur – grønne områder og vand – jo

længere ud på landet, man kommer. Ønsker om at undgå støj er især forbundet med forstæder og landområder.

I mange tilfælde har de, der ønsker at skifte til en anden type af lokalisering, andre prioriteringer end befolkningen som helhed. De har i en del tilfælde især meget afvigende præferencer set i forhold til andre personer, som ønsker at forblive i de områder, de selv vil flytte væk fra.

Små 4 pct. af befolkningen over 15 år bor aktuelt i byernes centre og brokvarterer, men vil gerne flytte ud til forstæderne. Sammenlignet med hele befolkningen er dette en gruppe, som lægger større relativt vægt på acces til service, kulturudbud og transportfaciliteter i lokalområdet, samt nærhed til arbejdspladsen. Også nærhed til venner og familie spiller en større rolle end for gennemsnittet. De sociale forhold i nærområdet spiller en relativt mindre rolle. Sammenlignet med andre personer med bopæl i de centrale dele af byerne, men som ønsker at forblive der, har de potentielle udflyttere stærkere præferencer med hensyn til næsten alle forhold ved boligens omgivelser og lokalisering – de er simpelthen mere optaget af, hvordan kvaliteten af omgivelserne er. Især gode vilkår for børn og adgang til daginstitutioner og fællesfaciliteter er højere prioriteret blandt 'udflytterne' end blandt de, der ønsker at forblive i centrene. Lidt uventet har 'udflytterne' heller ikke en meget lavere prioritering af 'nærhed til byens liv'. Dette tyder på, at udflytterne netop vælger forstæderne for fortsat at kunne udnytte de store byers mange tilbud. Lokaliseringen er også højere prioriteret i form af større præferencer for nærhed til arbejdsplads og transportmuligheder. Desuden er det for en del af dem vigtigere at bo tæt på familie og venner og at bo tæt på, hvor de voksede op, selv om det sidste generelt er på et lavt niveau. Hvad der ikke optager 'udflytterne' ret meget mere eller mindre end de, der vil forblive i bycentre, er de sociale forhold i lokalområdet. Heller ikke med hensyn til de fysiske omgivelser i form af nærhed til grønne områder og vand, samt at undgå støj, har udflytterne nogen særligt afvigende præferencer.

4,4 pct. af befolkningen bor i de større byers centrale dele og forstæder, men vil gerne forlade byerne helt for at bo i landsbyer og landområder. Set i forhold til hele befolkningens præferencer lægger disse, som det kunne forventes, større vægt på nærheden til naturen. De fravælger samtidigt nærheden til byens faciliteter. For nogen er det også væsentligere, at der er en mere homogen befolkning i landområderne, men det er på et lavt niveau. 'Landflytterne' adskiller sig på lidt andre måder fra de øvrige beboere i de store byer, som vil forblive der. Der er endnu højere prioriteringer af naturen (og også at undgå støj), og mindre prioritering af bylivet. Men i modsætning til de potentielle udflyttere til forstæderne har adgang til transport noget mindre betydning. Præferencer for sociale forhold og vilkår for børn afviger derimod ikke synderligt. Men derimod er der relativt flere, som lægger vægt på at de vender tilbage til det sted de voksede op. Dette er dog på et lavt niveau og mindre, end hvad gælder for hele befolkningen.

3,5 pct. af befolkningen ønsker at flytte fra de store til de mellemstore og mindre byer. Det er svært at se nogle klare tendenser hos denne gruppe, hvilket kan skyldes, at den er meget sammensat. Både med hensyn til sociale forhold, natur, faciliteter og lokalisering er der faktorer som vægtes højere og andre der vægtes lavere end for hele befolkningen. Blandt de sociale forhold har det relativt større betydning (men på et lavt niveau), at beboerne i lokalområdet ikke er for forskellige, men derimod har sociale problemer lidt

mindre betydning. Faciliteter som institutioner og fællesfaciliteter har lidt større vægt. Nærhed til familie og venner og til det sted, hvor man voksede op, betyder derimod mindre end for hele befolkningen. Sammenlignet med beboere i de store byer, som ønsker at forblive der, er der de samme forskelle hvad angår faciliteter og sociale forhold. Det er især med hensyn til nærhed til byens liv og tilbud, at disse udflyttere adskiller sig fra de 'forblivende'. Det har en langt lavere prioritet for dem.

Det er 6,5 pct. af befolkningen, som ikke bor i de store byers centrale dele (inklusive 'brokvarterer'), men som gerne vil bo der. Generelt er det en gruppe, som i langt mindre omfang end hele befolkningen har meninger om, hvad der er vigtigt vedrørende boligens omgivelser og lokalisering. Dette er i overensstemmelse med tidligere analyser af stedspræferencerne i befolkningen, som viser, at der er grupper, som kun lægger vægt på bylivet og nærhed til arbejdspladser og transportmuligheder, men for hvem boligens omgivelser har mindre betydning. Kun på to punkter har de stærkere prioriteringer end gennemsnittet – nærhed til bylivet og fællesfaciliteter i byen. Præferencer, som især har mindre betydning, er de fysiske og sociale omgivelser, samt nærhed til opvækststedet og venner og familie. Nogen af de samme forskelle findes, når man sammenligner med præferencerne hos de personer, der ønsker at forblive udenfor bycentrene i forstæder, mindre byer og landområder. Nærhed til bylivet har, som forventet, øget betydning i forhold til de tilbageblevne. Desuden har adgang til transport større betydning, men ellers er mønsteret det samme med en lavere prioritering af natur, sociale forhold og nærhed til sociale netværk.

Små 3 pct. af befolkningen vil gerne flytte fra landsbyer og land ind til de mindre og mellemstore byer. Sammenlignet med hele befolkningen har de først og fremmest ønsker om at bo i socialt homogene boligområder. Dette ønske kan næppe udspringe af, at de landområder, de kommer fra, er meget inhomogene – tværtimod. Det har nok snarere en sammenhæng med manglende kendskab og fordomme vedrørende byernes forhold. Derudover lægger de relativt mere vægt på offentlige institutioner, der kan tænkes at mangle i landområderne. Transportmulighederne, fællesfaciliteter og byliv har mindre betydning end for hele befolkningen. Sammenlignet med de, der forbliver i landområderne, er der ikke helt de samme forskelle. Den sociale homogenitet er fortsat højere vægtet (men på et lavt niveau). Men større betydning har byliv, transportmuligheder og nærhed til arbejdsplads. Skoler og daginstitutioner betyder relativt mere, men ikke fællesfaciliteter. Natur betyder lidt mindre for dem end for de, der bliver.

Årsager til - og hindringer for - geografisk mobilitet

I virkelighedens verden er der ikke tale om, at folk gør et frit valg mellem boliger og lokaliteter i hele Danmark. Der er en meget stor grad af stabilitet i befolkningens bosættelse, og det er relativt sjældent at familier flytter bopæl og arbejdsplads til andre dele af landet. Generelt viser forskningen om mobilitet, at man sjældent er tilbøjelig til at forlade det lokalområde – og især den region – som man bor i. Det gælder især, hvis man er opvokset der, eller har boet der i en årrække. Man kan sige, at de, der flytter til andre lokalområder og regioner er en slags mønsterbrydere.

Stedstilknytning og bosætning

Den geografiske mobilitet i Danmark og andre lande er relativt begrænset, selv om der burde være stærke incitamenter for den i form af på den ene side geografiske forskelle i

udbuddet af arbejdspladser og på den anden udbudet af boliger. En væsentlig årsag til denne lave mobilitet er, at man opbygger et tilknytningsforhold til de steder, hvor man bor, og at dette forstærkes jo længere tid man bor i et bestemt geografisk område.

Der er en tilbøjelighed hos de fleste mennesker til at søge mod det sted, hvor de opvoksede eller til steder, hvor de føler sig veltilpasse og sikre, og det er oftest områder, de er fortrolige med. Men stedstilknytning er ikke nødvendigvis noget som mennesker normalt er særligt bevidste om. Det bliver de først i det øjeblik, hvor de stilles overfor muligheden eller nødvendigheden af at flytte væk fra området. De fleste studier ser stedstilknytning som noget socialt, som sociale netværk, status og gruppetilhørsforhold, men der er studier som viser, at det også kan have relation til de fysiske omgivelser. Problemet med stedstilknytning er imidlertid, at den kan være tilknyttet steder på forskellige størrelsesniveauer. Der kan være tale om tilknytning til selve boligen og dens umiddelbare omgivelser, det kan være til et lokalsamfund i et bykvarter eller mindre by, det kan være til en større by eller til en større region med dets samlede udbud af arbejdspladser, service, oplevelser og transport. Afhængig af hvilket niveau tilknytningen vedrører, kan det have betydning for flytning overhovedet (boligtilknytning), flytning lokalt (lokaltilknytning), flytning indenfor en by eller en region (regional tilknytning) eller mellem byer og regioner. De fleste tidligere studier har fokuseret på bolig og lokalområde, hvor der er påvist en høj grad af tilknytning. Nogle studier peger på boligen som det vigtigste sted for identitet – andre at den kun har en sekundær rolle. Andre undersøgelser har vist, at lokalområdet havde en mindre betydning end region og bolig, og andre igen at boligen havde størst betydning efterfulgt af lokalområde og region, men at forskellene ikke var store. Tilknytning til lokalområdet skyldtes primært social deltagelse og tilknytning til sociale netværk. Regional tilknytning hang sammen med aktivitetsmønstret i regionen – i hvor høj grad man brugte faciliteter i området, samt i en vis udstrækning med sociale netværk. Endelig var boligtilknytning meget påvirket af boligejerskab, som forklares ved, at økonomiske og sociale investeringer fremmer udviklingen af lokale relationer.

Der er forskelle på stedstilknytningen mellem husstande i forskellige faser af livscyklusforløbet og med forskellige social status. De fleste undersøgelser viser, at stedstilknytningen stiger med alderen, men der er ikke en lineær sammenhæng, og det er forskellige slags tilknytninger, der har betydning for de forskellige aldersgrupper. For personer over 50 år falder tilknytningen faktisk med alderen. Regionen har ligeså stor betydning for de ældre som lokalområdet. For de unge har regionen større betydning end boligen og lokalområdet. For de midaldrende har boligen størst betydning og lokalområdet mindst. Kvinder føler generelt større tilknytning end mænd.

I en undersøgelse, som Socialforskningsinstituttet (SFI) gennemførte i 2001, blev et udsnit af 20-55 årige personer spurgt om deres tilknytning til det boligområde de boede i kort før undersøgelsen. Undersøgelsen viste, at 40 pct. af de 20-59 årige følte sig meget nært knyttet til lokalområdet og 30 pct. noget knyttet til det. Kun 10 pct. følte sig slet ikke knyttet til det. Det er især de, der bor i eget hus, som er knyttet til deres lokalområde. Det er lejerne i etageboliger, som har mindst tilknytning. Men disse resultater kan skyldes, at beboersammensætningen er forskellige i boligformerne. Datamaterialet, som er analyseret nærmere i denne undersøgelse, viser markante forskelle på stedstilknytningen hos familier i forskellige faser af deres livscyklus. Mens de hjemmeboende unge er meget knyttet til lokalområdet, så gælder det i meget mindre udstrækning for de unge enlige i alderen 20-

29 år og i endnu mindre grad for de unge par. Tilknytningen er højere for de unge par med børn (svarpersonen under 35 år), men tilknytningen er ikke større end gennemsnittet for alle svarpersoner. Det er den derimod for de ældre børnefamilier, som måske i højere grad har etableret sig i en mere blivende bosætningssituation. Også de enlige med børn er stærkere knyttet til lokalområdet end gennemsnittet. For de midaldrende husstande uden børn er der forskelle på enlige og parrene, der i højere grad føler tilknytning end singlerne.

Nogle studier finder, at husstande med lavere social status er mere knyttede til bostedet end de højere statuslag. De forklarer dette ved, at arbejderklassen har et mindre og mere lokalt baseret netværk, som i højere grad påvirkes ved en længere flytning.

Stedstilknytning kan også have at gøre med ens arbejde og arbejdssted. På samme måde som man med tiden kan føle tættere tilknytning til sin bolig og lokalområdet, kan man også blive følelsesmæssigt og praktisk bundet til sin arbejdsplads. På samme måde, som der er udviklet teori om boligmobilitet, er der udviklet teori om arbejdsmarkedsmobilitet, hvori mobilitetshæmmende faktorer som følelsesmæssig tilknytning til arbejdspladsen indgår som en faktor. Der er også peget på, at menneskers kompetencer og evner er delvist lokalt-specifikke og kommer til udtryk i, hvad der kaldes 'Locations-specific insider advantages'. Der sker med tiden en akkumulation af 'place-specific human capital', der opnås gennem en lokal-specifik læringsproces og som er afhængigt af, hvor længe man har boet og arbejdet et sted. Disse er 'sunk-costs' ved en flytning. De samme argumenter kan føres i forhold til arbejdspladser.

Men mennesker kan også føle tilknytning til steder, hvor de tidligere har boet - især hvis de har boet der i en årrække. Af en særlig betydning er her det sted, hvor man har boet hele eller størsteparten af sin opvækst. Generelt viser data fra SFI's undersøgelse, at kun 11 pct. ikke følte nogen særlig tilknytning til opvækststedet, mens 68 pct. stadig følte sig meget knyttet til det. Der er en lidt stærkere tilknytning blandt de, der er vokset op på landet og i de mindre byer, mens den er lavest for de der kommer fra de fire største provinsbyer.

Udover tilknytning til nuværende bopælsområde og opvækstområdet kan man også have tilknytningsforhold til andre lokaliteter. Det kan være, fordi man tidligere har boet der, men det kan også være fordi man kommer der ofte, fordi man har sommerhus der, eller fordi man har nær familie. I SFI undersøgelsen blev respondenterne spurgt om, hvor tæt de følte sig knyttet til andre dele af landet end hvor de boede. 25 pct. følte sig meget tæt knyttet til andre dele af landet, mens 30 pct. følte sig noget knyttet. Men en stor del af disse kan være nogen, der følte sig knyttet til opvækststedet, hvis de ikke boede der længere. I undersøgelsen viste det sig, at 8 pct. af alle lønmodtagere i alderen 20-59, der flytter mellem kommuner, angav ønsket om at bo tættere på familie/venner som den væsentligste årsag – 13 pct. som en af flere årsager.

Motiver for og årsager til geografisk mobilitet

Migration udløses normalt af ændringer i fx beskæftigelse eller familieforhold, som væsentligt ændrer 'brugbarheden' af bostedet og fører til en revurdering af, om man bor det rigtige sted. Valg af bosætningssted og eventuelt medfølgende geografisk mobilitet har en tæt sammenhæng med udviklingen i den enkelte persons og families livscyklus. Det er samspillet mellem udviklingen i familiekarriere, arbejdskarriere og heraf følgende ønsker til

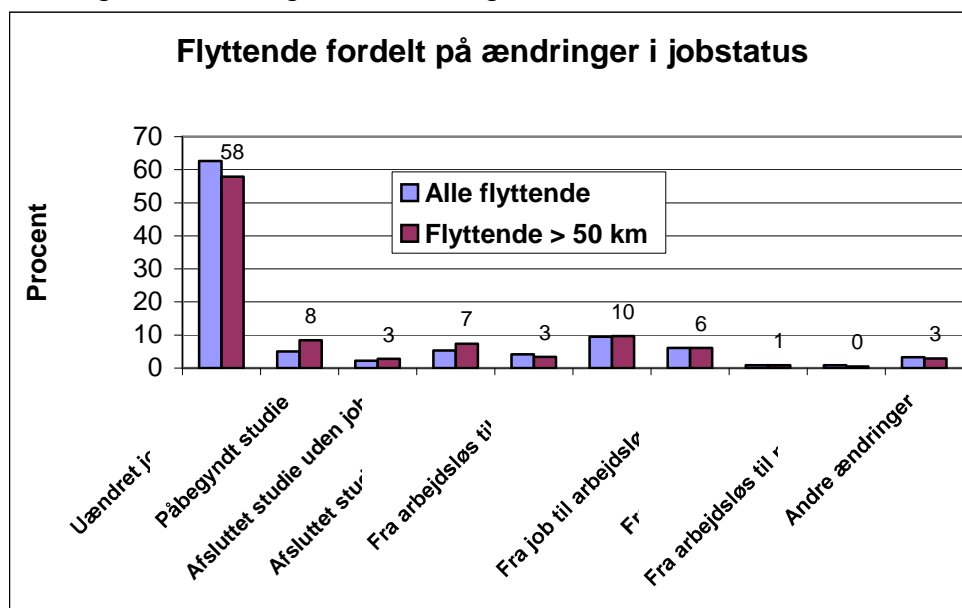
boligkarriere, der skaber ændringer i præferencer for bo- og arbejdssted, der kan udløse geografisk mobilitet.

Arbejdskarrieren for de fleste følger i hovedtræk forløbet: Hjemmeboende skoleelev -> uddannelse -> beskæftigelse/arbejdsløs -> pensionering. De største opbrud i dette forløb sker omkring uddannelse, hvor der både før og efter uddannelsen er væsentlige motiver for at skifte bosted. Ændringer i job eller job <-> arbejdsløshed kan også udløse mobilitet, men forventeligt i mindre omfang. Endelig er der et markant skifte ved pensionering, hvor man frigøres fra arbejdsmarkedet og ikke er afhængig af arbejdspladsernes lokalisering.

Familieforløbet følger i hovedtræk forløbet: Hjemmeboende -> enlig -> par -> børnefamilie -> par -> enlig.

Skiftet ved flytning hjemmefra behøver ikke at medføre geografisk mobilitet – med mindre man starter uddannelse – fordi de hjemmeboende unge har stærk tilknytning til opvækststedet. Som vist ovenfor er det især ved overgangen par -> børnefamilie, at der sker væsentlige skift i familiernes præferencer for bolig og bosted, som kan udløse mobilitet. Det er først og fremmest ønsket om hus med have og fredelige, børnevenlige omgivelser. Overgangen fra børnefamilie til par uden børn er mindre væsentlig, og mobiliteten er generelt lav. Husstanden forbliver oftest i den allerede etablerede boligsituation. Det er først når man bliver ældre og mindre mobil, at ønsker om boligskit bliver aktuelt. Der er ikke klare motiver her for geografisk mobilitet.

Omfanget af ændringer i 'beskæftigelsessituationen', bredt forstået, fremgår af Figur 2.

Figur 2. Flyttende i Danmark 2002 fordelt på samtidige ændringer i deres 'beskæftigelsessituation' sammenlignet med fordelingen af de geografisk mobile med flytninger mere end 50 km (angivne værdier).

Mobilitet i forbindelse med uddannelse

For de unge er uddannelsesvalg en meget væsentlig årsag til migration, da især de højere uddannelser er lokaliseret nogle få steder i landet. Den største mobilitet sker ved uddannelsens begyndelse, men når uddannelsen er afsluttet, og de unge skal ud på

arbejdsmarkedet, er der også en relativt høj mobilitet. Ikke alle unge forbliver således boende ved uddannelsesstedet og nogle vender tilbage til opvækstområdet.

At påbegynde en uddannelse kan ses som en særlig form for 'jobskifte'. Valget af uddannelsessted må på samme måde som jobskifte ses som en afvejning af fordele og ulemper ved at vælge et uddannelsessted tæt på den hidtidige bopæl – der ofte også er opvækststedet – eller et andet sted, som også kræver boligmobilitet. Valget af uddannelse må ses som en af de meget væsentlige beslutninger i menneskers livsforløb, hvorfor fordele ved en bestemt uddannelse tæller meget højt i forhold til andre fordele og eventuelle ulemper ved flytning og omlokalisering. I de fleste tilfælde drejer det sig om helt unge, der bor hos forældre og har behov for at flytte til egen bolig, hvorfor de er meget mobile. De har måske også andre præferencer for hvilken type af lokalområde eller region, de vil bo i, end forældrene. Der er derfor en meget høj mobilitet blandt unge i forbindelse med start på uddannelse. Af afgørende betydning for omfanget af geografisk mobilitet i forbindelse med uddannelse er udbuddet af uddannelser i forskellige dele af landet og deres kvalitet.

De længste flytninger sker i forbindelse med start af uddannelse, hvor den gennemsnitlige flytteafstand er over 50 km. Flytning i forbindelse med start af uddannelse udgør ca. 8 pct. af de voksne geografisk mobile (defineret som de, der flytter mere end 50 km), hvor de er stærkt overrepræsenterede set i forhold til alle flyttende. I forbindelse med studiets afslutning flyttes der også ret langt, især hvis man samtidigt får et job (48 km). I alt udgør personer med afsluttet uddannelse i 2002 små 8 pct. af alle flyttende og 10 pct. af de geografisk mobile. En statistisk analyse af forskelle mellem personer, der flytter mere end 50 km og alle flyttende, viser, at sandsynligheden for geografisk mobilitet er mange gange større for flyttende personer, der starter på en uddannelse. Men analysen viser også, at den er endnu flere gange større for flyttende personer, der har afsluttet uddannelsen.

Jobskifte

Jobskifte er en af de væsentligste forklaringer på, hvorfor folk flytter over længere afstande.

Der er sket en del ændringer i beskæftigelsesstatus for de flyttende i undersøgelsen fra 2001 til 2003. Pensionisterne er de mest stabile, idet 97 pct. er pensionister både før og efter. Personer på understøttelse, dvs. dagpenge, er mindst stabile, idet kun en tredjedel af de, der var arbejdsløse i 2001, stadig var det i 2003, en tredjedel er kommet i arbejde og 28 pct. er gået helt ud af arbejdsmarkedet, hvoraf de 7 pct. er gået på folkepension. Også blandt de øvrige udenfor arbejdsmarkedet (førtidspension, kontanthjælp mv.) er der sket store ændringer, idet kun halvdelen har samme position. De fleste var dog fortsat uden beskæftigelse, idet kun 16 pct. kom i arbejde undervejs. Af de flyttende studerende var to tredjedele fortsat i gang med et studie, mens 25 pct. kom i arbejde og 10 pct. var uden hverken job eller studie.

Vi har set på sammenhængen mellem flytteafstanden og andelen af de flyttende beskæftigede, der skifter job. I gennemsnit var det 53 % af de beskæftigede (efter flytningen), der havde skiftet job eller fået et job. Heraf havde de 8 pct. fået nyt job indenfor samme virksomhed. Blandt de beskæftigede, der var flyttet indenfor samme by/sogn, havde ca. 45 pct. ændret jobsituation. Andelen steg stærkt med voksende flytteafstand indtil en flytteafstand på 15-20 km, hvor kurven flader meget ud. Når man flytter mere end

20 km ligger jobskiftefrekvensen blandt de beskæftigede nogenlunde stabilt på omkring 80 pct. Datamaterialet tyder således på, at der allerede ved flytninger over 20 km er tale om en ret høj hyppighed for jobskifte samtidigt med flytningen. Dette er ikke ensbetydende med, at jobskifte udløser flytninger over 20 km, da sammenhængen lige så godt kan være den omvendte, at flytninger mere end 20 km udløser jobskifte.

SFI's undersøgelse viste, at der var jobskifte involveret i 44 pct. af de tilfælde, hvor lønmodtagere i alderen 20-59 flyttede mellem kommuner i 1998. Hvis man medtager partners jobskifte var det 68 pct. Men kun relativt få (20 pct.) angav jobmæssige forhold (egen eller partners) som hovedårsag til flytningen. Undersøgelsen viste således, at der må være en del tilfælde, hvor man flytter af andre grunde end arbejdsmarkedsforhold, men hvor flytningen udløser et jobskifte.

I alt flytter 17 pct. af de geografisk mobile i forbindelse med start af nyt job – 6 pct. kommer fra uddannelse, 8 pct. fra et andet job og små 3 pct. fra arbejdsløshed. Jobskifte medfører i gennemsnit flytninger på 40 km. Der flyttes ikke helt så langt i forbindelse med overgangen fra arbejdsløshed til job (33 km). Den statistiske analyse af forskelle mellem personer, der flytter mere end 50 km og alle flyttende viser, at der er langt større sandsynlighed for geografisk mobilitet blandt flyttende personer, som kommer i beskæftigelse eller skifter job. Sandsynligheden er 2½ gange større for denne gruppe. Samtidig er der også – som man kunne forvente - en sammenhæng mellem øget pendling og geografisk mobilitet for denne gruppe.

Valget, at skifte til et nyt job langt fra det hidtidige job og bopælen, er langt mindre attraktivt og mere kompliceret for familier med mere end een i beskæftigelse. Det er sværere for to personer, at få et tilfredsstillende nyt job samtidigt. Det gælder især ved flytning fra mere til mindre urbaniserede områder. Resultatet kan ofte blive, at den ene part må tage et mindre attraktivt job eller være arbejdsløs i en periode med faldende indkomst til følge. Den statistiske analyse viser dog kun en lille effekt, idet sandsynligheden for at flyttende husstande er geografisk mobile med mere end 50 km kun falder med 8 pct., når der er to beskæftigede i familien.

Personer med uændret jobstatus (dvs. at de fortsat er i samme situation, enten i job, under uddannelse eller samme status udenfor arbejdsmarkedet) flytter over noget kortere afstande end gennemsnittet. De udgør lidt under halvdelen af alle flyttede og lidt mindre af de, der flytter mere end 50 km. De er således – som forventet underrepræsenterede blandt de geografisk mobile, men måske ikke helt så meget som forventet.

Arbejdsløshed og pensionering

En anden gruppe, som i teorien kan have stort udbytte af at vandre er arbejdsløse, som herved kunne komme i arbejde. Undersøgelser i England og Sverige har vist, at arbejdsløse er mere tilbøjelige til at vandre mellem regioner end beskæftigede. En danske undersøgelse af Andersen og Nordstrand (2002) kunne imidlertid ikke påvise, at arbejdsløshedsprocenten i regionerne havde nogen effekt for vandringerne. Andre undersøgelser har vist, at tilbøjeligheden for arbejdsløse til at vandre desuden falder med arbejdsløshedens længde, og at der – mod hvad man skulle forvente – er en mindre udvandring fra regioner med en langtids høj arbejdsløshed. Man søger at forklare dette

ved, at de arbejdsløse i sådanne tilfælde mister troen på fremtiden og på, at det nytter at søge jobs.

I forbindelse med pensionering – enten alders- eller førtidspensionering – kommer man i en situation, hvor man dels frigøres permanent fra arbejdsmarkedet og dels ofte har en indkomstnedgang. Dette kan være en situation, som kan give anledning til overvejelser om migration, og hvor kvaliteter og omkostninger ved forskellige bosteder kan blive revurderet. Tilknytning til bostedet eller andre steder vil her også have stor betydning, samt at der især for ældre er stærke mobilitetshæmmede faktorer.

Den statistiske analyse viser, at flytninger, der sker samtidig med skift fra job til pensionering og arbejdsløshed mere end dobbelt så ofte udløser geografisk mobilitet mere end 50 km end andre flytninger. 7 pct. af de geografisk mobile forlader arbejdsmarkedet eller pensioneres i forbindelse med flytningen. Størsteparten af disse er mennesker, der bliver arbejdsløse efter at have haft arbejde (6 pct.). Det er kun lidt over en pct., som går på pension. Personer, der er gået fra arbejdsløshed til pension, flytter derimod ikke så langt.

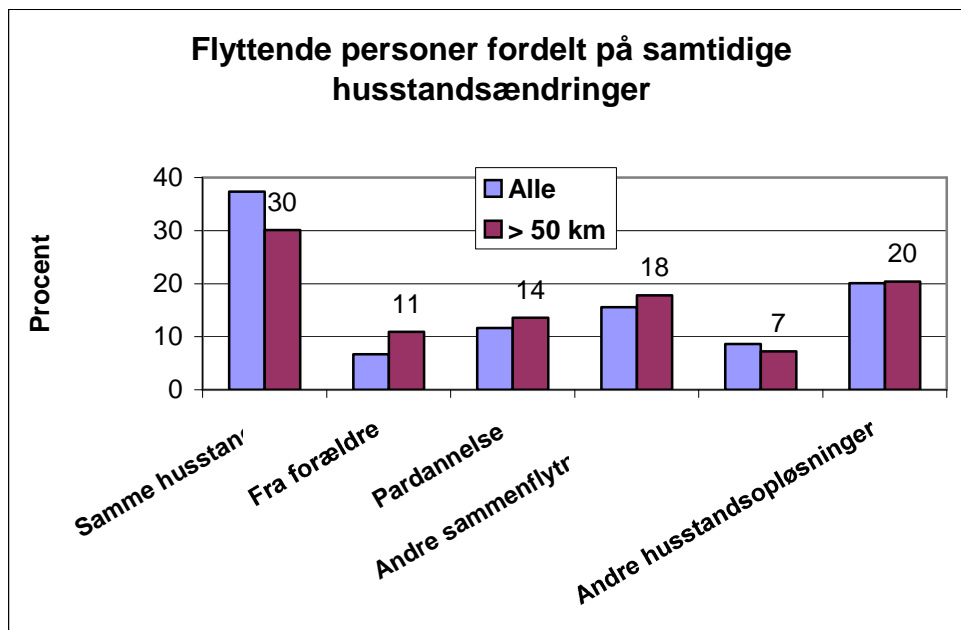
Familieændringer

Familieændringer er ikke i sig selv begrundelse for migration, men de kan indebære ændrede behov og prioriteringer, som kan udløse migration. I SFI's undersøgelse (Deding og Filkes 2004) anførte ca. halvdelen af flyttende husstande mellem kommuner familiemæssige årsager som den væsentligste årsag til flytning. En del af disse flytninger var ikke migration men måske til en nabokommune.

Det er velkendt fra den generelle mobilitetsteori, at mobiliteten falder med alderen, og for de over 60-årige er det meget sjældent at man skifter bolig – endnu sjældnere at det sker over længere afstande. Generelt er enlige – især de unge – meget mere mobile end par og børnefamilier. Men man kan diskutere, om de er mere eller mindre stedsbundne. Det er alt andet lige sværere for en enlig at migrere til en del af landet, hvor man ikke har sociale netværk, end det er for en børnefamilie, som i højere grad er socialt selvkørende.

Mobiliteten er langt større blandt de yngre aldersgrupper. Lundholm et. al. (2004) har analyseret sammenhængen mellem alder og flyttemotiver for flytninger mere end 100 km i de fire nordiske lande. Undersøgelsen viste, at familiemæssige forhold, har relativt lille betydning for de helt unge, men de stiger med alderen indtil midt i 30'erne og ligger derefter på samme niveau i en årrække (ca. 40 pct.) med et mindre fald i 40'erne, en stigning i 50'erne og et fald igen i 60'erne. Årsager, der har at gøre med bolig- og stedspræferencer, har nogenlunde samme forløb, men svinger i modsat takt.

Når man taler om flytninger forestiller de fleste sig en familie, der flytter samlet fra en bopæl til en anden. Men dette er ikke den typiske flytning. I mange tilfælde flytter man fra en husstand, hvoraf nogle personer forbliver i den gamle bopæl, og i andre tilfælde flytter man til en ny bopæl, hvor der bor nogen i forvejen, som man flytter sammen med. For 58 pct. af flytningerne generelt er der tale om personer, som er flyttet til en ny tom bolig uden at flytte sammen med nogen, men det er kun 37 pct., der også samtidigt har forladt en tom bolig.

Figur 3. Flyttende personer 2002 fordelt på husstandsændringer samtidigt med flytningen, sammenlignet med de geografisk mobile, der flytter mere end 50 km (angivne værdier).

For det andet kan der være tale om forskellige husstands- og familieændringer i forbindelse med flytningen, som fx pardannelse, skilsmisse og flytning fra forældre. I alt er 7 pct. flyttet fra forældre, 12 pct. har dannet nyt par og 9 pct. er blevet skilte. Dertil kommer andre 16 pct. som er flyttet sammen med andre, og andre 20 pct. der har forladt andre de boede sammen med. Det er især de enlige uden børn, som ofte ændrer familiesituation i forbindelse med flytningen. 20 pct. af disse flyttende boede alene efter flytningen, men det var kun de 8 pct. af disse, som også gjorde dette før flytningen. 12 pct. var således flyttet fra boliger med andre personer. Af de 9 pct. enlige med børn efter flytningen kom kun de 4 fra samme situation før. En stor del af dem ser ud til at være blevet skilt. Personer i par med og uden børn havde den mest stabile familiesituation, idet 13 ud af 24 pct. i par uden børn havde samme situation før flytningen og 16 ud af 24 pct. i par med børn. Det er dog en betydelig del af dem, der har ændret familief forhold undervejs.

Flytninger i forbindelse med husstandsændringer foregår over længere afstande end flytninger uden ændringer. For personer, der flytter uden at ændre familie- og husstandsforhold, er flytteafstanden i gennemsnit kun 24 km, hvilket er mindre end gennemsnittet for alle flytninger (30 km), og kun 14 pct. af dem flytter mere end 30 km. Det er især børn, der flytter hjemmefra, der har lange flytteafstande. De flytter i gennemsnit 45 km, og mere end hver fjerde flytter mere end 30 km. Men også pardannelse giver ofte anledning til lange flytninger, mens skilsmisser og andre husstandsopløsninger i højere grad sker lokalt.

Ønsker om ændret/forbedret boligsituation eller omgivelser

Boligmarkedet i storbyerne er ofte under pres med mangel på boliger og høje ejendomspriser. Det gælder i Danmark især for Københavnsområdet. Dette gør det svært for mellemindkomstgrupper at opnå deres foretrukne boligform – parcelhuset. De lavere priser i de mindre urbaniserede dele af landet kan føre til migration for at realisere den

foretrukne boligform. Hvis ikke der kan fås arbejde nær den nye bolig, vælger man at pendle til byområderne.

I forbindelse med flytningerne sker der ofte samtidigt en ændring af boligsituationen. Generelt er det således, at jo kortere flytningen er jo mindre ændringer sker der. For flytninger indenfor samme by eller sogn er det to ud af tre som flytter til og fra samme boligtype. For flytninger mere end 30 km er det under halvdelen. For disse flytninger er det hver fjerde, som skifter fra flerfamiliehus til enfamiliehus og hver fjerde den modsatte vej. Flytningerne fra enfamiliehuse til etageboliger er i gennemsnit lidt længere end fra etagehuse til enfamiliehuse.

Den statistiske analyse af forskelle mellem vandringer mere end 50 km og alle flytninger viser, at både når man flytter fra enfamiliehus til lejlighed og den anden vej, sker det oftere i forbindelse med geografisk mobilitet. De lokale flytninger sker således oftest inden for samme hustype, mens der skiftes hustype ved længere flytninger.

Ønsker om realisering af livsstilsændringer

SBI's undersøgelse i 2004 af tilflyttere til udkantsområder (Ærø m.fl. 2005) viste, at et andet motiv for tilflytning til udkantsområder er ønsket om en ændret livsstil. Det er ønsket om, at forlade en stresset hverdag i byen til et meningsfuld og afslappet liv i et mindre samfund med tætte social netværk. Denne type af tilflyttere har en drøm, de søger at realisere. På boligsiden handler drømmen om realisering af et boligprojekt. Gennem istandsættelse og ombygning søger de, at "få det som man vil have det". Men også forventninger om et godt nærmiljø og et ønske om nye sociale relationer indgår i drømmen. De bygger på en forestilling om, at man her - i modsætning til livet i de større byer - kan opnå en mere tryk tilværelse i et tættere og måske mere forpligtende fællesskab. En tredje type af tilflyttere søger områdernes bolig- og naturmæssige herligheder, men er ikke afhængige af sociale relationer til beboerne på stedet, fordi de bevarer deres sociale netværk, hvor de kommer fra. De pendler typisk ud af området, 'fjernarbejder' eller har forladt arbejdsmarkedet for at realisere en otiumtilværelse. Undersøgelsen viste imidlertid også, at en del tilflyttere blev skuffet i deres forventninger til det sociale samvær i landsbyerne. Omvendt er der eksempler på, at ældre par – hvor børnene har forladt hjemmet – har ønsker om at realisere en mere urban livsstil og forlader parcelhuset for at flytte i lejlighed i bykerne eller ved havnefronter.

Ønsker om tilbagevenden til opvækstområde eller lokalisering i andet område, som man har tilknytning til

Endelig viste SBI's undersøgelse også, at en del af tilflytterne til udkantsområderne var personer, som var opvokset i områderne. Det er især yngre, der har fuldført en uddannelse, som vender tilbage til opvækststedet, men det kan også være andre, der af forskellige grunde får et opbrud i deres liv – fx skilsmisse eller pensionering – og vil tilbage til et sted, hvor de har tilknytning og et socialt netværk.

Generelt er det således, at man i gennemsnit flytter væk fra fødestedet, og jo længere man flytter, jo mere fjerner man sig. Strømmen går således mere væk fra opvækststedet end til det. I gennemsnit øges afstanden til fødestedet med 5,4 km ved flytningerne. Men der er forskelle afhængig af både arbejds- og familieændringer. Flytninger fra forældre og ved påbegyndt studie betyder oftest, at man flytter langt væk fra fødestedet. Ved afslutning af studierne flyttes der i gennemsnit heller ikke nærmere hjem, hvor man kom fra, selv om nogle måske gør det.

Også ved pardannelse flytter man ofte længere væk. Kun ved skilsmisser er der en tendens til flytning til steder tættere på fødestedet. Det kan fortolkes således, at nogle ved familieopbrud vender tilbage til steder, hvor de har et socialt netværk. Jobskifte betyder flytning væk fra opvækststedet. Der er kun små bevægelser væk fra fødestedet ved pensionering.

Geografisk mobilitet i Danmark

Det samlede antal flytninger pr. år i Danmark ligger på ca. 900.000. Antallet af personer, som er flyttet indenlandsk i løbet af året er imidlertid en del mindre (ca. 700.000) fordi en del personer skifter adresse flere gange i løbet af samme år, og fordi en del af flytningerne er fra udlandet til Danmark. I perioden 1996 til 2002 faldt mobiliteten i Danmark, idet det samlede antal flytninger faldt fra 904.000 i 1996 til 845.000 i 2002.

De fleste flytninger er sket indenfor kommuner. Flytninger henover de tidligere amtsgrænser, hvoraf en del måske ikke er over specielt lange afstande, udgør kun ca. 200.000. Antallet af flytninger mellem amter har være ret stabilt siden 1980, måske med en svagt stigende tendens. Dette indikerer, at den geografiske mobilitet i Danmark ikke har ændret sig synderligt. Selv om flytningerne generelt faldt fra 1996 til 2002 har dette ikke påvirket omfanget af flytninger over længere afstande.

Hver fjerde flytning sker indenfor samme mindre by eller sogn, og 2 ud af tre flytninger er på mindre end 10 km. Flytninger sker altså først og fremmest lokalt. Kun 13 pct. af flytningerne i 2002 var på mere end 50 km og 8 pct. mere end 100 km. Den gennemsnitlige flytteafstand var beregnet til 30 km i 2002. Den reelle flytteafstand var lidt længere, fordi alle flytninger indenfor sogne eller mindre byer er regnet til værdien 0. Sammenligner man med 1996 er der kun sket få ændringer i fordelingen på flytteafstand, men tendensen er, at der er lidt flere, som flytter over længere afstande. Den gennemsnitlige flytteafstand er steget med 1,13 km.

Traditionelt har man set vandringer som flytninger mellem regioner, defineret som arbejdsmarkedsområder eller 'arbejdskraftoplande' ud fra det synspunkt, at vandringer mere eller mindre automatisk er forbundet med arbejdsskift. Arbejdskraftoplande afgrænses så ud fra pendlingsmønsteret, således at der er færrest mulige, der pendler på tværs af grænserne, dvs. pendler indenfor samme opland. Men det er et spørgsmål, om begrebet ikke er ved at miste sin betydning, fordi pendlingen er blevet så omfattende. Efter norges mening (Andersen og Engelstoft 2006) findes der kun to 'regioner' i Danmark. Den ene er et bånd som går fra København over Odense og Trekantområdet til Århus (og måske til Ålborg) og som indeholder langt de fleste arbejdspladser og den økonomiske vækst. Det andet er de øvrige dele af landet, som i stigende grad har fraflytning og pendling til det centrale bånd.

En anden måde at betragte geografisk mobilitet på er at se den som et skift mellem steder med forskellig grad af urbanisering, dvs. mellem centrale storbyområder, forstæder, mindre byer og land.

Geografisk mobilitet hos forskellige befolkningsgrupper

Alder

Generelt falder mobiliteten drastisk med alderen. Mobiliteten toppe i midten af tyve års alderen for derefter at falde drastisk og være meget lav blandt de ældste aldersgrupper. Helt det samme mønster gjaldt for flytninger mellem de gamle amter, dvs. for flytninger over længere afstande.

Der er forskelle mellem aldersgrupperne med hensyn til, hvor langt man flytter. De unge, 18-24 årige, flyttede længst – i gennemsnit 37 km. Flytteafstanden falder dernæst jævnt med alderen indtil omkring 50 år. I aldersgruppen 50-66 år er den imidlertid lidt større end i aldersgruppen 35-39 år. De ældste over 67 har langt de korteste flytteafstande.

Familiesituation

Der er en sammenhæng mellem alder og familiesituation, som præger mobiliteten i forskellige familietyper. Der er en vis forskel mellem personer, som lever i forskellige familietyper, idet der i starten af forløbet blandt de barnløse er den højeste procentdel, som netop er flyttet ind i egen bolig (en del kommer fra forældre). I tredverne flytter enlige med børn mest, mens det senere er de enlige uden børn. Børnefamilierne flytter relativt sjældnest.

Flytningerne har imidlertid ikke samme længde for de forskellige familietyper. Par uden børn flytter over de længste afstande efterfulgt af enlige uden børn og par med børn. Det må dog forventes at de enlige uden børn er opdelt i en yngre højmobilitets gruppe og en ældre lavmobilitets. Enlige med børn er den familietype, som flytter over de korteste afstande. Dette kan hænge sammen med at de ofte er skilte og må tage hensyn til andre deleforældre. Den mest mobile gruppe er dog de, der er flyttet ind i en bolig, som de deler med andre. Disse er ofte unge enlige.

Uddannelse

En af de hypoteser, der er formuleret i litteraturen om geografisk mobilitet, er, at de højest uddannede er mere geografisk mobile end lavt uddannede. Generelt er der ikke den store forskel på mobiliteten for folk med forskellige uddannelse. Mobiliteten er noget højere for personer, der kun har studentereksamen, men det skyldes rimeligvis, at de ofte flytter fra opvækststedet til uddannelsesstederne. For de der har en uddannelse, er der ikke nogen forskel på, hvor ofte de flytter. Derimod er der stor forskel på, hvor langt de flytter. Den gennemsnitlige flytteafstand er væsentlig højere for personer med videregående uddannelse. Den er også højere end gennemsnittet for personer med mellemlange uddannelser. Den statistiske analyse af hvem der er geografisk mobile viser således, at personer med videregående eller mellemlang uddannelse har næsten 50 pct. større sandsynlighed for at flytte mere end 50 km, når de flytter. Personer, der har erhvervsuddannelse, flytter noget kortere end de øvrige med uddannelse. Også personer uden uddannelse flytter mest over kortere afstande, selv om de er mere mobile. Tallene understøtter således den hypotese, at den geografiske mobilitet stiger med uddannelsen.

Beskæftigelsesstatus

De voksne personer (18+ år) i undersøgelsen er blevet opdelt i en række social- eller beskæftigelsesgrupper efter deres grad af beskæftigelse og karakter af overførselsindkomst/offentlige ydelse:

1. Førtidspensionister: dominerende offentlige ydelse er førtidspension
2. Kontanthjælpsmodtagere mv.: dominerende offentlige ydelse er kontanthjælp eller revalidering, men er ikke i aktivering
3. Folkepensionister mv.: dominerende offentlige ydelse er folkepension eller efterløn
4. Dagpengemodtagere mv.: dominerende offentlige ydelse er enten arbejdsløshedsdagpenge, sygedagpenge, barselsdagpenge, kommunal eller anden aktivering
5. Studerende: personer under uddannelse
6. Beskæftigede: Er i beskæftigelse og offentlige indkomstoverførsler udgjorde mindre end 30 pct. af bruttoindkomsten i det forudgående år.
7. Andre: hjemmegående husmødre, skoleelever over 17 år mv.

Der er markante forskelle på, hvor ofte de forskellige grupper flytter. Studerende og kontanthjælpsmodtagere er langt de mest mobile. Også dagpengemodtagerne flytter oftere end gennemsnittet. De beskæftigede flytter derimod lidt sjældnere end gennemsnittet. De mindst mobile er pensionisterne.

Det bemærkelsesværdige er, at de beskæftigede flytter kortere end gennemsnittet og især kortere end grupper udenfor arbejdsmarkedet som kontanthjælpsmodtagere og dagpengemodtagere. Også de studerende flytter langt, hvilket ikke er helt så uventet. Pensionisterne derimod, flytter oftest lokalt. Det gælder både alders- og førtidspensionister.

Når man kun ser på personer, der er flyttet mere end 100 km i 2002, viser der sig meget markante forskelle på de forskellige grupper. Foruden studerende er det især kontanthjælpsmodtagere, der skiller sig ud ved, at næsten 5 pct. af dem i løbet af et år foretager flytning over meget lange afstande. Det er mindre end 2 pct. af de beskæftigede, der gør dette, mens også dagpengemodtagere har en rimelig høj geografisk mobilitet over lange afstande (3 pct.).

Flytninger mellem by og land

Til brug for analyserne af den geografiske mobilitet er Danmark i undersøgelsen delt op i områder med større eller mindre grad af urbanisering. Følgende områder er defineret:

1. **Tætbyområde:** Sogne i større byer, hvor andelen af boliger i flerfamiliehuse er større end 40 pct., samtidigt med at andelen af boliger opført før 1950 er større end 60 pct.
2. **Forstad:** Øvrige sogne i byer med tætbyområder
3. **Mellemstor by:** Øvrige byer med mere end 10.000 indbyggere
4. **Mindre by:** Byer med 2.000 - 10.000 indbyggere
5. **Landsby:** Byer med 200-2.000 indbyggere
6. **Land:** Områder uden byer over 200 indbyggere

Med de opstillede kriterier bor 775.000 i tætbyområder, heraf langt de fleste i København, 1.2 mio. bor i forstæder, 1,6 mio. i mellemstore og mindre byer, 400.000 i landsbyer og 770.000 i landområder. 43 pct. af befolkningen bor på Sjælland, 20 pct. i Østjylland, 27 pct. i Mellemområderne og 9 pct. i Udkantsområderne.

Der er store forskelle på mobiliteten i områder med forskellige urbaniseringsgrad. Generelt er der den højeste mobilitet i tætbyområderne, hvorefter mobiliteten falder med aftagende urbanisering. Men dette ændres, når man kommer helt ud i landområderne, hvor mobiliteten også er ret høj. 290.000, svarende til 46 pct., skiftede fra at bo i en urbaniseringsgrad til en anden i 2002, mens 334.000 flyttede indenfor samme urbanisering. I tætbyområderne er der en ret høj mobilitet (16-17 pct.). Mere end 7 pct. af beboerne, svarende til 45 pct. af flytningerne hvert år fra tætbyområderne, flytter til mindre urbaniserede områder. Langt størsteparten flytter til forstadsområderne (31.000). Fraflytningen fra forstæderne går ofte den modsatte vej – nemlig til tætbyområderne. Men derudover er der lidt flere flytninger fra forstæderne til de mindre urbaniserede områder af landet. 13.000 flytter herfra helt ud i landområderne. Blandt de flyttende i provinsbyerne er der færrest, der skifter urbanisering, og flest der flytter indenfor samme by eller sogn. De, der skifter urbanisering, flytter i lige stor udstrækning til mere eller mindre urbaniserede områder. Der er dog relativt mange, som flytter til landområderne. Der er en lav flyttefrekvens blandt beboere i landsbyerne, men de, der flytter, skifter relativt oftere urbanisering. Det er relativt sjældent at beboere i landsbyerne flytter til en anden bolig i samme eller tilsvarende landsbyer. De bliver oftest boende samme sted. I landområderne er mobiliteten til gengæld høj og mange flytter til mere urbanisering. Små otte pct. af beboerne flytter hvert år til mere urbaniserede områder – først og fremmest til de mindre og mellemstore byer.

Flytteafstande by-land

Der er meget store forskelle på, hvor langt folk flytter, afhængig af urbaniseringsgraden for til- og fraflytningsstedet. Det er bemærkelsesværdigt, at de, der flytter til tætbyområderne, kommer længere væk fra, end de der forlader tætbyerne. Især de der flytter til tætbyområderne fra de mellemstore byer flytter langt. Det er ofte flytninger fra Provinsen til København. Men også fra landområderne, landsbyer og mindre byer er der ofte lange flytninger. Ved fraflytning fra tætbyområderne er der især kort afstand til forstæderne, men også kortere flytteafstand til byer, landsbyer og land end hvad der gælder for tilflytterne. Generelt er flytteafstandene til og fra de store byer og deres forstæder større end flytninger mellem de øvrige urbaniseringsgrader. Tallene tyder således på, at der sker en geografisk omfordeling af befolkningen i forbindelse med til- og fraflytningen fra storbyerne, således at der suges beboere væk fra de fjernere liggende områder til byerne, som ikke vender tilbage igen i samme omfang.

Især familierelaterede flytninger væk fra de store byer er en del kortere, selv om de stadig er længere end for alle flytninger. Arbejdsrelaterede flytninger væk fra de store byer er kortere end for alle flytninger og især kortere end flytninger den modsatte vej. Flytninger med bosætningsmotiver har derimod samme længde.

Hvem flytter til by og land og hvorfor?

Data fra SFI undersøgelsen viser, at flytninger væk fra de store byer i en vis grad har andre motiver end alle flytninger mellem kommuner. Familieændringer er meget vigtigere. Det gælder også når man ser på de lidt længere flytninger mere end 30 km. Det tyder på, at mange vælger at forlade de store byer, når der sker vigtige ændringer i deres familieliv. Bosætningsmotiver er vigtige ved kortere flytninger væk fra byerne, men ikke så meget for de længere. Dette tyder på, at bosætningsmotiver er vigtigst for flytninger mellem større byområder og deres forstæder/bagland end for flytninger længere væk fra byerne.

I undersøgelsen er lavet en statistisk analyse af sammensætningen af de personer, som flytter mere end 50 km til steder med forskellig urbanisering. Analysen viser, at tilvandringen til tætbyerne i alt overvejende grad er domineret af unge enlige uden børn og få ældre. Tilflytningen sker ofte i sammenhæng med både pardannelser og skilsmisser. Tilflytterne er lidt oftere i beskæftigelse og har i gennemsnit lidt højere indkomster end alle vandringer. Især har tilflytterne en højere uddannelse. Lidt overraskende sker tilflytningen ikke oftere i forbindelse med start af uddannelse end hvad gælder for alle vandringer, men den sker lidt oftere i forbindelse med jobskifte. Dette sker sjældnere, når der er to beskæftigede i husstanden. Der er færre tilflytninger af personer, som er blevet arbejdsløse eller gået på pension. Der flyttes sjældent fra flerfamiliehus til enfamiliehus, men ofte den modsatte vej. Pendlingen bliver mindre ved flytningen.

I analysen af tilvandringen til forstæderne indgår flytninger fra bycentre til samme byers forstæder ikke, da de flytninger, vi ser på, er mere end 50 km. Der er således tale om flytninger til storbyernes forstæder fra andre dele af landet. Tilvandringen til forstæderne fra andre dele af landet er oftere unge enlige og sjældnere ældre. De sker oftere ved pardannelse og sjældnere ved skilsmisse. Tilflytterne har lidt oftere en videregående uddannelse, men er sjældnere i beskæftigelse og har en lidt lavere indkomst. Dette kan hænge sammen med at tilflyttere, der har påbegyndt en uddannelse er overrepræsenterede. Det er sjældnere, at tilflytterne har afsluttet en uddannelse eller skiftet job. Flytningerne sker især fra enfamiliehuse til flerfamiliehuse. Der er en lille formindskelse af afstanden til fødestedet.

Vandringerne til provinsbyer består oftere af par med børn og ældre, sjældnere af unge enlige og barnløse. Flytningerne sker lidt oftere i forbindelse med skilsmisser, men er også oftere uændrede husstande. Indkomsterne er lige over gennemsnittet, men færre har en længere uddannelse. Ændringer i beskæftigelse og uddannelse ligger på gennemsnittet bortset fra, at der er noget færre, som påbegynder en uddannelse og lidt færre der er blevet arbejdsløse eller pensionerede. Der er en del flere flytninger, som går fra flerfamilie- til enfamiliehuse, og lidt færre som går den anden vej. Afstanden til fødestedet mindskes for disse vandringer, dvs. en del vender tilbage til deres opvækstby.

Tilvandringen til landområderne (og landsbyer) afviger mest fra andre vandringer og er i en vis udstrækning spejlvendt i forhold til tilvandringen til tætbyerne. Det gælder i endnu højere grad end for provinsbyerne, at tilvandringen er domineret af par med børn og ældre, men ikke af unge enlige. Flytningen sker sjældnere i forbindelse med pardannelser, men lidt oftere ved skilsmisser. Der er sjældnere tale om uændrede husstande. Der er færre med længere uddannelse og lidt lavere indkomster, men lidt flere i beskæftigelse. Meget færre tilflyttere har påbegyndt en uddannelse samtidigt med flytningen, men flere har afsluttet en. En del af disse er formentligt flyttet tilbage, hvor de oprindeligt kom fra, men som helhed er afstanden til fødestedet ikke formindsket. Der er hverken flere eller færre, som har skiftet job, men der er flere som er blevet arbejdsløse eller gået på pension. Mest markant er ændringen i boligforholdene, hvor flytning fra flerfamiliehuse til enfamiliehuse har en meget høj sandsynlighed.

Nettotilflytningen til by og land

Tætbyområderne havde i 2002 et flytteunderskud. Det fremkom især ved et tab til forstæderne men også til landsbyer og land. Derimod havde tætbyområderne et flytteoverskud i forhold til provinsbyerne. Også forstæderne havde et tab, der først og fremmest skyldtes flytninger til landområderne, men også til landsbyer og mindre byer. Der var derimod en nettotilflytning fra de mellemstore provinsbyer. De mellemstore provinsbyer havde tab til alle andre urbaniseringsgrupper end til de mindre byer. Lidt paradoksalt var det imidlertid de mindre byer, som havde den største nettotilflytning – især på grund af tilflytning fra landområderne og fra landsbyerne. Mens landsbyerne havde nettofraflytning så havde landområder tilflytning. Både landområderne og landsbyerne får tilført folk fra de mest urbaniserede områder, men mister til de mindre byer.

Nettotilflytningen af de forskellige aldersgrupper til de mere og mindre urbaniserede steder i landet varierer meget. Tætbyområderne har de største forskelle mellem til- og fraflytningen af aldersgrupper. Der er en nettotilflytning på små 14.000 af de 18-24 årige, men en fraflytning af alle andre aldersgrupper, specielt 25-50 årige og børn under 7 år. Det samme mønster findes – lidt overraskende - for forstæderne, men med langt mindre udsving og med en lille tilflytning af mindre børn. De mellemstore byer har et vist tab både i aldersgruppen 18-24 år og blandt de 25-34 årige. De har en lille tilflytning af 35-49 årige og af børn. Udsvingene er større for de mindre byer med et tab på 6.000 i aldersgruppen 18-24 år, men til gengæld en nettotilflytning på 2.700 blandt de 25-34 årige og en tilflytning af 2.000 børn. Udsvingene er endnu større for landsbyer og landområder, hvor tilsammen små 9.000 18-24 årige forlader områderne, men opvejes af 7.700 i alderen 25-49 år.

Med hensyn til de ældre, så bevæger de sig i hovedtræk mod de mellemstore og især mod de mindre byer og væk fra de store byers tætbyområder og forstæder og væk fra landsbyer og land. Der er dog en nettotilflytning af 50-66 årige til landområderne.

Der er store forskelle mellem forskellige familietyperes geografiske bevægelser. Enlige uden børn, der mest består af unge, bevæger sig som ventet fra de mindre til de mere urbaniserede områder. Familier med børn bevæger sig den stik modsatte vej med en stor fraflytning fra tætbyområderne, men også lidt fra de mellemstore byer. Der er en stor nettotilflytning af par med børn til de mindre byer, landsbyer og især landområder. Par med børn flytter - lidt overraskende – især væk fra forstæderne og til landområderne, mens enlige med børn har den næsten stik modsatte profil med fraflytning fra landområder og ind til mellemstore byer.

Fuldført uddannelse har i høj grad en sammenhæng med alder. Personer med videregående uddannelse er oftere ældre end de, der har erhvervsuddannelser eller ingen uddannelse. Dette afspejles i deres geografiske bevægelser. Personer med videregående uddannelse har nettofraflytning fra de store byer – især tætbyerne og i en vis udstrækning også forstæderne. De flytter netto til mellemstore og mindre provinsbyer, samt til landområderne. Det har en del at gøre med det mønster, at unge rejser til de store byer for at få uddannelse for senere at vende tilbage igen. Personer med mellemlange uddannelser og erhvervsuddannelse har et andet mønster med næsten ingen nettobevægelser mellem steder med forskellige urbanisering. Omvendt har personer, der kun har studentereksamen eller grundskole en bevægelse mod de urbaniserede områder

og væk fra de mindre urbaniserede. Mange af disse personer er unge, der søger mod uddannelsesstederne.

For nogen social- og beskæftigelsesgrupper er der balance mellem til- og fraflytning mellem områder med forskellige grad af urbanisering, mens det ikke gælder for andre grupper. De to grupper, som har det mest skæve mobilitetsmønster er hhv. de studerende og de beskæftigede. Som ventet bevæger de studerende sig ind mod de urbaniserede områder – især tætbyerne – mens de beskæftigede bevæger sig den modsatte vej og de to kurver er næsten spejlvendte. Det illustrerer mekanikken med, at de unge først flytter ind til byerne for at uddanne sig, og så på et senere tidspunkt når de har etableret sig vender tilbage til de mindre urbaniserede områder af landet. Blandt de øvrige grupper er det kun folkepensionisterne, som bevæger sig geografisk. De har et flytteoverskud ind til de mindre byer og et underskud i forhold til landsbyer og landområder. Dette afspejler de ældres behov for at flytte til boliger med plejemuligheder og bedre acces til service end de finder i landområderne.

Flytninger mellem vækst og stagnationsområder

Landet er desuden delt op i et 'byhierarki' efter, hvor økonomisk dominerende de enkelte regioner er. Udviklingen i Danmark er gået i retning af en koncentration af arbejdspladser i Hovedstadsregionen, som snart omfatter hele Sjælland, og i Østjylland fra Kolding til Århus, samt i et bånd langs motorvejen hen over Fyn. På denne baggrund er der defineret fire grupper af områder:

1. **Hovedstaden** med hele **Sjælland** og det østlige Lolland-Falster
2. **Østjylland** bestående af Trekantsområdet og Århusregionen
3. **'Mellemområder'**, som er en restgruppe
4. **Udkantsområder** bestående af Østlolland, Bornholm, Sydfyn og Øerne, Sydvestlige Sønderjylland, Lemvig området, Grenå området, Samsø, Morsø-Skive, Thy og Nordjylland bortset fra Aalborg området.

43 pct. af befolkningen bor på Sjælland, 20 pct. i Østjylland, 27 pct. i Mellemområderne og 9 pct. i Udkantsområderne.

Andelen af befolkningen i hver af de fire områder, som flytter væk fra det til et af de andre områder – kaldet fraflytningsprocenten – er størst for udkantsområderne og mindst for Sjælland. Dette har en vis sammenhæng med, at udkantsområderne er mindre og mere spredte. Men også når man ser på nettotraflytningen (fracflytning minus tilflytning) udgør denne en noget større andel af befolkningen i udkantsområder end i de øvrige områder. Udkantsområderne har et flytteunderskud i forhold til Østjylland og 'mellemområderne', men har bemærkelsesværdigt nok et overskud i forhold til Sjælland. Der er således flere der flytter fra Sjælland til udkantsområderne end den modsatte vej.

Sjælland har en positiv nettotilflytning, på i alt ca. 1.400 personer pr. år, men dette er kun en lille del af befolkningen, så relativt set er tilflytningen ubetydelig. Nettotilflytningen kommer især fra Østjylland og også fra mellemområderne. Østjylland har også en nettotilflytning, som årligt svarer til 0,16 pct. af befolkningen. Østjylland får primært sin nettotilflytning fra mellemområderne, sekundært fra udkantsområder. Endelig har mellemområderne et flytteunderskud på 0,12 pct., primært ved tab til Østjylland.

Flytninger til by og land i vækst- og stagnationsområder.

Tendenserne i flytningerne mellem by og land er meget forskellig i de fire områder i byhierarkiet. På Sjælland taber de mere urbaniserede områder, mens tendenserne er de stik modsatte jo længere man kommer ned i byhierarkiet. Flytninger til og indenfor Sjælland fører først og fremmest til befolkningsforøgelse i mindre byer, landsbyer og især landområderne på Sjælland. Derimod taber tætbyerne og forstæderne på Sjælland befolkning. I Østjylland, derimod, er der tilvækst i tætbyområder og forstæder. Det er kun landsbyerne her, der har en lille negativ flyttebalance. Mellemområderne og udkantsområderne har nettofraflytning i alle urbaniseringsgrader bortset fra tætbyerne i mellemområderne, som har en ret stærk tilvækst. Den stærkeste tilbagegang ses i landområderne og landsbyerne i udkantsområderne, men også forstæder og mellemstore byer i mellemområderne går en del tilbage som følge af flytningerne.

Generelt set er der ikke markant store forskelle på, hvilke regioner tilflytterne kommer fra, for tilflytterne til steder med forskellig urbanisering. Tilflytterne til mindre byer, landsbyer og landområder på Sjælland udenfor København får kun sjældent tilflyttere fra de øvrige byhierarki regioner. Også forstæderne får relativt sjældent sine tilflyttere fra andre regioner. Det sker oftere for tætbyområderne, som får ca. 10 pct. udefra. Man kan således konkludere, at tilflytningen til Sjælland først og fremmest går til de mest urbaniserede områder, og at tilvæksten i de mindre urbaniserede områder på Sjælland først og fremmest skyldes lokale flytninger på Sjælland fra urbaniserede til mindre urbaniserede områder.

Modsat har udkantsområderne en hel del tilflytning fra andre regioner, og for landsbyer og land er det små 25 pct., som kommer fra andre regioner. 8 pct. kommer fra Sjælland. En del af disse er tilflyttere til Lolland-Falster.

For Østjylland og mellemområderne er det ca. 15 pct. som kommer fra andre regioner – flest til landsbyer i mellemområderne og til de mellemstore byer i Østjylland. Landsbyerne i mellemområderne får en relativt stor del af sine tilflyttere fra Østjylland (10 pct.).

Hvem flytter til vækst og stagnationsområderne og hvorfor?

Flytninger væk fra vækstområderne er, sammenlignet med alle flytninger, i langt højere grad motiveret af jobændringer og uddannelse, men det er stadig mindre end 40 pct. af flytningerne. Familieændringer har desuden meget mindre betydning sammenlignet med alle flytninger, men udgør stadig hver femte flytning. Bosætningsmotive er næsten af samme omfang. Den gennemsnitlige flytteafstand er mere end 60 pct. større for flytninger væk fra vækstområderne end for alle flytninger mellem kommuner. Det er specielt de familierelaterede flytninger, som er meget længere (næsten fire gange) og de bosætningsrelaterede (to en halv gange). De arbejdsrelaterede flytninger er kun en lille smule længere og de uddannelsesrelaterede er 25 pct. kortere. Dette kan skyldes at skoler med kortere uddannelse findes i kortere afstand fra vækstområderne.

Ser man på motiverne for flytninger til vækstområderne, udgør jobmotive helt den samme andel som blandt de flyttende væk fra vækstområderne. Den største forskel mellem de to typer af flytninger er, at bosætningsmotive er meget vigtigere ved flytning væk fra vækstområderne. Desuden er familiemotive mindre vigtige. Lidt overraskende spiller uddannelse kun en lidt større rolle for flytningerne til vækstområderne end den modsatte

vej. Generelt er flytninger til vækstområderne en del længere end flytninger væk fra vækstområderne, men det gælder især for de uddannelsesrelaterede flytninger, mens de familierelaterede faktisk er kortere, og de bosætningsrelaterede har samme flytteafstand.

I undersøgelsen er lavet en statistisk analyse, der sammenligner alle flytninger med sammensætningen af de personer, som flytter mere end 50 km til de fire vækst- og stagnationsområder. Vandringerne over mere end 50 km til steder på Sjælland kan være både flytninger fra andre dele af landet og flytninger internt på Sjælland mere end 50 km.

Umiddelbart ville man antage, at tilflytningen til København af unge, der påbegynder en uddannelse ville dominere vandringerne. Det ser imidlertid ikke ud til at være tilfældet, idet der er færre blandt disse vandringer, som har påbegyndt en uddannelse i flytteåret. Der er desuden lidt færre unge. Dette tyder på, at flytning til videregående uddannelse kun er en begrænset del af vandringerne til Sjælland. Men der er flere enlige og færre børnefamilier blandt tilflytterne. Vandringerne til Sjælland adskiller sig ikke nævneværdigt fra andre vandringer med hensyn til indkomst, beskæftigelse og uddannelse. Analysen viser desuden, at vandringer til Sjælland relativt sjældnere sker i forbindelse med afsluttet uddannelse. Men der er formentligt en del unge, der flytter til Hovedstaden for at få uddannelse og forbliver på sjælland efter at denne er afsluttet.

Vandringerne til Sjælland sker oftere i forbindelse med husstandsændringer. Dette kan især være unge, der flytter hjemmefra. Der er ikke flere, som er flyttet i forbindelse med jobskifte, hvilket i øvrigt gælder for alle de fire områder, men når det sker, mindskes pendlingsafstanden. Ved flytninger til Sjælland kommer man altså oftere tættere på arbejdsstedet. Der sker desuden færre tilflytninger i forbindelse med pension eller arbejdsløshed. Det er således ikke Sjælland man flytter til, når man ryger ud af arbejdsmarkedet. Flytninger til Sjælland indebærer oftere, at man skifter boligtype fra enfamiliehus til flerfamiliehus, og sjældnere den modsatte vej. Afstanden til fødestedet og det formodede opvækststed øges.

På nogle punkter er der markante forskelle mellem vandringerne til det andet vækstområde, Østjylland, og vandringerne til Sjælland. I Østjylland spiller tilflytningen af unge, der starter en uddannelse, en langt større rolle. De ældre er derimod underrepræsenteret. Der er relativt flere tilflyttere i beskæftigelse og med en videregående uddannelse. Tilflytterne er sjældnere blevet skilte og også sjældnere blevet arbejdsløse eller pensionerede. De flytter sjældnere fra flerfamiliehus til enfamiliehus og lidt oftere den modsatte vej. Man flytter oftere tættere på fødestedet.

Mellemområderne er defineret som de områder, der ikke tilhører vækstområderne på Sjælland og i Østjylland, men heller ikke de områder, der er defineret som udkantsområder. Man ville derfor forvente, at disse områders tilflytning ville være en mellemproportional mellem vækst- og udkantsområdene. Tilvandringen til mellemområderne er oftere par med børn og uændrede husstande, dvs. sjældnere skilte, børn, der flytter hjemmefra, mv. Det sker dog lidt oftere i forbindelse med uddannelse. Der er også en del uddannelsessteder for mellemlange uddannelser og erhvervsuddannelser i disse områder, hvilket giver sig udslag i, at en relativt større del af vandringerne sker i forbindelse med start af uddannelse. Samtidig er der imidlertid også relativt flere, som har afsluttet uddannelse, hvilket kan være nogle af de unge, der har fået en videregående

uddannelse i vækstområderne, som vender hjem. Dette støttes af, at afstanden til fødestedet mindskes lidt. Der er lidt færre i beskæftigelse blandt tilflytterne. Arbejdsskift er ikke signifikant, men pendlingsafstanden øges lidt. Endelige sker flytningen sjældnere fra enfamiliehus til flerfamiliehus, og lidt oftere den modsatte vej.

Vandringer til Udkantsområderne afviger mest fra det generelle mønster blandt vandringerne. Det er sjældent unge, som flytter til udkantsområderne, oftest midaldrende par. De ældre er hverken under- eller overrepræsenterede. Tilflytningen sker sjældnere i forbindelse med pardannelse, men ofte ved skilsmisse, og især ofte ved arbejdsløshed eller pensionering. Der er således en del mennesker, som vælger at vandre til udkantsområderne i forbindelse med store brud i deres liv. Det kan have økonomiske årsager, fordi boliger er billigere i disse områder. Generelt er tilflytterne sjældnere i beskæftigelse og har sjældnere en uddannelse. Det er ikke kun fordi, de ønsker at vende tilbage til opvækststedet, hvor de kunne støtte sig til familie og sociale netværk, for i gennemsnit øges afstanden til fødestedet ved disse flytninger. En del af dem flytter således for at begynde et nyt liv. En del må også antages at flytte for at kunne bosætte sig i enfamiliehus eller for at få en billigere bolig. Der er en meget stor overrepræsentation af flytninger fra flerfamilie- til enfamiliehuse og sjældent den anden vej. For mange betyder flytningen en øget pendling.

Nettotilflytningen til vækst og stagnationsområderne af forskellige befolkningsgrupper

Som man kunne forvente er der også et meget skævt flyttemønster for forskellige aldersgrupper mellem de forskellige dele af byhierarkiet. Der er en stærk nettotilflytning til de to vækstområder fra mellem- og udkantsområder af især de unge i aldersgruppen 18-24 år, men også af de 25-34 årige. Set i forhold til befolkningens størrelse er drænet fra udkantsområderne imidlertid mere end dobbelt så stort som fra mellemområderne. Flyttestrømmene vender for de 35-49 årige og ældre, hvor der er nettofraflytning fra Hovedstaden/Sjælland og tilflytning til det øvrige Danmark – især til udkantsområderne både absolut og især relativt i forhold til befolkningens størrelse. Østjylland har dog et – mindre tab af 50-66 årige. Det ses også at familier med børn forlader Sjælland.

Nettobevægelserne for forskellige familietyper til forskellige dele af byhierarkiet følger samme mønster som flytningerne mellem steder med forskellig urbanisering. Personer, der flytter til forskellige fælleshusstande, og som ofte er enlige, har en stor nettotilflytning til Hovedstaden og Sjælland og fra mellem- og udkantsområderne. Der er samme tendens for enlige uden børn, men ikke helt så markant. Der er en markant fraflytning af børnefamilier fra Sjælland til hele den øvrige del af Danmark og især til mellemområderne. Også udkantsområderne har nettotilflytning af par med børn. Tendenserne er de samme for enlige med børn – især når man tager hensyn til at det er en mindre gruppe. Par uden børn flytter derimod mod Sjælland og væk fra mellem- og udkantsområderne.

Hovedstaden/Sjælland tiltrækker alle grupper undtagen personer med erhvervsuddannelser, som har en nettofraflytning. Der er især mange, der kun har en grundskoleuddannelse eller studentereksamen, hvilket må forventes at være unge der søger ind til uddannelsesinstitutionerne. Men der er også mange højtuddannede, der flytter til Sjælland, mens Østjylland og mellemområderne har fraflytning af denne gruppe. Lidt uventet har udkantsområderne et flytteoverskud på de højtuddannede, mens de taber alle de øvrige grupper. Mellemområderne har nettofraflytning af alle uddannelsesgrupper,

mens Østjylland kun mister de højtuddannede, og især har tilflytning af erhvervsuddannelserne.

Som forventet har personer, der var studerende pr. 1.1.2003, i stor udstrækning bevæget sig ind mod uddannelsescentrene på Sjælland og i Østjylland fra udkants- og mellemområderne. Men lidt overraskende er der den samme tendens i nettobevægelserne for de beskæftigede. Relativt i forhold til befolkningen er der den største nettofraflytning fra udkantsområderne. Overraskende er det også, at dagpengemodtagerne har nettofraflytning fra vækstregionerne til udkants- og mellemområderne. Hvis de arbejdsløse agerede rationelt skulle man forvente det omvendte – at de flyttede til områder med vækst og højere beskæftigelse. Generelt forlader personer udenfor arbejdsmarkedet Sjælland til fordel for mellem- og udkantsområderne. Undtagelsen er kontanthjælpsmodtagerne, der fortrinsvis flytter til Østjylland. Der er en del pensionister, som flytter til mellem- og udkantsområderne.

Præferencer for lokalisering og pendling

Den enkeltes valg af bopælsens geografiske placering er et meget komplekst valg, fordi mange forskellige faktorer skal afvejes indbyrdes. Ideelt set er valget af boligens placering bestemt af, hvilken type af lokalområde, man ønsker at bo i, og af boligens placering i forhold til placeringen af den ønskede arbejdsplads og i forhold til andre faciliteter, som man ønsker adgang til – natur, service, kultur, transport mv. Men ønsker til boligen og boligformen kan også have betydning for lokalisering, fordi boligudbud og priser er forskellige i forskellige typer af lokalområder og forskellige steder i landet.

I nogle tilfælde kan der opstå en konflikt mellem ønsker til boligen og dens placering og ønskerne/muligheder for beskæftigelse. Løsningen på denne konflikt er i nogle tilfælde pendling – at afstanden mellem bolig og arbejdsplads bliver stor og kræver et stort tidsforbrug til transport.

Center for Bolig og Velfærd gennemførte i 2008 en undersøgelse af befolkningens boligpræferencer (Kristensen og Skifter Andersen 2009). I denne undersøgelse blev der dels spurgt om, hvilken type af geografisk område man foretrak at bo i, dels om hvilke egenskaber ved lokalområdet og boligens placering i forhold til service og transport, der var mest væsentlige. Der var desuden spørgsmål om præferencer for pendling og valg af transportmåde til arbejde. Disse data er i det efterfølgende anvendt til at belyse præferencer for lokalisering og pendling.

I dette kapitel vil vi først diskutere hvad der påvirker lokaliseringspræferencerne – er arbejdsmuligheder eller bopælsønsker vigtigst? Hvad betyder villigheden til at pendle for at få den bedste kombination af arbejde og bopæl? Dernæst belyses præferencerne for at bo på steder med forskellige grad af urbanisering. Endeligt ses på hvilken sammenhæng dette har med præferencer for boligen, dens omgivelser og lokalisering i forhold til transport og service.

Faktorer som påvirker lokaliseringspræferencer – er boligen eller arbejdsstedet vigtigst?

Ved valget af bostedets lokalisering spiller to hovedfaktorer ind – præferencer for arbejde/arbejdspladslokalisering og præferencer for boligen, for dens omgivelser og for dens geografiske placering.

I traditionel økonomisk teori ses husstandenes lokalisering først og fremmest som værende bestemt af arbejdsmarkedet (Böheim og Taylor 2002). Arbejdsstedernes lokalisering bestemmer, hvor arbejdstagerne lokaliserer sig i rummet. I traditionelle lokaliseringsmodeller har arbejdssted haft førsteprioritet og bostedet er valgt derefter, dvs. at jobmobilitet skaber bostedsmobilitet. Det forudsættes, at arbejdsstedet vælges først, og beslutningen om bostedet følger efter. Bostedet vælges som en afvejning af afstand til arbejde og andre præferencer.

Men ifølge Hanson og Pratt (1988) har hjem og arbejde fejlagtigt været set som to adskilte sfærer. De mener, at bostedets placering har en mindst lige så stor indflydelse på valget af arbejdsplads, samtidig med at job og bostedsvalg er næsten uafhængige beslutninger.

Sociologiske studier viser ifølge Clark & Burt (1980) desuden, at arbejdsstedet normalt ikke har nogen særlig signifikant betydning for valg af bosted. Arbejdsstedets placering er kun en lille del af mange hensyn ved lokalisering af bostedet, så længe arbejdsstedet befinder sig inden for en bestemt afstand – en 'indifferens zone' mht. pendling kaldet 'The critical isochrone'.

Ifølge Rouwendal og Meijer (2001) er bostedet for mange, og specielt kvinder, et fast udgangspunkt for jobsøgning (2/3 og 93 pct. for kvinder). Arbejdsmuligheder tæt ved hjemmet er for nogle grupper (kvinder, minoriteter) afgørende for beskæftigelse, og mange siger op efter flytning af bosted. Kvinders job er tættere på bostedet end mænds – denne prioritet kan være årsag til at mange kvinder vælger fleksible jobs. Nogle firmaer, som har brug for den lokalt bundne arbejdskraft, kan vælge at lokalisere sig tæt på denne – det er sandsynligt at bosætningsmønstret i byerne har påvirket lokaliseringen af firmaer. Beslutninger om arbejde kan være afhængige af boligmuligheder på det lokale boligmarked.

Arbejdsstedet er således ifølge Clark & Burt kun af væsentlig betydning for boliglokalisering ved arbejdsskift over lange afstande, hvor afstanden mellem bopæl og arbejdssted øges væsentligt – nogle mener mere end 20 miles. En hollandsk undersøgelse (Wiendels og van Kempen 1997) belyser flyttereaktionerne for hollandske lønmodtagere som skiftede arbejdsplads over en afstand af mere end 30 km. Undersøgelsen viste, at 62 pct. af personerne flyttede i løbet af en 5-årig periode efter arbejdsskiftet, men kun en tredjedel af disse til en anden kommune. Kun 42 pct. af de flyttende flyttede til arbejdsstedets kommune, svarende til at ca. hver fjerde arbejdsskift førte til bosætning i samme kommune som arbejdspladsen. Der var dog en sammenhæng mellem pendlingsafstanden fra den gamle bopæl og flyttehyppigheden.

Tabel 1. Bopælsskift 1992-97 efter arbejdsskift på ca. 100 km i Holland.

Pendlings-afstand	Andel som flytter til samme distrikt som arbejdsplads (pct.)	Andel som flytter tættere på i øvrigt	Andel som forbliver i samme afstand
< 45 km	19	5	76
45 - 90 km	22	12	66
91 - 135 km	40	22	38
> 135 km	50	35	15

Kilde: Wiendels og van Kempen 1997.

Hvor pendlingsafstanden var 90-135 km flyttede 60 pct. nærmere til arbejdspladsen, og var pendlingsafstanden over 135 km flyttede 85 pct. nærmere. Derimod var der relativt få, som flyttede, når pendlingsafstanden var mindre end 45 km. Den hollandske undersøgelse viser desuden noget om, hvilke personer der er mere og mindre mobile i forbindelse med arbejdsskift. Det er især de unge som vælger at flytte til arbejdspladsdistriktet (36 pct. for de 18-28 årige), men relativt få af de ældre gør det (17 pct. over 39 år). Og det er især de enlige der flytter (mens par med børn gør det mest sjældent (21 pct.)). Som årsag til at man ikke flyttede med arbejdspladsen nævnte tre ud af fire deres tilknytning til bolig, lokalområde eller venner og familie som væsentligste eller næstvæsentligste grund.

Desuden var lokaliseringen af partners arbejdsplads en af de væsentligste årsager for 30 pct.

Med mindre jobskifte er en strategi i et kombineret bopæls- og jobskifte, så indebærer et jobskifte over lange afstande således ofte en ændring af bopælsens lokalisering. Dette bopælskifte kan indebære fordele, men vil oftest være forbundet med høje 'sociale omkostninger', jf. afsnittet nedenfor om stedstilknytning. Valget af jobskifte og vandring mellem regioner må ses som en afvejning af den totale nytteværdi inklusiv boligforbrug og flytteomkostninger, hvor nogle befolkningsgrupper har langt større nytte af arbejdsskift end andre (Green et. al. 1999).

Valget mellem flytning og pendling

I de tilfælde, hvor man har besluttet at skifte arbejdsplads eller uddannelse til et sted langt fra den hidtidige bopæl, har man valget mellem at flytte bopælen eller at pendle. Der kan dog også være tilfælde, hvor man netop accepterer geografisk skift af arbejdsplads, fordi det er muligt – og acceptabelt – at pendle. Som vist i den ovenfor refererede undersøgelse af Wiendels og van Kempen (1997) er der mange, som af forskellige grunde vælger at pendle. Valget mellem at pendle eller at flytte gøres ved en afvejning af ulemperne ved omkostninger og tidsforbrug til pendling med de fordele der er ved at forblive på bopælen frem for at flytte til en ny, herunder betydningen af stedstilknytning.

Ved valget at pendle kan en række forskellige faktorer spille ind. Forskellige husstande kan have forskellige fordele og ulemper ved pendling. For det første betyder arbejdssituationen i det nye arbejdssted noget. Hvis arbejdstiden er lang, vil man være mindre tilbøjelig til at acceptere lang pendlingstid (Rouwendal og Meijer 2001). Hvis man derimod kan nøjes med at være i perioder på arbejdspladsen og i stedet arbejde hjemmefra er lang pendlingstid nemmere at bære. Nogen mener, at de, der vælger pendling, ikke i tilstrækkeligt omfang indser udgifterne ved dette. En dansk undersøgelse (Deding og Filkes 2004) har vist, at pendlingstid er en større belastning for de ældre end for de unge.

Som tidligere nævnt kan geografisk flytning forårsaget af forøget afstand til arbejdspladsen kompenseres ved pendling til arbejdspladsen. Pendling kan også komme i betragtning ved konflikt mellem bosætningsønsker (boligform, lokalområde) og de muligheder husstanden har til rådighed i det område, hvor arbejdspladsen er lokaliseret. I nogle tilfælde kan realisering af disse ønsker medføre både en flytning væk fra arbejdsstedet og øget pendling.

I de traditionelle bymodeller (Mills mv.) antages det, meget forsimplet, at begrænsning på jord omkring jobcentre fører til høje jord- og boligpriser, som gør pendling rentabelt for at få lavere boligudgifter. Men denne model er i nyere tid blevet udfordret af deconcentration af arbejdspladser i byerne ud til forstæderne og af, hvad man kan kalde 'excess' pendling (Rouwendal og Meijer, 2001). Rouwendal og Meijer gennemførte et studie i England af sammenhængen mellem efterspørgsel efter enfamiliehuse med have og pendling. Studiet viste stor villighed til at pendle langt for at få dette i mindre bysamfund og land. Der var et trade-off mellem ønsker til boligkvalitet og pendling, men store forskelle i præferencer hos forskellige husstande.

En engelsk undersøgelse af langvejspendlere (Green et. al. 1999) viste, at det især er mænd i høje stillinger i alderen 20-50 år, som pendler over lange afstande. Nogle kan lide det andre kun udholde det. Den første gruppe lagde vægt på at kunne få tid til at koncentrere sig om jobbet – en følge af den større sammenblanding mellem job og fritid. Nogle har en ekstra bolig nær arbejdspladsen, hvor de bor i løbet af ugen – såkaldte 'dual location' husstande, hvor den ene indkomsttager kun er hjemme i weekenden og ellers ved arbejdsstedet. Disse arbejder mere i løbet af ugen og holder længere fri hjemme i weekenden. Undersøgelsen viste også, at det er en større fordel for pendleren end for partneren, men at de ofte føler at de mangler relationer til børn og andre ved hjemmet. Nogle føler sig ensomme og er fysisk udmattende. Kun 1/3 mente det kunne udholdes mere end 3 år og 1/4, at det slet ikke kunne udholdes.

Præferencer for pendling

Fra en survey undersøgelse, som Center for Bolig og Velfærd gennemførte i 2008 (Kristensen og Skifter Andersen 2009) findes data om den faktiske pendlingstid hos de erhvervsaktive (og studerende), samt data om hvor lang tid man er villig til at pendle for at kunne bo det sted, man helst vil bo. I Tabel 2 er vist tallene for den faktiske pendlingstid i minutter ved anvendelse af forskellige transportmidler.

Tabel 2. Pendling blandt studerende og erhvervsaktive 2008. Fordeling på anvendt transportmiddel og gennemsnitlig transporttid i minutter.

	Til fods	Cykel	Tog eller Bus	Knallert /motorcykel	Bil	Alle
Fordeling på transportmiddel						
Centrum i en større by	8	47	17	1	24	100
Brokvarter	11	33	16		38	100
Forstad	6	31	11	2	47	100
En mindre eller mellemstor by	5	28	12	2	49	100
En landsby	3	12	11	3	69	100
Ude på landet	8	8	7		75	100
Alle	6	28	12	2	49	100
Transporttid i minutter						
Centrum i en større by	23	20	44		27	25
Brokvarter	11	17	41		31	25
Forstad	12	25	52		30	29
En mindre eller mellemstor by	7	14	49		28	25
En landsby	4	19	33		34	30
Ude på landet	9	22	55		37	34
Total	12	19	46		31	27
Antal cases	65	305	134		533	1089

Kilde: Center for Bolig og Velfærds boligsurvey 2008 (Kristensen og Skifter Andersen 2009).

Ca. halvdelen af befolkningen pendler i bil. Det gælder især i de mindre urbaniserede områder, mens det kun er hver fjerde i bycentrene og hver tredje i 'brokvartererne'. Andelen i offentlige transportmidler udgør kun 12 pct. i gennemsnit med lidt flere i de store byer.

Den gennemsnitlige pendlingstid er angivet til lidt under en halv time. Alt i alt er pendlingstiden længst i de mindre urbaniserede områder og forstæderne – mindst i de

centrale dele af de store byer og i de mindre og mellemstore provinsbyer. Den er højest for de, der bruger offentlig transport (ca. tre kvarter), især i forstæderne og ude på landet. Bilisterne bruger i gennemsnit en halv time, og der er ikke de store forskelle på om man bor i by eller på landet – dog med længst tid på landet. Cyklisterne bruger i gennemsnit tyve minutter og fodgængere 12 minutter. For cyklisterne er der væsentligt længere transporttid i byerne end på landet.

Af Tabel 3 kan det ses, at danskerne i vid udstrækning er parate til at bruge mere tid på pendling. På spørgsmålet 'Hvor lang tid er du villig til at bruge på at komme fra boligen til din arbejdsplads(studiested) for at kunne bo, hvor du helst vil bo' svarer gennemsnittet, at deres acceptable pendlingstid er op til ca. tre kvarter, hvilket er 27 minutter mere end den aktuelle pendlingstid. Den acceptable pendlingstid er lidt, men ikke meget større, for de, der vil bo i mindre urbaniserede områder. Men der er næsten samme forskel mellem faktisk og acceptabel pendling uanset lokaliseringens ønsker.

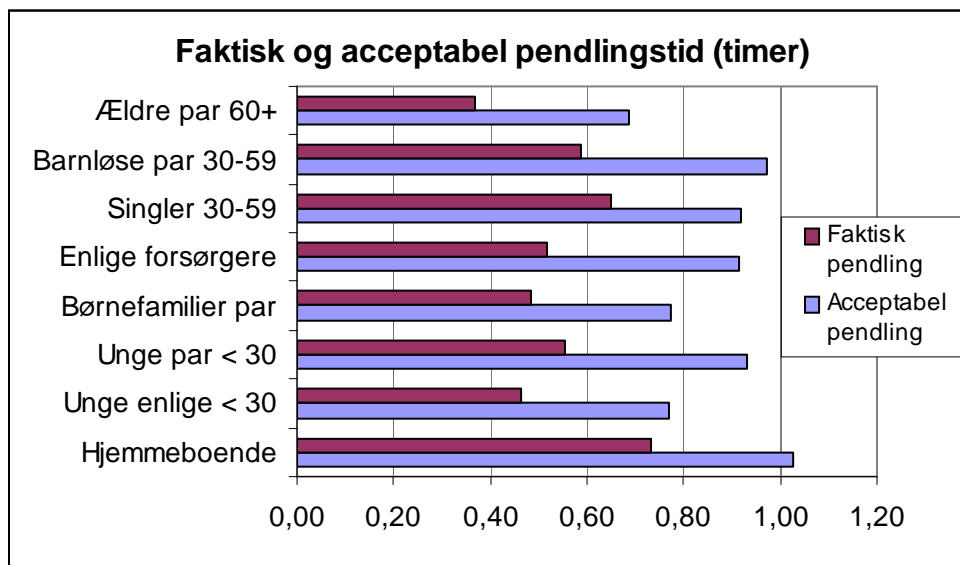
Tabel 3. Acceptabel pendlingstid (minutter) for forskellige lokaliseringens ønsker, og forskellen i nuværende og acceptabel pendlingstid afhængig af nuværende og ønsket lokalisering.

	Forskel mellem nuværende og acceptabel pendlingstid						Acceptabel pendlingstid	
	Nuværende lokalisering							
	Centrum større by	Bro- kvarter	Forstad	En mindre / mellemstor by	En landsby	Ude på landet		Alle
Ønsket lokalisering								
Centrum i en større by	18	16	25	24			20	45
Brokvarter		17					18	44
Forstad	22	17	19	14	27		19	48
En mindre eller mellemstor by	16		24	21	19	17	20	45
En landsby			18	22	17		19	49
Ude på landet	30		26	25	23	19	21	53
Alle	19	16	20	21	19	19	20	47

Note: Manglende felter har mindre end 15 cases. Kilde: Center for Bolig og Velfærds boligsurvey 2008 (Kristensen og Skifter Andersen 2009).

Man ville forvente, at det især er beboere i de store byer med ønsker om at flytte ud til mindre urbaniserede områder, der ville være villig til at øge pendlingen. Dette bekræftes i en vis udstrækning af tabellen, idet personer, der bor centralt i de store byer og ønsker at bo på landet er villig til at øge pendlingen med 30 minutter. Også potentielle vandrere fra forstæder til landområder vil øge pendlingen mere end gennemsnittet.

Men der er forskelle mellem personer i forskellige familiesituationer og faser af livsforløbet, som det fremgår af Figur 4. Bortset fra de ældre er det familier uden børn, der generelt både pendler mest og er villige til at pendle. Det gælder dog ikke helt de unge enlige, som ofte gerne vil bo centralt, som det vil fremgå. Det er lidt overraskende, at børnefamilierne er mindre villige til pendling, da mange af dem gerne vil bo i forstæder og landområder, som det vil fremgå nedenfor. Men der kan være to modsatrettede effekter her. Hvor de, der ikke vil flytte ud af byerne lægger vægt på mindre pendling i den pressede hverdag.

Figur 4. Nuværende og acceptabel pendlingstid for personer i forskellige faser af livsforløbet 2008.

Kilde: Center for Bolig og Velfærds boligsurvey 2008 (Kristensen og Skifter Andersen 2009).

Generelt kan man derfor konkludere, at befolkningen er meget villig til at pendle, og at risikoen for øget pendling ikke er en stor hindring for geografisk mobilitet.

Præferencer for urbanisering

Små 30 pct. af befolkningen ønsker at bo i en forstad til en større by og 23 pct. i en mindre eller mellemstor by fremgår det af Tabel 4. Modsatningen hertil er ønsket om at bo i centrum af en større by. Det ønske havde 19 pct. af befolkningen i 2008. Mens 14 pct. ønsker at bo ude på landet.

Tabel 4. Fordeling på ønsket grad af urbanisering for husstande med forskellige aktuel lokalisering i 2008, og sammenligning med en fordeling for alle i 2001 (pct.).

Ønsket bosted	Nuværende bosted						I alt ønsket bosted 2008	Ønsket bosted 2001
	Centrum i en større by	Brokvarter	Forstad	Mindre eller mellemstor by	En landsby	Ude på landet		
Centrum i en større by	67	15	7	9	4	2	19	9
Brokvarter	2	43	3	2	1		5	8
Forstad	16	22	73	10	6	2	27	30
En mindre eller mellemstor by	8	10	7	68	9	8	23	24
En landsby	0	5	4	5	69	3	12	12
Ude på landet	8	4	6	6	11	86	14	16
Ved ikke	0	1		1			1	1
Total	100	100	100	100	100	100	100	100
Fordeling på nuværende bosted	19	8	26	26	13	9	100	
Forskel mellem ønsket og nuv. bosted	0	-3	1	-3	-1	5		

Kilde: Kristensen og Skifter Andersen 2009.

I perioden fra 2001 til 2008 har den mest markante ændring i bosætningsønskerne været, at andelen som ønsker at bo i centrum af en større by er næsten fordoblet fra at udgøre 9 pct. til 19 pct.. De fleste øvrige ønsker har været nogenlunde konstante – dog ser det ud til, at ønsket om at bo i en forstad aftager lidt i perioden. Mulige forklaringer på disse to bevægelser kunne være henholdsvis et markant nybyggeri på attraktive centrale grunde fx omkring de større byers havne, henholdsvis de særligt stærkt stigende huspriser i forstæderne.

I det store hele, er hovedparten tilfredse med den aktuelle lokalisering af deres bolig. Største samlede afvigelse mellem den nuværende og den fremtidige bolig findes i forhold til at bo ude på landet, hvad 9 pct. allerede gør – men noget flere 14 pct. ønsker at bo sådan. De, der allerede bor på landet, vil næsten alle sammen blive boende, og blandt de få der ønsker at komme et andet sted hen, er det først og fremmest de mindre eller mellemstore byer der trækker. Af de 8 pct. der bor i et brokvarter er det over halvdelen, som ønsker at flytte et andet sted hen, først og fremmest ud til forstaden. Blandt de 26 pct. der allerede bor i forstaden vil 3 ud af 4 blive boende, mens 7pct. vil flytte til centrum af en større by og lige så mange vil foretrække en mindre eller mellemstor by, og atter lige så mange vil gerne flytte på landet eller til en landsby. Der er med andre ord dobbelt så mange af dem, der overvejer at flytte fra forstaden, som søger længere væk fra de store byer, i forhold til dem der søger mod de større byers centre.

Hovedtendensen er dog, at boligens nuværende geografiske placering for langt de fleste er i overensstemmelse med ønsket om fremtidigt bosted.

I undersøgelsen er det muligt at sammenholde den nuværende placering af boligen og den ønskede placering med oplysningerne om, hvor man er vokset op. I Tabel 5 er vist svarpersonernes fordeling på steder med forskellig grad af urbanisering og forskellene mellem den nuværende bolig og opvækststedet, mellem den ønskede bolig og den nuværende bolig, og mellem den ønskede bolig og opvækststedet. Desuden er vist, hvor stor en del af beboerne, der er forblevet i den samme type af lokalisering som opvækststedet. Nederst i tabellen er vist, hvor stor en del af de, der ønsker en bestemt type af lokalisering, der 1. allerede bor der, 2. ikke bor der nu, men ønsker at vende tilbage til samme type af lokalisering, som hvor de er vokset op, og 3. ønsker at ændre placering til en type af lokalisering, som de hverken bor i nu eller har boet i under opvæksten.

Tabel 5. Sammenligning af opvækststed, nuværende bosted og ønsket bosted 2008 (pct.).

	Centrum i en større by	Bro- Forstad kvarter	Mindre eller mellemstor by	En landsby	Ude på landet	Total
Fordeling på urbanisering						
Opvækststed	16	6	19	23	14	22
Nuværende bosted	19	8	26	26	13	9
Ønsket bosted	19	5	27	23	12	14
Forskelle mellem fordeling på						
Nuværende og opvækststed	2,7	2,3	7,2	3,0	0,7	13,0
Ønsket og nuværende	0,3	2,8	0,7	2,7	1,2	4,8
Ønsket og opvækststed	2,4	0,5	7,9	0,3	1,9	8,2
Andel, som bor som på opvækststedet	39	32	45	52	44	59
Andel i urbaniseringsområder,						
som allerede bor, der hvor de ønsker	64	65	72	77	77	57
som vil vende tilbage til opvækststedet	4,7	4,2	7,3	8,9	7,0	16,6
som foretrækker andre placeringer	32	30	21	14	17	26
I alt	100	100	100	100	100	100

Røde tal er negative. Kilde: Kristensen og Skifter Andersen 2009.

Som tidligere nævnt er der relativt flere der gerne vil bo ude på landet. Det er dog ikke alle de 22 pct. af befolkningen, som er vokset op på landet, der ønsker at komme "hjem". Men en ganske stor del af dem, der bor på landet er også vokset op der (59 pct.).

Ser vi på den ekstreme modsætning: centrum i en større by, er der stor overensstemmelse mellem den andel, der allerede bor der, og den andel som ønsker at bo der. Det skyldes imidlertid ikke, at mange er blevet boende hele deres liv i centrum eller er vendt hjem til opvækststedet. Denne gruppe udgør 39 pct, af centrums beboere. Af den forrige tabel kan det ses, at den største gruppe, der ønsker at flytte til centrum kommer fra brokvartererne, mens noget mindre andele kommer fra forstæderne, de mindre byer osv.

De mest bofaste, som bor der hvor de ønsker at bo, findes i forstaden, i de mindre og mellemstore byer og i landsbyerne. Omkring tre fjerdedel af beboerne har ingen ønsker om at flytte væk disse steder. Men en del af dem vil dog gerne vende tilbage til steder, hvor de er vokset op.

I forbindelse med den af Center for Bolig og Velfærd gennemførte boligsurvey i 2008 blev også registreret data om de husstande, som deltog i undersøgelsen. I det følgende ser vi på lokaliseringssønskerne hos husstande i forskellige stadier af livsforløbet og på forskelle mellem forskellige socialgrupper.

Præferencer hos familier i forskellige faser af livsforløbet

Forskelle i husstandenes familiesituation og ændringer i denne over livsforløbet er traditionelt den faktor, som er blevet tillagt størst betydning (Skifter Andersen og Bonke 1980, Clark og Onaka 1983, Howell og Freese 1983, Floor og van Kempen 1997). Især ændringerne før og efter at familierne har børn skaber markante ændringer i boligønskerne, hvor det især er i etableringsfasen, at ændringerne skaber behov for ændring af boligsituationen. Når man får børn ændres behovet for plads, faciliteter og

omgivelser således drastisk. Når børnene flytter hjemmefra mindskes pladsbehovet, men det er ikke altid, at dette giver anledning til ændring af boligen – dels fordi man finder andre anvendelser for pladsen og dels fordi husstandenes mobilitetsevne falder drastisk med årene (Rossi 1955, Skifter Andersen og Bonke 1980). Dette kommer til udtryk ved en generelt brat faldende flyttehyppighed med årene. Blandt de ældre er mobiliteten endnu lavere, selv om der kan være stærkt ændrede præferencer med hensyn til boligens størrelse, ejerform, hustype og beliggenhed.

Der er en række årsager til, at boligkarrieren ikke altid er den samme for familier med samme familiekarriere. For det første er der forskelle i deres arbejdskarriere og dertilhørende indkomstudvikling, som betyder, at de økonomiske ressourcer og tilhørende boligmuligheder er forskellige. Disse begrænsninger kan i større eller mindre omfang blive afspejlet i boligpræferencerne afhængigt af, hvor 'realistiske' husstandene er i deres bedømmelse af de fremtidige muligheder.

For det andet er der forskelle på de muligheder, som boligmarkedet tilbyder i forskellige geografiske områder. På grund af sociale og arbejdsmæssige bånd, samt generel stedstilknytning (Mulder 2007, Hidalgo og Hernandés 2001) er de fleste mennesker meget bundne til et bestemt geografisk område og vil ofte forblive der, selv om de ikke finder boligmulighederne tilfredsstillende.

Endelig har der vist sig en form for 'bundethed' i de boligforløb, som forskellige husstande gennemløber (Clapham (2005) taler om 'path dependency in housing'). Folks boligønsker og boligvalg tenderer til at være afhængige af deres hidtidige boligsituation og –karriere. For det første har det vist sig, at opvækstmiljøet har betydning, idet man alt andet lige oftere vælger samme boligtype, som man er vokset op i (Ærø 2002). Det har desuden vist sig, at den første bolig, man vælger efter endt uddannelse, har meget stor betydning for den senere boligkarriere, og boligsituationen midt i livet er også helt afgørende for hvilke ønsker, man har som ældre (Howell og Freese 1983). I modsætning til tidligere er livsforløb imidlertid ikke mere så ensartede på grund af hyppigere skilsmisses og karriereændringer. Derfor er forventningerne til fremtiden ikke helt så fastlåste, hvilket kan påvirke boligpræferencerne (Floor og van Kempen 1997).

I Center for Bolig og Velfærds undersøgelse af boligpræferencer (Kristensen og Skifter Andersen 2009) konkluderedes følgende om udviklingen i boligpræferencerne over livsforløbet:

'Dragningen mod enfamiliehuset i forstaden opstår, når de unge danner par, og bliver endegyldigt realiseret, når børnene kommer. Grønne omgivelser, fravær af kriminalitet og sociale problemer – forstadens forudsigelige tryghed, kommer i højsæde i denne fase af livet. Samme præferencemønster findes hos de enlige forsørgere, men de har i noget mindre omfang end parfamilierne realiseret drømmen om enfamiliehuset. Singlerne – de enlige mellem 30 og 59 år – er mere splittede i deres ønsker til boligens omgivelser. I denne gruppe er der både fællestræk med de unge enlige, at bylivet frister, og et samtidigt ønske om rolige, grønne omgivelser. Blandt de ældre par over 60 år, er enfamiliehuset stadig den foretrukne boligform, med nogenlunde de samme begrundelser som børnefamiliernes bortset fra, at børnevenligheden i

omgivelserne ikke tillægges særlig megen vægt (længere). De ældre enlige orienterer sig i lidt større udstrækning mod lejeboligen, men hovedparten bor dog stadig i ejerbolig. Interessant nok genfindes i denne gruppe interessen for byens tilbud. På det felt ligner de ældre enlige singlerne og de unge enlige.'

I Tabel 6 ser vi nærmere på, hvordan lokaliseringsspræferencerne varierer mellem forskellige livscyklusgrupper og sammenligner dem med, hvor de rent faktisk bor, for at belyse potentialet for geografisk mobilitet i de forskellige grupper.

Tabel 6. Husstande i forskellige livscyklusgrupper fordelt på ønsket lokalisering. Desuden vises, hvordan fordelingen afviger fra gennemsnittet og hvordan den afviger fra fordelingen på, hvor de faktisk bor (pct.).

	Centrum i en større by	Brokvarter	Forstad	Mindre/mel- lemstor by	En landsby	Ude på landet	Ved ikke	Total
Ønsket placering								
Hjemmeboende	42	5	22	17	5	8	1	100
Unge enlige < 30	50	7	25	11	2	5		100
Unge par < 30	24	3	27	21	9	18		100
Børnefamilier par	12	6	28	24	16	14	0	100
Enlige forsørgere	21	6	33	31	6	4		100
Singler 30-59	26	4	29	18	6	15	2	100
Barnløse par 30-59	8	6	28	26	15	16	1	100
Ældre par 60+	13	3	29	26	14	15	0	100
Ældre enlige 60+	23	7	22	30	11	8		100
Blandede	21	5	23	18	10	22	1	100
Total	19	5	27	23	12	14	1	100
Afvigelse fra gennemsnittet (pct.)								
Hjemmeboende	23	0	5	6	7	6		
Unge enlige < 30	31	2	2	12	10	9		
Unge par < 30	5	2	0	2	3	4		
Børnefamilier par	7	1	1	1	4	0		
Enlige forsørgere	2	1	6	8	6	10		
Singler 30-59	7	1	2	5	6	1		
Barnløse par 30-59	11	1	1	3	3	2		
Ældre par 60+	6	2	2	3	2	1		
Ældre enlige 60+	4	2	5	7	1	6		
Blandede	2	0	4	5	2	8		
Difference mellem ønsket og faktisk placering								
Hjemmeboende	26	3	1	24	1	0		
Unge enlige < 30	11	0	9	0	3	5		
Unge par < 30	19	6	7	5	2	12		
Børnefamilier par	1	2	1	4	1	5		
Enlige forsørgere	6	13	5	12	11	0		
Singler 30-59	7	9	5	2	2	8		
Barnløse par 30-59	4	2	2	0	1	8		
Ældre par 60+	0	1	0	0	2	3		
Ældre enlige 60+	2	1	1	4	3	0		
Blandede	7	7	2	9	4	8		

Røde tal er negative. Kilde: Materiale fra Center for Bolig og Velfærds boligsurvey.

Der er nogen variation i ønskerne om boligens beliggenhed mellem de forskellige livscyklusgrupper. Det er især de større byers centrale dele, som skiller vandene.

De unge hjemmeboende og enlige har stærke præferencer for at bo centralt i de store byer, men mens de hjemmeboende ikke bor der i forvejen, så bor flertallet af unge enlige allerede i disse områder og 11 pct. af dem forventer indenfor de næste fem år at komme til at bo i forstæderne.

De unge par uden børn vil også oftere end gennemsnittet bo i de centrale byområder, men i langt mindre omfang end de unge enlige. Små 20 pct. af dem vil gerne bo på landet, og det er flere end gennemsnittet. I forhold til, hvor de bor nu, er der imidlertid udsigt til en ret omfattende fraflytning fra de store byers centre til forstæder, mindre byer og landområder. Især drømmer en del af dem om at flytte ud på landet.

For par med børn er der en relativt stærk overrepræsentation af ønsker om at bo i landsbyerne, mens bykerne er fravalgt. Sammenlignet med deres aktuelle bopæl er det imidlertid landområderne, der trækker mere. Seks pct. af par med børn vil forlade deres nuværende lokalisering for at flytte ud på landet. For de øvrige områder er der ikke store forskelle på ønsket og faktisk lokalisering, men generelt vil man i en vis udstrækning ud af byerne – især de mindre og mellemstore. De enlige forsørgere prioriterer anderledes og vil i højere grad bo i byområderne. Nogle vil flytte til bykerne, forstæderne og de mindre byer og væk fra brokvarterer og landsbyer.

Præferencer hos forskellige socialgrupper

Når der ses på de forskellige socialgruppers ønsker til boligens lokalisering, er der ingen markante forskelle mellem de beskæftigede og dem uden for arbejdsmarkedet.

Tabel 7. Præferencer for boligens lokalisering blandt forskellige socialgrupper, og hvordan disse afviger fra den faktiske lokalisering, 2008 (pct.).

	Centrum i en større by	Brokvarter	Forstad	En by	En landsby	Ude på landet	Total
Bor i							
Udenfor arbejdsmark.	21	14	14	35	10	6	100
Pensionister	18	6	26	28	13	9	100
Studerende	54	12	17	13	4	1	100
Beskæft. lav indk.	19	8	21	26	15	10	100
Beskæft. høj indk.	15	7	30	25	13	10	100
Ønsker at bo i							
Udenfor arbejdsmark.	21	5	25	25	11	13	100
Pensionister	17	5	26	28	12	12	100
Studerende	32	10	31	18	1	8	100
Beskæft. lav indk.	19	4	22	22	14	17	100
Beskæft. høj indk.	17	5	29	23	12	14	100
Total	19	5	27	23	12	14	100
Forskel mellem ønsket og nuværende bosted							
Udenfor arbejdsmark.	0	9	11	10	1	7	
Pensionister	0	1	1	0	1	3	
Studerende	22	1	14	5	3	6	
Beskæft. lav indk.	0	5	1	4	1	7	
Beskæft. høj indk.	2	2	2	2	1	4	

Røde tal er negative. Kilde: Materiale fra Center for Bolig og Velfærds boligsurvey.

Den eneste gruppe der har en afvigende ønsket lokaliseringsprofil er de studerende. De ønsker sig mere end andre grupper at bo i de større byers centrum. Det er faktisk også her de bor, endda i større udstrækning end de ønsker det. Næsten halvdelen af dem vil hellere bo et andet sted, først og fremmest i forstaden. Personer udenfor arbejdsmarkedet ønsker at komme væk fra brokvartererne og fra byerne og ud til forstæderne eller til landområderne.

Præferencer for bolig og lokalområde

Pendling behøver ikke at være et resultat af arbejds-skift, men kan også skyldes boligs-kift med uændret arbejds-sted. I disse tilfælde er det fordelene ved en anden bolig og en ændret bolig-placering som opvejer pendling og ulemperne ved boligs-kift. Det kan også tænkes, at vandring er en følge af ønsker til bolig og lokalområde, som man ikke kan få opfyldt på den hidtidige bopæl. Ifølge Rouwendal og Meijer (2001) kan beslutninger om arbejde være afhængige af boligmuligheder på det lokale boligmarked.

For de grupper, der er helt ude af arbejdsmarkedet eller har en løs tilknytning kan lokaliseringsvalget i meget højere grad være domineret af præferencerne for bolig og lokalområde. Der er formuleret en særlig hypotese om lokaliseringspræferencer for arbejdsløse – og især for andre grupper, som er helt eller delvist ude af arbejdsmarkedet, kontanthjælpsmodtagere og pensionister – nemlig den såkaldte 'income-transfer hypothesis' (Lindgren 2003). Den går ud på, at folk med overførselsindkomster søger billige boliger i udkants- og stagnationsområder – områder, hvor der samtidig er få beskæftigelsesmuligheder. Lindgrens undersøgelse i Sverige bekræfter denne hypotese. Dette gælder måske dog ikke for personer, som er arbejdssøgende. En dansk undersøgelse (Deding og Filges 2004) viser således, at ledige i højere grad end hele arbejdsstyrken flytter til områder med lav ledighed, hvor der også oftest er højere boligpriser.

En undersøgelse i Sverige af husstande som flytter fra by til land (Lindgren 2003) tyder på, at det der kaldes 'counter-urban movers' – husstande der flytter fra mere til mindre urbaniserede områder - ofte har som en målsætning at få opfyldt nogle særlige mål for deres fremtidige liv og at disse mål ofte er boligrelaterede. En dansk kvalitativ undersøgelse blandt tilflyttere til udkantsområder fra andre regioner (Ærø et. al. 2005) viste, at tilflytterne typisk befinder sig i en af tre situationer. Nogle flytter 'tilbage' til det område de har boet i under deres opvækst og barndom. De vender tilbage efter et uddannelsesforløb eller i forbindelse med et jobskifte. Nogle flytter tilbage, når de bliver skilt eller på anden måde kommer i en situation, hvor de får brug for familie og venner. Andre tilflyttere har omhyggeligt, efter mange overvejelser, valgt at flytte til et af de undersøgte områder. De er tilflyttere uden nævneværdige relationer til hverken stedet eller dets beboere. Denne type af tilflyttere har en drøm, de søger at realisere. På boligsiden handler drømmen om realisering af et boligprojekt. Gennem istandsættelse og ombygning søger de, at "få det som man vil have det". Men også forventninger om et godt nærmiljø og et ønske om nye sociale relationer indgår i drømmen. De bygger på en forestilling om, at man her - i modsætning til livet i de større byer - kan opnå en mere tryk tilværelse i et tættere og måske mere forpligtende fællesskab. Endelig viser undersøgelsen, at der er en tredje type af tilflyttere. Det er de, der søger områdernes bolig- og naturmæssige herligheder, men som ikke er afhængige af sociale relationer til beboerne på stedet, fordi

de bevarer deres sociale netværk, hvor de kommer fra. De pendler typisk ud af området, 'fjernarbejder' eller har forladt arbejdsmarkedet for at realisere en otiumtilværelse.

Der kan være regionale forskelle i boligudbudets pris og egenskaber, som kan gøre det attraktivt at vandre. Desuden er der forskelle på livsvilkårene i mere eller mindre urbaniserede regioner, som kan have betydning for, hvor man helst vil have bopæl.

De faktorer, som har betydning for bostedsvalg kan opdeles i følgende grupper:

- Egenskaber ved selve boligen som dens størrelse, kvalitet, indretning, hustype (hus med have), arkitektur og pris.
- Egenskaber ved lokalområdet og karakteren af de fysiske omgivelser: Fysiske gener som trafik og støj. De 'sociale omgivelser' (beboersammensætning, status) og 'sociale gener' som kriminalitet og hærværk. Særlige fysiske og sociale vilkår for børn er normalt vigtige for børnefamilier.
- Egenskaber ved lokaliseringen i forhold til udbud af arbejdspladser, offentlig og privat service, kultur, natur og transportmuligheder.

Præferencer for boligen

Boligpræferencerne er nærmere belyst i en tidligere rapport fra Center for Bolig og Velfærd (Kristensen og Skifter Andersen 2009). Denne rapport beskæftiger sig med præferencer for hustype, ejerform og boligstørrelse.

Boligpræferencerne kan få betydning for geografisk mobilitet, når nogle husstande på det lokale boligmarked ikke kan få – eller ikke har råd til – de boliger, de ønsker. Det påvises i rapporten, at der er stærke præferencer for enfamiliehuset, og helst som ejerbolig, og at det også gælder en stor del af de familier, der bor i etageejendomme og til leje.

Prisniveauet for ejerboliger er langt højere i de store byer end i de mindre urbaniserede dele af landet, hvorfor præferencer for det ejede enfamiliehus kunne være et motiv for at flytte ud fra byerne.

I Tabel 8 er vist sammenhængen mellem ønsket lokalisering og ønsket boligtype.

Tabel 8. Personer med præferencer for bosteder med forskellige grad af urbanisering fordelt på deres foretrukne kombination af hustype og ejerform 2008 (pct.).

Foretrukken lokalisering	Enfamiliehus ejer	Enfamiliehus lejer	Etagebolig ejer	Etagebolig lejer	I alt
Centrum i en større by	31	17	21	31	100
Brokvarter	48	28	5	20	100
Et forstad	64	22	5	9	100
En mindre eller mellemstor by	72	19	2	7	100
En landsby	79	16	3	2	100
Ude på landet	83	14	0	3	100
Alle	64	19	6	11	100
Afvigelse fra alle					
Centrum i en større by	33	2	15	20	
Brokvarter	16	9	1	8	
Et forstad	0	3	1	2	
En mindre eller mellemstor by	8	1	4	5	
En landsby	15	3	3	9	
Ude på landet.	19	5	6	8	

Røde tal er negative. Kilde: Center for Bolig og Velfærds boligsurvey 2008 (Kristensen og Skifter Andersen 2009).

To ud af tre personer over 15 år ønsker at bo i ejet enfamiliehus, men dette varierer meget med, hvor man ønsker at bosætte sig. Forventninger til ejet enfamiliehus er langt højere for de, der vil bo i landområderne end for de der vil bo i de centrale byområder. De er også højere end i forstæderne, der har forventninger svarende til befolkningsgennemsnittet. I brokvartererne og i forstæderne er der en del flere, som vil bo i lejet enfamiliehus, og det er også her at mange forventer at bo i etagebolig.

Set i relation til den geografiske mobilitet er det interessante, i hvilket omfang boligønsker har betydning for beslutningen om at vandre. Nedenfor er data fra Center for Bolig og Velfærds boligsurvey blevet brugt til at belyse, om de personer, der ønsker at flytte til områder med en anden grad af urbanisering, har andre boligpræferencer end de der ønsker at forblive, hvor de bor. Der er set på fem typer af urbaniseringsskift:

1. Bor i de store byers centre eller 'brokvarterer', men ønsker at flytte til forstæderne.
2. Bor i de store byers centre eller 'brokvarterer', men ønsker at flytte til landområderne.
3. Bor i de store byer (inklusive forstæder), men ønsker at flytte til de mindre og mellemstore byer.
4. Bor ikke i de store byers centre (og brokvarterer), men ønsker at flytte dertil.
5. Bor i landområder (eller landsbyer) og ønsker at flytte til de mindre og mellemstore byer.

I Tabel 9 er dels vist disse gruppers fordeling på ønsket boligtype og dels, hvor meget de afviger fra fordelingen hos de personer, der bor i samme områder, men ikke vil skifte urbanisering.

Tabel 9. Præferencer for hustype hos de, der ønsker at skifte urbanisering, og afvigelse i forhold til de der ønsker at forblive i samme områdetype (pct.).

	Enfamiliehus ejer	Enfamiliehus lejer	Etagebolig ejer	Etagebolig lejer	I alt befolkningen (pct.)	Andel af
Fra centre til forstæder	52	24	13	11	100	3,7
Fra store byer til land	67	23	1	8	100	4,4
Fra store byer til mindre	63	22	5	10	100	3,5
Til bycentre	32	27	17	24	100	6,5
Til mindre byer fra land	79	17	2	2	100	2,9
Afvigelse fra de, der forbliver						
Fra centre til forstæder	7	6	1	12		
Fra store byer til land	16	4	10	10		
Fra store byer til mindre	12	2	6	8		
Til bycentre	41	9	14	19		
Til mindre byer fra land	5	5	1	0		

Røde tal er negative. Kilde: Center for Bolig og Velfærds boligsurvey 2008 (Kristensen og Skifter Andersen 2009).

Ønsker om flytning fra bykerne til forstæderne er oftere forbundet med ønsker om at bo i hus med have, men en del af dem vil helst leje disse huse. Det er altså ikke kun ejerboligsektoren i forstæderne, der trækker. Færre forventer at bo i ejerlejligheder og især lejede etageboliger i forstæderne.

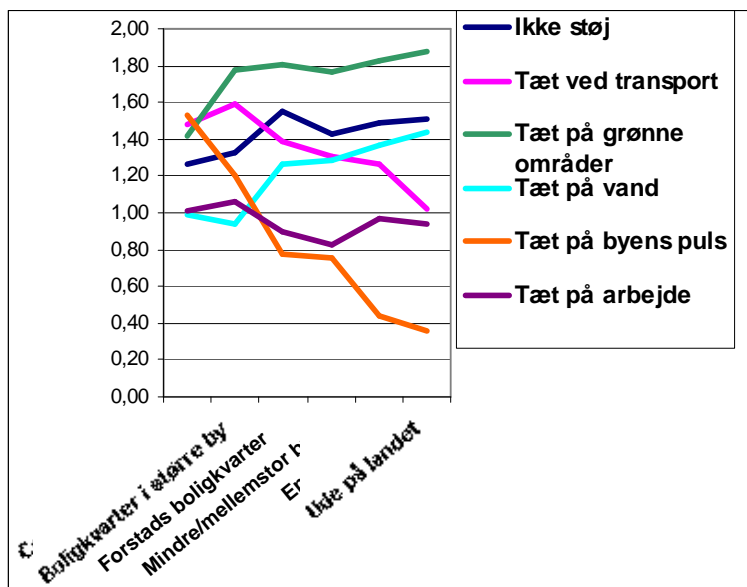
Mønsteret er det samme, men mere udtalt, for potentielle flyttere fra store byer til mindre byer og fra store byer til landområder (og landsbyer). Især blandt landflytterne er der noget større forventninger om enfamiliehuse end blandt de, der forventer at blive i de store byer. Ejerlejligheder er her helt ude af billedet.

Modsat forventer tilflytterne til de store byers centrale dele meget oftere at bo i etageboliger, end de der forbliver i forstæder, mindre byer og landområder. Hvis man vil flytte fra landområderne til de mindre byer forventer flere at bo til leje end de, der forbliver i landområderne, men flertallet vil dog stadig bo i ejet hus.

Alt i alt kan man konkludere, at materialet viser, at ønsker om geografisk mobilitet må forventes at have en sammenhæng med ønsker til boligtypen. Ønsker om at flytte væk fra de store byer kan sammenkobles med ønsker om at realisere drømmen om enfamiliehuset, mens de, der flytter til centerområderne ikke i så stor udstrækning har denne drøm og forventer lejeboliger og etageboliger.

Præferencer for omgivelser og adgang til service og transport

I Center for Bolig og Velfærds boligsurvey i 2008 blev respondenterne (personer over 15 år) spurgt om, hvilke præferencer de havde for boligens omgivelser og lokalisering i forhold til service og transport. Der er en klar sammenhæng mellem disse præferencer og præferencerne for, hvor i landet man ønsker at bosætte sig. I Figur 5 er vist sammenhængen mellem præferencerne for bosteder med forskellig urbaniseringsgrad og nogle af de undersøgte præferencer for omgivelser og service.

Figur 5. Sammenhængen mellem præferencer for urbaniseringsgrad og præferencer for egenskaber ved bostedet 2008 (gennemsnit af indeks: 2 = Stor betydning, 1 = Nogen Betydning og 0 = Ingen betydning).

Kilde: Center for Bolig og Velfærds boligsurvey 2008 (Kristensen og Skifter Andersen 2009).

Præferencen for at bo tæt på byens puls falder, som forventet, drastisk med faldende ønsker til høj urbanisering. Også ønsker om at bo tæt på transportmuligheder aftager udenfor brokvartererne. Derimod stiger præferencerne for natur – grønne områder og vand – jo længere ud på landet, man kommer. Ønsker om at undgå støj er især forbundet med forstæder og landområder.

Set i relation til den geografiske mobilitet er det interessante, i hvilket omfang utilfredsstillende stedspræferencer eller forestillinger om vilkårene, der hvor man vil flytte hen, har betydning for beslutningen om at vandre. Nedenfor er data fra Center for Bolig og Velfærds boligsurvey blevet brugt til at belyse, om de personer, der ønsker at flytte til områder med en anden grad af urbanisering, har andre præferencer end de der ønsker at forblive hvor de bor. Der er, som ovenfor, set på fem typer af urbaniseringsskift:

1. Bor i de store byers centre eller 'brokvarterer', men ønsker at flytte til forstæderne.
2. Bor i de store byers centre eller 'brokvarterer', men ønsker at flytte til landområderne.
3. Bor i de store byer (inklusiv forstæder), men ønsker at flytte til de mindre og mellemstore byer.
4. Bor ikke i de store byers centre (og brokvarterer), men ønsker at flytte dertil.
5. Bor i landområder (eller landsbyer) og ønsker at flytte til de mindre og mellemstore byer.

I Tabel 10 er dels vist, hvor vigtige de forskellige præferencer er (ved andelen, for hvem de har stor betydning ved valg af bosted) og hvor meget de afviger fra præferencerne hos de personer, der bor i samme områder, men ikke vil skifte urbanisering.

Tabel 10. Præferencer for omgivelser og lokalisering hos de, der ønsker at skifte urbanisering (andelen, for hvem præferencen har stor betydning (pct.)), og afvigelse i forhold til de, der ønsker at forblive i samme områdetype (procentvis afvigelse af indeks).

	Fra bycentre til forstæder	Fra store byer til land	Fra store byer til mindre	Til bycentre	Til mindre byer fra land	Hele befolk- ningen
Andel for hvem egenskaberne har stor betydning (pct.)						
Ugeneret af støj fra gaden/vej	39	59	38	42	55	49
Et område uden for mange sociale problemer	43	52	45	44	55	52
Et område uden problemer med kriminalitet	59	63	70	59	64	64
Et område tæt på gode skoler og daginstitutioner	48	39	49	41	48	42
Område med fællesfaciliteter, fx fælleshus	20	14	25	16	11	13
At beboerne i området ikke er for forskellige	5	9	9	6	11	7
At der er gode betingelser og muligheder for børn	38	40	45	43	48	45
Område med gode offentlige transportforbindelser	70	45	49	51	39	46
Område med få ny-danskere	13	12	11	10	14	12
At bo tæt på grønne områder	61	79	64	56	71	66
At bo tæt på vandet eller en sø	30	45	32	28	34	35
At bo tæt på byens puls - cafeer og kulturliv	36	14	25	26	11	23
At bo tæt på min/vores arbejdsplads(er)/uddannelsessted	48	35	30	24	30	32
At bo tæt på venner og familie	50	37	26	33	34	39
At bo tæt på det sted du voksede op	11	9	8	4	11	11
Afgivelse fra de, der ønsker at forblive (procentvis afvigelse af indeks)						
Ugeneret af støj fra gaden/vej	9	20	6	16	4	
Et område uden for mange sociale problemer	4	4	10	15	5	
Et område uden problemer med kriminalitet	5	5	8	9	8	
Et område tæt på gode skoler og daginstitutioner	32	0	17	3	21	
Område med fællesfaciliteter, fx fælleshus	85	1	59	28	8	
At beboerne i området ikke er for forskellige	6	7	19	2	82	
At der er gode betingelser og muligheder for børn	12	1	1	4	9	
Område med gode offentlige transportforbindelser	27	12	5	11	13	
Område med få ny-danskere	9	3	0	26	36	
At bo tæt på grønne områder	8	15	1	17	8	
At bo tæt på vandet eller en sø	4	26	1	27	23	
At bo tæt på byens puls - cafeer og kulturliv	6	40	28	43	29	
At bo tæt på min/vores arbejdsplads(er)/uddannelsessted	25	3	1	4	22	
At bo tæt på venner og familie	28	8	5	16	12	
At bo tæt på det sted du voksede op	31	34	15	49	6	
Andel af befolkningen (pct.)	3,7	4,4	3,5	6,5	2,9	

Røde tal er negative. Kilde: Center for Bolig og Velfærds boligsurvey 2008 (Kristensen og Skifter Andersen 2009).

Generelt er der stor forskel på, hvor højt befolkningen prioriterer de forskellige egenskaber ved boligens nærmiljø og lokalisering, som det fremgår af kolonnen yderst til højre. At bo tæt ved grønne områder har højest prioritet efterfulgt af at undgå kriminalitet og sociale problemer. Andre forhold med højere prioritet er at undgå støj, gode vilkår for børn, nærhed til transportmuligheder og at bo tæt på venner og familie. Middel prioritet har at bo

tæt på vand, nærhed til arbejdsplads og tæt på byens puls. Lavest prioriteret er at bo sammen med nogen, der ligner en selv, områder med få indvandrere, fællesfaciliteter og at bo tæt på, hvor man voksede op.

Det ses af tabellen at i mange tilfælde har de, der ønsker at skifte til en anden type af lokalisering, andre prioriteringer end befolkningen som helhed. Det ses også af den nederste del af tabellen, at de i en del tilfælde har afvigende præferencer set i forhold til personer, som ønsker at forblive i de områder, de vil flytte væk fra.

Præferencer blandt de, der vil flytte fra bycentre til forstæder

Her er der tale om personer, som aktuelt bor i byernes centre og brokvarterer, men som gerne vil flytte ud til forstæderne – små 4 pct. af befolkningen over 15 år. Sammenlignet med hele befolkningen er dette en gruppe, som lægger større relativt vægt på acces til service, kulturudbud og transport faciliteter i lokalområdet, samt nærhed til arbejdspladsen. Også nærhed til venner og familie spiller en større rolle end for gennemsnittet. De sociale forhold i nærområdet spiller en relativt mindre rolle.

Sammenligner man med andre personer med bopæl i de centrale dele af byerne, men som ønsker at forblive der, viser der sig nogle andre forskelle i præferencerne. Generelt har de potentielle udflyttere stærkere præferencer med hensyn til næsten alle forhold ved boligens omgivelser og lokalisering – de er mere optaget af, hvordan kvaliteten af omgivelserne er. Især gode vilkår for børn og adgang til daginstitutioner og fællesfaciliteter er højere prioriteret blandt 'udflytterne' end blandt de, der ønsker at forblive i centrene. Lidt uventet har 'udflytterne' heller ikke en meget lavere prioritering af 'nærhed til byens liv'. Dette tyder på, at udflytterne netop vælger forstæderne for fortsat at kunne udnytte de store byers mange tilbud. Lokaliseringen er også højere prioriteret i form af større præferencer for nærhed til arbejdsplads og transportmuligheder. Desuden er det for en del af dem vigtigere at bo tæt på familie og venner og at bo tæt på, hvor de voksede op, selv om det sidste generelt er på et lavt niveau.

Hvad der ikke optager 'udflytterne' ret meget mere eller mindre end de, der vil forblive i bycentre, er de sociale forhold i lokalområdet. Heller ikke med hensyn til de fysiske omgivelser i form af nærhed til grønne områder og vand, samt at undgå støj, har udflytterne nogen særligt afvigende præferencer.

Præferencer blandt de, der vil flytte fra de store byer til landområder

Gruppen består af personer, som bor i de større byers centrale del og forstæder, der gerne vil forlade byerne helt for at bo i landsbyer og landområder. Det er 4,4 procent af befolkningen.

Set i forhold til hele befolkningens præferencer lægger disse, som det kunne forventes, større vægt på nærheden til naturen. De fravælger samtidigt nærheden til byens faciliteter. For nogen er det også væsentligere, at der er en mere homogen befolkning i landområderne, men det er på et lavt niveau.

'Landflytterne' adskiller sig på lidt andre måder fra de øvrige beboere i de store byer, som vil forblive der. Der er højere prioriteringer af naturen (og også at undgå støj), og mindre prioritering af bylivet. Men i modsætning til de potentielle udflyttere til forstæderne har

adgang til transport noget mindre betydning. Præferencer for sociale forhold og vilkår for børn afviger derimod ikke synderligt. Men derimod er der relativt flere, som lægger vægt på at de vender tilbage til det sted de voksede op. Dette er dog på et lavt niveau og mindre end hvad gælder for hele befolkningen.

Præferencer blandt de, der vil flytte fra de store byer til mindre og mellemstore byer

Der er tale om personer i storbyerne, der ønsker at flytte til de mindre byer – 3,5 pct. af befolkningen. Det er svært at se nogle klare tendenser hos denne gruppe, hvilket kan skyldes, at den er meget sammensat. Både med hensyn til sociale forhold, natur, faciliteter og lokalisering er der faktorer som vægtes højere og andre der vægtes lavere end for hele befolkningen. Blandt de sociale forhold har det relativt større betydning (men på et lavt niveau), at beboerne i lokalområdet ikke er for forskellige, men derimod har sociale problemer lidt mindre betydning. Faciliteter som institutioner og fællesfaciliteter har lidt større vægt. Nærhed til familie og venner og til det sted, hvor man voksede op, betyder derimod mindre end for hele befolkningen.

Sammenlignet med beboer i de store byer, som ønsker at forblive der, er der de samme forskelle hvad angår faciliteter og sociale forhold. Det er især med hensyn til nærhed til byens liv og tilbud, at disse udflyttere adskiller sig fra de 'forblivende'. Det har en langt lavere prioritet for dem.

Præferencer blandt de, der vil flytte til bycentrene

Det er 6,5 pct. af befolkningen, som ikke bor i de store byers centrale dele (inklusiv 'brokvarterer'), men som gerne vil bo der. Generelt er det en gruppe, som i langt mindre omfang end hele befolkningen har meninger om, hvad der er vigtigt vedrørende boligens omgivelser og lokalisering. Dette er i overensstemmelse med tidligere analyser (Kristensen og Skifter Andersen 2009) af stedspræferencerne i befolkningen, som viser, at der er en gruppe som kun lægger vægt på bylivet og nærhed til arbejdspladser og transportmuligheder, men for hvem boligens omgivelser har mindre betydning. Kun på to punkter har de stærkere prioriteringer end gennemsnittet – nærhed til bylivet og fællesfaciliteter i byen. Præferencer, som især har mindre betydning, er de fysiske og sociale omgivelser, samt nærhed til opvækststedet og venner og familie.

Nogen af de samme forskelle findes, når man sammenligner med præferencerne hos de personer der forbliver udenfor bycentrene i forstæder, mindre byer og landområder. Nærhed til bylivet har, som forventet, øget betydning. Desuden har adgang til transport større betydning, men ellers er mønsteret det samme med en lavere prioritering af natur, sociale forhold og nærhed til sociale netværk.

Præferencer blandt de, der vil flytte ind til mindre og mellemstore byer fra landområderne

Små 3 pct. af befolkningen vil gerne flytte fra landsbyer og land ind til de mindre og mellemstore byer. Sammenlignet med hele befolkningen har de først og fremmest ønsker om at bo i socialt homogene boligområder. Dette ønske kan næppe udspringe af, at de landområder, de kommer fra, er meget inhomogene – tværtimod. Det har nok snarere en sammenhæng med manglende kendskab og fordomme vedrørende byernes forhold. Derudover lægger de relativt mere vægt på offentlige institutioner, der kan tænkes at mangle i landområderne. Transportmulighederne, fællesfaciliteter og byliv har mindre betydning end for hele befolkningen.

Sammenlignet med de, der forbliver i landområderne, er der ikke helt de samme forskelle. Den sociale homogenitet er fortsat højere vægtet (men på et lavt niveau). Men større betydning har byliv, transportmuligheder og nærhed til arbejdsplads. Skoler og daginstitutioner betyder relativt mere, men ikke fællesfaciliteter. Natur betyder lidt mindre for dem end for de, der bliver.

Årsager til - og hindringer for - geografisk mobilitet

I virkelighedens verden er der ikke tale om, at folk gør et frit valg mellem boliger og lokaliteter i hele Danmark. Der er en meget stor grad af stabilitet i befolkningens bosættelse, og det er relativt sjældent at familier flytter bopæl og arbejdsplads til andre dele af landet. Generelt viser forskningen om mobilitet, at man sjældent er tilbøjelig til at forlade det lokalområde – og især den region – som man bor i. Det gælder især, hvis man er opvokset der, eller har boet der i en årrække. Man kan sige, at de, der flytter til andre lokalområder og regioner er en slags mønsterbrydere.

De væsentligste spørgsmål for denne undersøgelse er derfor, hvorfor der er denne stabilitet i lokaliseringen, og hvad det er der får folk til at bryde den.

Som en hovedårsag til stabiliteten i bosætningen kan peges på, hvad man kan kalde stedstilknytningen. Mennesker er af forskellige grunde stærkt knyttet til nogle steder og slet ikke til andre. Sociale netværk er her en væsentlig faktor, men der kan også peges på andre forhold ved boligen, lokalområdet og regionen, som skaber tilknytning. Tilknytning til en bestemt arbejdsplads kan også være en væsentlig faktor. Det er væsentligt at kende karakteren af disse forskellige former for bindinger til lokalområde og region hos forskellige grupper af husstande.

Ifølge den klassiske artikel af Lee (1965) kan faktorer som afgør migration opdels i

1. Faktorer ved fraflytningsstedet.
2. Faktorer ved tilflytningsstedet.
3. 'Intervening obstacles'.
4. Personlige faktorer.

En beslutning om migration med tilhørende flytning af både arbejdssted og bolig tages på grundlag af en vurdering af fordele og ulemper ved fraflytningsstedet, som sammenlignes med fordele og ulemper ved tilflytningsstedet. Her er der mange forskellige forhold som indgår både i relation til arbejde, bolig, lokalområde og region. Der er tale om en meget kompleks beslutning. Det er ifølge Lee ikke så meget de faktuelle forhold, men mere den personlige, subjektive opfattelse af dem som er afgørende. Beslutning om migration er aldrig helt rationel. Vi må derfor forvente at finde mange afvigelser fra generelle mønstre.

Der er vigtige forskelle mellem, hvordan man opfatter hhv. til- og fraflytningsstedet, fordi man kender fraflytningsstedet godt efter at have boet der i en periode – måske altid – men ikke kender tilflytningsstedet særligt godt. Mange forhold kan kun kendes ved at bo der. Afhængigt af om man er mest positiv eller negativ overfor fraflytningsstedet kan dette hæmme eller fremme migration. Nogle personer er derfor mere tilbøjelige til at vurdere fraflytningsstedet positivt, andre tilflytningsstedet.

Der vil altid være bestemte forhold ved hhv. til- og fraflytningsstedet, som har afgørende betydning. Disse kaldes hhv. push-faktorer, hvis de vedrører fraflytningsstedet og pull-faktorer, hvis de vedrører tilflytningsstedet.

Stærk tilknytning til fraflytningsstedet kan medvirke til en mere positiv vurdering af dette og kan samtidig virke som en 'intervening obstacle', dvs. en barriere, der skal overskrides før migration kan realiseres. Flytteomkostninger og andre økonomiske og sociale omkostninger medvirker også til at bremse migrationen.

Både vurderingerne af pull- og push-faktorerne og betydningen af 'intervening obstacles' ændres over tid og er forskellige for personer i forskellige livsfaser og familiesituationer. Det er vist i den mere generelle mobilitetslitteratur (fx Rossi 1955), at enlige og husstande i de tidlige livscyklusfaser har langt større tilbøjelighed til mobilitet end de senere. Boligmobiliteten falder således drastisk med alderen. Det skyldes især, at tilknytning og andre 'intervening obstacles' får stærkt øget betydning i de ældre aldersgrupper. Det kan også tænkes, at jobmobiliteten falder med alderen.

Problemet i modellen er, at den er for statisk og ikke inddrager de ændringer der over tiden sker i de forskellige faktorer. Her kan hentes inspiration fra den almindelige boligmobilitetsteori i den såkaldte 'stress-threshold' teori (Wolpert 1965, Brown and More 1970). Over tid sker der ændringer i husstandenes situation og deres vurdering af om job, bolig og lokalområde dækker deres ønsker og behov, som giver anledning til mindre tilfredshed med boligen og den geografiske lokalisering. Når denne utilfredshed når et vist niveau, begynder man at overveje andre lokaliseringer. Især når der sker hurtige ændringer i husstandenes forhold, som jobskifte, pardannelse, skilsmisse, børnefødsler, pensioneringer, kan tærsklen for overvejelser om migration overskrides, og man kan realisere geografisk mobilitet.

I den generelle teori om mobilitet og migration taler man således om 'pull' og 'push' faktorer, som fremmer mobiliteten. Pull faktorer har primært at gøre med de fordele, man kan opnå på tilflytningsstedet i form af bl.a. bedre bolig, omgivelser og beskæftigelse. Push er faktorer, som skaber ønsker om at forlade fraflytningsstedet, fx manglende arbejdsmuligheder, utilfredshed med omgivelser og dårlige boligmuligheder. Summen af pull og push faktorer skal for nogle husstande være meget stærke for at overvinde stedstilknytningen, mens de for andre ikke behøver at være så stærke.

Man kan sige, at geografisk mobilitet udløses når fordelene ved en flytning kommer til at overstige ulemperne, og især hvis dette sker som en følge af pludselige ændringer i en husstands situation, der i væsentlig grad forrykker balancen. Sådanne ændringer er meget ofte forbundet med udviklingen i familiens livscyklus eller i forbindelse med erhvervskarrieren.

Stedstilknytning og bosætning

Den geografiske mobilitet i Danmark og andre lande er relativt begrænset, selv om der burde være stærke incitamenter for den i form af på den ene side geografiske forskelle i udbuddet af arbejdspladser og på den anden udbuddet af boliger. En væsentlig årsag til denne lave mobilitet er, at man opbygger et tilknytningsforhold til de steder, hvor man bor, og at dette forstærkes jo længere tid man bor i et bestemt geografisk område. Som formuleret af Speare, Goldstein and Frey (1974):

"Many empirical studies note another aspect of mobility in the social and economic bonds a community resident or potential mover forms with the

immediate environment ... as a result of a gradual assimilation process ... relation between the bonds on the one hand and mobility on the other will be inverse and mobility will be inhibited by ties to the immediate neighbourhood or area. The greater in magnitude and intensity the bonds for an individual at his current residence, the higher his tolerance for dissatisfaction will become, everything else being equal"

Der er i forskningslitteraturen brugt forskellige betegnelser for dette fænomen. Definitioner på stedstilknytning (engelsk 'place attachment') kan være (Hidalgo og Hernandez, 2001) 'an effective bond between people and places' eller 'emotional involvement with places' eller (Mesch og Manor 1998) 'a positive emotional bond that develops between individuals or groups and their environment'. Andre (Cuba og Hummon, 1993) bruger begrebet 'place identity', som opdeles i to aspekter: 'display', der handler om at personer selv sætter deres præg på omgivelserne og giver dem status og identitet, og 'affiliation', som vedrører følelsesmæssig tilknytning og værdifællesskab med andre i området.

Ifølge Hidalgo og Hernandez er der en tilbøjelighed hos de fleste mennesker til at søge mod det sted, hvor de opvoksede eller til steder, hvor de føler sig veltilpasse og sikre, og det er oftest områder, de er fortrolige med. Men stedstilknytning er ikke nødvendigvis noget som mennesker normalt er særligt bevidste om. Det bliver de først i det øjeblik, hvor de stilles overfor muligheden eller nødvendigheden af at flytte væk fra området (Brown og Perkins 1992 (fra H+H)).

De fleste studier ser stedstilknytning som noget socialt, som sociale netværk, status og gruppetilhørsforhold, men der er studier som (ifølge Hidalgo og Hernandez) viser, at det også kan have relation til de fysiske omgivelser. De forhold, som ifølge forskellige studier (review i Cuba og Hummon, 1993a) har størst betydning for stedstilknytningen er:

1. Social integration i lokalsamfundet – familie, venner, deltagelse i foreninger og lokale fora.
2. Botid – hvor længe man har opholdt sig i området. Forskning viser, at stedstilknytningen stiger med botiden, dels på grund af at de sociale netværk udbygges over tid og dels fordi stedet bliver en del af den enkeltes egen historie og derfor opleves meningsfuldt.
3. Livscyklusfase – afhængig af hvor man befinder sig i livsforløbet er man mere eller mindre knyttet til det sted man bor . Mobilitet på forskellige stadier af livscyklus producerer forskellige mønstre af stedstilknytning (Cuba og Hummon, 1993b).
4. Personens/husstandens samfundsmæssige placering, hvor der er forskelle på højtlønnede karrierepersoner og ufaglært lavtlønnede. Køn synes ikke at have betydning ifølge disse undersøgelser.

Problemet med stedstilknytning er imidlertid, at den kan være tilknyttet steder på forskellige størrelsesniveauer. Der kan være tale om tilknytning til selve boligen og dens umiddelbare omgivelser, det kan være til et lokalsamfund i et bykvarter eller mindre by, det kan være til en større by eller til en større region med dets samlede udbud af arbejdspladser, service, oplevelser og transport. Afhængig af hvilket niveau tilknytningen vedrører, kan det have betydning for flytning overhovedet (boligtilknytning), flytning lokalt (lokaltilknytning), flytning indenfor en by eller en region (regional tilknytning) eller mellem

byer og regioner (mindre tilknytning). Ifølge Hidalgo og Hernandez har de fleste tidligere studier fokuseret på bolig og lokalområde, hvor der er påvist en høj grad af tilknytning. Nogle studier peger på boligen som det vigtigste sted for identitet – andre at den kun har en sekundær rolle (Cuba og Hummon, 1993a).

Der er to undersøgelser, som begge har set på forskellene mellem tilknytning til hhv. bolig, lokalområde og region. Hidalgo og Hernandez' (2001) undersøgelse viste, at lokalområdet havde en mindre betydning en region og bolig. Cuba og Hummon (1993) viste, at boligen havde størst betydning efterfulgt af lokalområde og region, men forskellene var ikke store (næsten 70 pct. af de adspurgte). Mere end 40 pct. følte tilknytning til alle tre niveauer samtidigt, 16 pct. til boligen alene, 10 pct. til lokalområdet alene og 16 pct. til regionen alene.

I de samme to undersøgelser har man forsøgt at måle i hvor høj grad stedstilknytningen er socialt eller fysisk betinget. Hidalgo og Hernandez' undersøgelse viste, at social tilknytning er vigtigere en fysisk. Cuba og Hummon (1993a) delte begrundelserne for stedstilknytning op i følgende aspekter:

1. 'self-related': generel følelse sig hjemme.
2. 'family-related': nærhed til familie.
3. 'friend-related': muligheder for at møde andre mennesker, kende naboer.
4. 'community-related': sense of community, tilfredshed med status og livsstil i området.
5. 'organization-related': deltagelse i lokale foreninger og aktiviteter.
6. 'dwelling-related': ejendomsejerskab og andre besiddelser lokalt.

Disse seks dimensioner dækkede 83 pct. af alle personer, som følte stedstilknytning. Andre forklaringsvariable i undersøgelsen var data om 'social participation', som vedrørte foreningsmedlemskab, kirketilknytning, frivilligt arbejde og deltagelse i lokale møder, samt aktivitetsmønstre og -omfang i lokalområdet og regionen som brug af kultur, service, besøg hos venner mv.

Hovedresultaterne af studiet var, at tilknytning til lokalområdet skyldtes primært social deltagelse, med venner i området og med 'friend-related' begrundelser. Regional tilknytning hang sammen med aktivitetsmønstret i regionen – i hvor høj grad man brugte faciliteter i området, samt i en vis udstrækning med sociale netværk. Endelig var boligtilknytning primært bestemt af 'dwelling-related' begrundelser. Et af disse var boligejerskab. Mesch og Manor (1998) viser, at boligejerskab giver større stedstilknytning og forklarer bl. a. dette ved, at økonomiske og sociale investeringer fremmer udviklingen af lokale relationer. Forskning (Logan og Spitze 1994) viser, at boligejere oftere end lejere kender og interagerer med naboer og udtrykker højere grad af stedstilknytning.

Mesch og Manors undersøgelse viste – i modsætning til andres – at nærhed til forældre havde mindre betydning for stedstilknytningen end nærhed til venner. De forklarer dette ved, at man ofte mister kontakten til venner ved en flytning, men derimod ikke til forældre, hvorfor flytningen betyder mindre. Mens venner havde stor betydning havde naboer mindre.

Som ovenfor nævnt er der forskelle på stedstilknytningen mellem husstande afhængig af livscyklusfase og social status. De fleste undersøgelser viser at stedstilknytningen stiger med alderen (Hidalgo og Hernandez 2001, Cuba, Gody og Sampson (fra og Hummon, 1993b), Mesch og Manor, 1998). Men der er ikke en lineær sammenhæng og det er forskellige slags tilknytninger, der har betydning for de forskellige aldersgrupper. For personer over 50 år falder tilknytningen faktisk med alderen (Hidalgo og Hernandez 2001). Regionen har ligeså stor betydning for de ældre som lokalområdet. For de unge har regionen større betydning end boligen og lokalområdet. For de midaldrende har boligen størst betydning og lokalområdet mindst. Kvinder føler generelt større tilknytning end mænd.

Mens Hidalgo og Hernandez ikke mener at der er forskel på sociale klassers stedstilknytning, så finder Mesch og Manor, 1998, at husstande med lavere status er mere knyttede til bostedet end de højere statuslag. De forklarer dette ved, at arbejderklassen har et mindre og mere lokalt baseret netværk, som i højere grad påvirkes ved en længere flytning.

I en undersøgelse, som Socialforskningsinstituttet gennemførte i 2001, blev et udsnit af 20-55 årige personer spurgt om deres tilknytning til det boligområde de boede i kort før undersøgelsen. I Tabel 11 er vist svarene for personer, som boede i forskellige boligformer.

Tabel 11. Holdninger blandt 20-59 årige i 2001 vedrørende deres tilknytning til deres lokalområde, afhængig af boligform (pct.).

	Eget hus	Ejerlejlighed	Lejet lejlighed	Lejet hus	Andelsbolig / andel af bofællesskab	Boede hos forældre	Andet	Alle
Meget tæt knyttet	49	34	29	37	35	55	28	40
Noget knyttet	29	24	33	30	27	34	28	30
Lidt knyttet	17	29	24	19	28	8	24	20
Slet ikke knyttet	6	13	14	14	9	2	18	10
Ved ikke			0		1	1	3	0
I alt	100	100	100	100	100	100	100	100
Fordeling på boligtyper	43	6	29	6	7	6	5	100

Kilde: Data fra Socialforskningsinstituttets undersøgelse af geografisk mobilitet i 2001.

Undersøgelsen viste, at 40 pct. af de 20-59 årige følte sig meget nært knyttet til lokalområdet og 30 pct. noget knyttet til det. Kun 10 pct. følte sig slet ikke knyttet til det. Det er især de, der bor i eget hus, som er knyttet til deres lokalområde, men det gælder i endnu højere grad for hjemmeboende børn. Det er lejerne i etageboliger, som har mindst tilknytning. Men disse resultater kan skyldes, at beboersammensætningen er forskellige i boligformerne.

Med data fra den samme SFI undersøgelse kan belyses forskelle mellem tilknytningen til lokalområdet hos husstande i forskellige livscyklusgrupper (Tabel 12).

Tabel 12. Holdninger blandt 20-59 årige i 2001 vedrørende deres tilknytning til deres lokalområde hos forskellige livscyklusgrupper (pct.).

	Meget tæt knyttet	Noget knyttet	Lidt knyttet	Slet ikke knyttet	Ved ikke	I alt	Fordeling på grupper %
Hjemmeboende	54	33	10	2	1	100	7
Unge enlige	27	28	28	17	0	100	12
Unge par	24	29	31	16	0	100	13
Enlige med børn	54	28	4	13		100	3
Unge børnefamilier	36	34	21	8		100	12
Ældre børnefamilier	48	33	15	4		100	22
Singler 30-60 år	39	29	24	8	0	100	10
Par 30-60 år	49	26	16	8	0	100	18
Andre	24	30	23	22	1	100	4
Alle	40	30	20	10	0	100	100
Afvigelse fra gennemsnit						I alt meget + noget	
Hjemmeboende	15	3	10	8		18	
Unge enlige	13	2	8	7		15	
Unge par	16	1	11	6		17	
Enlige med børn	14	2	16	4		12	
Unge børnefamilier	4	4	1	2		1	
Ældre børnefamilier	8	3	5	5		11	
Singler 30-60 år	1	1	3	1		2	
Par 30-60 år	10	4	4	1		5	
Andre	16	0	3	12		16	

Røde tal er negative. Kilde: Data fra Socialforskningsinstituttets undersøgelse af geografisk mobilitet i 2001.

Datamaterialet viser markante forskelle på stedstilknytningen hos familier i forskellige faser af deres livscyklus. Mens de hjemmeboende unge er meget knyttet til lokalområdet, så gælder det i meget mindre udstrækning for de unge enlige i alderen 20-29 år og i endnu højere grad for de unge par. Tilknytningen er højere for de unge par med børn (svarpersonen under 35 år), men tilknytningen er ikke større end gennemsnittet for alle svarpersoner. Det er den derimod for de ældre børnefamilier, som måske i højere grad har etableret sig i en mere blivende bosætningssituation. Også de enlige med børn er stærkere knyttet til lokalområdet end gennemsnittet. For de midaldrende husstande uden børn er der forskelle på enlige og parrene, der i højere grad føler tilknytning end singlerne.

Tilknytning til arbejdssted og arbejdsstedsområde

Stedstilknytning kan også have at gøre med ens arbejde og arbejdssted. På samme måde som man med tiden kan føle tættere tilknytning til sin bolig og lokalområdet, kan man også blive følelsesmæssigt og praktisk bundet til sin arbejdsplads. På samme måde som der er udviklet teori om boligmobilitet, er der udviklet teori om arbejdsmarkedsmobilitet, hvori mobilitetshæmmende faktorer som følelsesmæssig tilknytning til arbejdspladsen indgår som en faktor (se fx Rundblad 1964).

Fischer og Malmberg (2001) mener, at menneskers kompetencer og evner er delvist lokalt-specifikke og kommer til udtryk i, hvad de kalder 'Locations-specific insider

advantages'. Der sker med tiden en akkumulation af 'place-specific human capital', der opnås gennem en lokal-specifik læringsproces og som er afhængigt af, hvor længe man har boet og arbejdet et sted. Disse er 'sunk-costs' ved en flytning. De samme argumenter kan føres i forhold til arbejdspladser.

Opvækststedets betydning.

De ovenfor refererede undersøgelser beskæftiger sig primært med tilknytningen til det sted, man bor eller har boet for nyligt. Men mennesker kan også føle tilknytning til steder, hvor de tidligere har boet - især hvis de har boet der i en årrække. Af en særlig betydning er her det sted, hvor man har boet hele eller størsteparten af sin opvækst. Som vist ovenfor er hjemmeboende børn den gruppe, der er tættest knyttet til deres lokalområde. I en undersøgelse, som SBI har gennemført af tilflytterne til udkantsområder (Ærø m. fl. 2005) viste det sig at en stor del af tilflytterne til disse områder var født i et sogn i området.

I den undersøgelse, som Socialforskningsinstituttet gennemførte i 2001, blev et udsnit af 20-53 personer spurgt om deres tilknytning til det sted de voksede op. I Tabel 13 ses svarene opdelt efter hvilken type af opvækststed svarpersonerne har haft.

Tabel 13. Holdninger blandt 20-59 årige i 2001 vedrørende deres tilknytning til opvækststedet afhængig af stedets karakter (pct.).

	På landet / landsby	I en mindre by	I en mellemstor by	I Odense, Århus, Ålborg og Esbjerg)	I Hoved- stadsområ- det	I udlandet	Alle
Meget tæt knyttet til opvækstområdet	71	70	68	58	68	52	68
Noget knyttet til opvækstområdet	19	18	20	29	19	21	20
Lidt knyttet til opvækstområdet	9	10	9	10	8	7	9
Slet ikke knyttet til opvækstområdet	1	1	2	2	3	2	2
Ved ikke	0	0	1	1	1	17	1
I alt	100	100	100	100	100	100	100

Kilde: Data fra Socialforskningsinstituttets undersøgelse af geografisk mobilitet.

Generelt viste undersøgelsen, at kun 11 pct. ikke følte nogen særlig tilknytning til opvækststedet, mens 68 pct. stadig følte sig meget knyttet til det. Der er en lidt stærkere tilknytning blandt de, der er vokset op på landet og i de mindre byer, mens den er lavest for de der kommer fra de fire største provinsbyer.

Andre former for tilknytning til områder: sommerhuse, familie

Udover tilknytning til nuværende bopælsområde og opvækstområdet kan man også have tilknytningsforhold til andre lokaliteter. Det kan være, fordi man tidligere har boet der, men det kan også være fordi man kommer der ofte, fordi man har sommerhus der, eller fordi man har nær familie. Ifølge Lindgren 2003 (med reference til Stjernström) er der i Sverige en del flytninger fra by til land, som går til områder, hvor folk har sommerhuse.

I SFI undersøgelsen (Deding og Filkes 2004) blev respondenterne spurgt om, hvor tæt de følte sig knyttet til andre dele af landet end hvor de boede. 25 pct. følte sig meget tæt knyttet til andre dele af landet, mens 30 pct. følte sig noget knyttet. Men en stor del af disse kan være nogen der følte sig knyttet til opvækststedet, hvis de ikke boede der længere. I undersøgelsen viste det sig, at 8 pct. af alle lønmodtagere i alderen 20-59, der

flytter mellem kommuner, angav ønsket om at bo tættere på familie/venner som den væsentligste årsag – 13 pct. som en af flere årsager.

Motiver for og årsager til geografisk mobilitet

Migration kan i princippet skyldes – som illustreret i Lee's model ovenfor - at en simpel sammenligning af bopælsstedet med andre steder fører til beslutning om flytning. Men stedstilknytning og andre 'intervening obstacles' betyder, at dette sjældent sker. Migration udløses normalt af ændringer i fx beskæftigelse eller familieforhold, som væsentligt ændrer 'brugbarheden' af bostedet og fører til en revurdering af, om man bor det rigtige sted.

Som tidligere nævnt har det især i økonomisk litteratur været ændringer i uddannelse og job, der har været i fokus som årsag til migration. Men der kan også være andre forhold, der har betydning. I det følgende diskuterer vi følgende årsager og motiver til migration:

1. Uddannelse.
2. Arbejdsmarkedsforhold: Jobskifte eller ønsker om bedre jobmuligheder.
3. Arbejdsløshed og pensionering.
4. Ønsker om ændret/forbedret boligsituation eller lokalområde/urbanisering.
5. Ønsker om realisering af livsstilsændringer.
6. Ønsker om tilbagevenden til opvækstområde eller lokalisering i andet område, som man har tilknytning til.

Uddannelse

For de unge er uddannelsesvalg en meget væsentlig årsag til migration, da især de højere uddannelser er lokaliseret nogle få steder i landet. Den største mobilitet sker ved uddannelsens begyndelse, men når uddannelsen er afsluttet, og de unge skal ud på arbejdsmarkedet, er der også en relativt høj mobilitet (Andersen og Nordstrand 2002). Ikke alle unge forbliver således boende ved uddannelsesstedet og nogle vender tilbage til opvækstområdet.

At påbegynde en uddannelse kan ses som en særlig form for 'jobskifte'. Valget af uddannelsessted må på samme måde som jobskifte ses som en afvejning af fordele og ulemper ved at vælge et uddannelsessted tæt på den hidtidige bopæl – der ofte også er opvækststedet – eller et andet sted, som også kræver boligmobilitet. Valget af uddannelse må ses som en af de meget væsentlige beslutninger i menneskers livsforløb, hvorfor fordele ved en bestemt uddannelse tæller meget højt i forhold til andre fordele og eventuelle ulemper ved flytning og omlokalisering. I de fleste tilfælde drejer det sig om helt unge, der bor hos forældre og har behov for at flytte til egen bolig, hvorfor de er meget mobile. De har måske også andre præferencer for hvilken type af lokalområde eller region, de vil bo i, end forældrene. Der er derfor en meget høj mobilitet blandt unge i forbindelse med start på uddannelse. Af afgørende betydning for omfanget af geografisk mobilitet i forbindelse med uddannelse er udbuddet af uddannelser i forskellige dele af landet og deres kvalitet.

Migration i forbindelse med valg af uddannelse sker oftest fra de mindre til de mere urbaniserede områder. Man kan her diskutere, om det udelukkende er fordi

uddannelsesstederne primært er placeret i de mere urbaniserede områder, eller om mange unge ønsker at bo i storbyer og derfor vælger deres uddannelse her. Er der forskelle på de videregående og de mellemlange uddannelser?

Jobskifte

SFI's undersøgelse (Deding og Filkes 2004) viste, at der var jobskifte involveret i 44 pct. af tilfældene for lønmodtagere i alderen 20-59, der flyttede mellem kommuner i 1998. Hvis man medtager partners jobskifte er det 68 pct. Men kun relativt få (20 pct.) angav jobmæssige forhold (egen eller partners) som hovedårsag til flytningen. Flytninger over kommunegrænser kan ikke nødvendigvis betragtes som migration, men undersøgelsen viser således, at der må være en del tilfælde, hvor man flytter af andre grunde end arbejdsmarkedsforhold, men hvor flytningen udløser et jobskifte.

I SBI's undersøgelse af tilflytningen til udkantsområder i Danmark (Ærø m. fl. 2005) gjaldt det kun for 8 pct. af de beskæftigede tilflyttere, at de havde fået nyt job i tilflytningsområdet. Men yderligere 10 pct. havde fået nyt job, blot ikke i selve området. En del af disse kan have fået job i områder tæt på.

Ifølge økonomisk teori burde der ske systematisk vandringer væk fra regioner med høj arbejdsløshed og lave lønninger til vækstregioner, hvor jobudbudet er større og lønningerne højere. Men denne tendens modvirkes af, at der oftest er højere boligpriser og leveomkostninger i vækstregioner. Specielt for specialiserede højtuddannede er de forbedrede jobmuligheder i storbyområder væsentlige og disse tilhørere oftest vækstregionerne.

Veluddannede med erhvervskarrierer har således større udbytte af arbejdsskift og har måske sværere ved at finde specialiserede jobs lokalt, ligesom højtlønnede bedre kan betale flytteomkostningerne (Böheim og Taylor, 2002). Manuelle arbejdere er væsentligt mindre tilbøjelige til at vandre. En undersøgelse i England (Fielding, 1992) viser således, at ledere og veluddannede vandrer 50-90 pct. oftere end gennemsnittet, mens arbejdere ligger på halvdelen af gennemsnittet. En af årsagerne kan være, at jobs for ufaglærte arbejdere er tilgængelige i alle regioner, mens specialistjobs ikke er det.

Det har desuden stor betydning, om man er ansat i større firmaer med filialer i forskellige landsdele. Det er således konstateret at ansatte i store firmaer oftere flytter til nye arbejdssteder langt fra det gamle (Böheim og Taylor, 2002). Generelt giver jobskifte fra en arbejdsplads til en anden oftere anledning til mobilitet end blot en ændring af jobstatus indenfor samme firma.

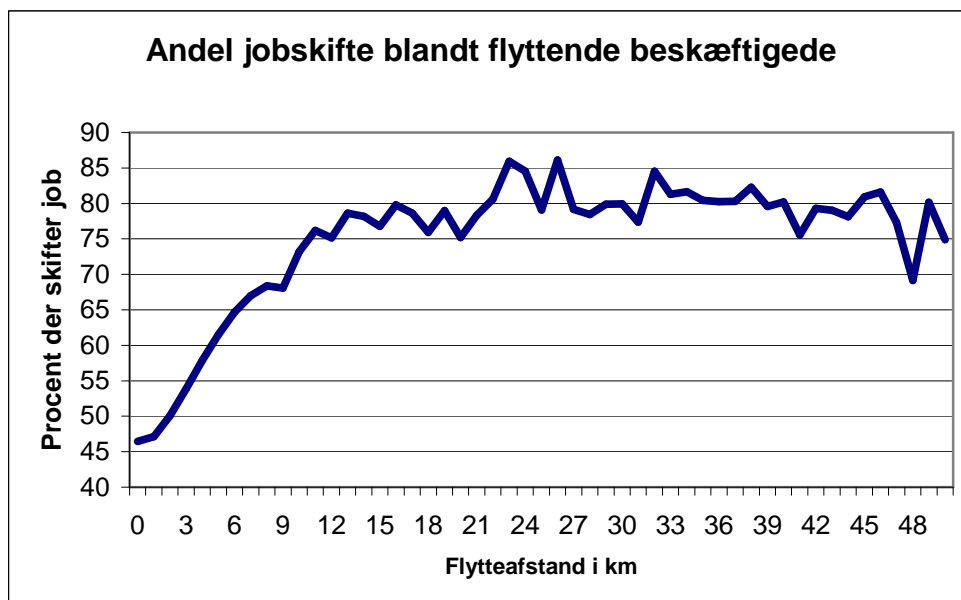
Böheim og Taylor mener, at lønmodtagerne er blevet mindre villige til jobskifte over længere afstande end tidligere. Green m.fl (1999) søger at forklare dette ved ændringer i erhvervsstrukturen med en opsplitning af store organisationer i mindre enheder. Tidligere gjorde man oftere karriere indenfor den samme store organisation, som nogen gange var spredt geografisk. I dag gør man oftere karrierer ved at skifte mellem mindre lokale firmaer. Det kaldes et skift fra 'organisational' til 'occupational' karrierer, som sjældnere er forbundet med geografisk mobilitet. Endelig er der flere selvstændige igangsættere ('entrepreneurial career strategies'), som ofte er baseret på lokale netværk og derfor er sværere at flytte geografisk.

En undersøgelse i Sverige (Lindgreen 2003) viser, at der er en del selvstændige blandt vandringerne fra by til land, men at det ofte er personer som skifter fra lønmodtagerpositionen til selvstændig i forbindelse med flytningen, og i nogle tilfælde gør det af nød, fordi der ikke er andre jobs at få. Blandt allerede selvstændige i byerne er der således ikke en højere sandsynlighed for vandring til udkantsområder og mindre byer. Fischer og Malmberg (2001) viser i en undersøgelse fra Sverige, at jo længere tid, man har været ansat i samme job, jo mindre tilbøjelighed er der til at vandre til andre regioner. Det gælder især for kvinder. Men samtidig er kvinder også mere tilbøjelige til at vandre, hvis de bliver arbejdsløse.

Valget at skifte til et nyt job langt fra det hidtidige job og bopælen er langt mindre attraktivt og mere kompliceret for familier med mere end een i beskæftigelse. Det er sværere for to personer, at få et tilfredsstillende nyt job samtidigt. Det gælder især ved flytning fra mere til mindre urbaniserede områder. Resultatet kan ofte blive, at den ene part må tage et mindre attraktivt job eller være arbejdsløs i en periode med faldende indkomst til følge (Green et. al. 1999). Fischer og Malmbergs undersøgelse i Sverige viste, at der alt andet lige var en langt mindre sandsynlighed for vandring blandt familier med to indkomsttagere, og den falder yderligere jo højere indkomst kvinden har.

Flytteafstand og jobskifte i Danmark

Jobskifte er en af de væsentligste forklaringer på, hvorfor folk migrerer, dvs. flytter over længere afstande. Vi har set på sammenhængen mellem flytteafstanden og andelen af de flyttende beskæftigede, der skifter job. I gennemsnit var det 53 pct. af de beskæftigede (efter flytningen) der havde skiftet job eller fået et job. Heraf havde de 8 pct. fået nyt job indenfor samme virksomhed. I Figur 6 er vist andelen af de beskæftigede, som har ændret job i forbindelse med flytning i 2002.

Figur 6. Sammenhængen mellem flytteafstand og andelen af de flyttende beskæftigede, som skiftede job i 2002.

Kilde: Center for Bolig og Velfærd's registerdatabase.

Blandt de beskæftigede, der er flyttet indenfor samme by/sogn, har ca. 45 pct. ændret jobsituation. Det ses af figuren, at andelen stiger stærkt med voksende flytteafstand indtil en flytteafstand på 15-20 km, hvor kurven flader meget ud. Når man flytter mere end 20 km ligger jobskiftefrekvensen nogenlunde stabilt på omkring 80 pct.

Datamaterialet tyder således på, at der allerede ved flytninger over 20 km er tale om en ret høj hyppighed for jobskifte. Dette er ikke ensbetydende med, at jobskifte udløser flytninger over 20 km, da sammenhængen lige så godt kan være den omvendte (jf. det foregående kapitel om årsager til mobilitet) – at flytninger mere end 20 km udløser jobskifte.

Arbejdsløshed og pensionering

En anden gruppe, som i teorien kan have stort udbytte af at vandre er arbejdsløse, som herved kunne komme i arbejde. Undersøgelser i England og Sverige har vist, at arbejdsløse er mere tilbøjelige til at vandre mellem regioner end beskæftigede (Böheim og Taylor 2002, Fischer og Malmberg 2001). Den danske undersøgelse af Andersen og Nordstrand (2002) kunne imidlertid ikke påvise, at arbejdsløshedsprocenten i regionerne havde nogen effekt for vandringerne. Tilbøjeligheden for arbejdsløse til at vandre falder desuden med arbejdsløshedens længde ifølge Green (1999). Andre undersøgelser (Jackman and Savouti 1992 (fra B&T), viser således, at der – mod hvad man skulle forvente – er en mindre udvandring fra regioner med en langtids høj arbejdsløshed. Man søger at forklare dette ved, at de arbejdsløse i sådanne tilfælde mister troen på fremtiden og på, at det nytter at søge jobs.

Jobmarkedets betydning for flytninger over lange afstande betyder, at der alt andet lige er højere sandsynlighed for tilflytning til regioner med høje indkomster og jobmuligheder (Cameron og Muellbauer, 1998, Nordstrand 2001, Fischer og Malmberg 2001). Dette antages især at gælde for arbejdsløse. Men en dansk undersøgelse (Deding og Filkes 2004b) viser, at kun en lille del af de ledige - 4 pct. - flytter mellem amter. Ledige der har fået job i andet amt har dog en markant højere sandsynlighed for at flytte. En anden dansk undersøgelse (Andersen og Nordstrand 2002) viste også, at få af de arbejdsløse flytter ved uændret arbejdsløshed, men at der var større mobilitet over kommunegrænser og mellem arbejdskraftoplande ved skift fra arbejdsløshed til beskæftigelse .

I forbindelse med pensionering – enten alders- eller førtidspensionering – kommer man i en situation, hvor man dels frigøres permanent fra arbejdsmarkedet og dels ofte har en indkomstnedgang. Dette kan være en situation, som kan give anledning til overvejelser om migration (Lindgren 2003), og hvor kvaliteter og omkostninger ved forskellige bosteder kan blive revurderet. Tilknytning til bostedet eller andre steder vil her også have stor betydning, samt at der især for ældre er stærke mobilitetshæmmede faktorer.

Lindgrens undersøgelse viste, at en del af det han kaldte 'counter-urban migration' (flytninger fra mere til mindre urbaniserede områder) var 'retirement migration', men antallet var ikke omfattende. Det er især 'unge' pensionister som migrerer. I SBI's undersøgelse af tilflytningen til udkantsområder i Danmark (Ærø m. fl. 2005) var ca. 4 pct. af tilflytterne pensionister. Det drejede sig først og fremmest om enlige, mens det sjældent var par.

Familieændringer

Der er, som ovenfor beskrevet, forskellige forhold som mere eller mindre latent kan skabe geografisk mobilitet, men det er ikke altid at mobiliteten udløses selv om disse forhold er til stede. Dette skyldes dels stedstilknytning, dels at andre 'intervening obstacles' hæmmer mobiliteten. Ofte udløses mobiliteten ved at der sker mere eller mindre drastiske ændringer i familierne, som skaber et opbrud i deres prioriteringer og deres stedstilknytning. Her kan hentes inspiration fra den almindelige boligmobilitetsteori i den såkaldte 'stress-threshold' teori (Wolpert 1965, Brown and More 1970). Over tid sker der ændringer i husstandens situation og deres vurdering af om job, bolig og lokalområde dækker deres ønsker og behov, som giver anledning til mindre tilfredshed med den boligen og den geografiske lokalisering. Når denne utilfredshed når et vist niveau, begynder man at overveje andre lokaliseringer. Især når der sker hurtige ændringer i husstandenes forhold, som jobskifte, pardannelse, skilsmisse, børnefødsler, pensioneringer, kan tærsklen for overvejelser om migration overskrides og man kan realisere geografisk mobilitet.

Det er velkendt fra den generelle mobilitetsteori, at mobiliteten falder med alderen og for de over 60-årige er det meget sjældent at man skifter bolig – endnu sjældnere at det sker over længere afstande. SFI's undersøgelse (Deding og Filges 2004) viste desuden, at de ældre føler sig mere besværet af lang pendling end de unge.

Fischer og Malmbergs undersøgelse (2001) i Sverige viste, at kvinder flytter relativt oftere mellem regioner mens de er unge, mændene relativt oftere når de er lidt ældre. Kvinder flytter relativt oftere ved familieændringer – især hvis de bliver gift og får børn. Det tyder på, at mandens bosted oftere er prioriteret højest. Desuden er arbejde tæt på bostedet mere afgørende for kvinder end mænd og flere kvinder skifter derfor arbejde i forbindelse med migration i stedet for at pendle (Rouwendal og Meijer, 2001).

Mobilitet og begrundelser for migration er meget forskellige hos forskellige familietyper. En særlig betydning har det, om begge voksne i en parhusstand har beskæftigelse, dvs. to forskellige arbejdssteder.

Generelt er enlige – især de unge – meget mere mobile end par og børnefamilier. Men man kan diskutere, om de er mere eller mindre stedsbundne. Det er alt andet lige sværere for en enlig at migrere til en del af landet, hvor man ikke har sociale netværk, end det er for en børnefamilie, som i højere grad er socialt selvkørende. Lindgrens (2003) undersøgelse i Sverige af husstande, som flyttede til mindre urbaniserede regioner viste dog ikke en større hyppighed for børnefamilier. Enlige kan på den anden side være mere tilbøjelige til at flytte tilbage til deres opvækstområde eller til et sted, hvor de har familie og venner. Lindgrens undersøgelse viste faktisk, at enlige var mere tilbøjelige til at flytte fra store til mindre byområder.

Migrations- og pendlingsbeslutninger er meget mere komplicerede for to-indkomstagere end for andre husstande. Der er derfor hos disse – især hos de veluddannede – stærke præferencer for regioner med mange og varierede jobmuligheder. Der kan også argumenteres for (Hanson og Pratt 1988), at disse husstande også har flere muligheder på boligmarkedet, der giver dem flere valgmuligheder. Green (1999) argumenterer for, at

en af indkomsttagerne – oftest kvinden – ofte må ofre sin karriere ved migration og arbejdsskift og samtidigt får afbrudt sit sociale netværk.

Der er flere undersøgelser, som har set på betydningen af, at der er to indkomsttagere i husstanden. Hanson og Pratts undersøgelse i England gav forskellige resultater af to indkomster for mobiliteten. Der var ikke en mindre tilbøjelighed hos disse familier til at flytte end hos andre, dvs. ikke en mindre tilbøjelighed til at tilpasse boliglokalisering til arbejdsstedet. De havde heller ikke i gennemsnit længere pendlingstid end andre, men der var store forskelle i pendlingstid mellem de to indkomsttagere. To andre undersøgelser (Fischer og Malmberg 2001, Böheim og Taylor 2002) viste imidlertid lavere sandsynlighed for at flytte for husstande med to indkomster, og at forskellen mellem husstandene øgede med højere indkomst.

Familiedannelse og –opbrud i forbindelse med mobilitet

Familieændringer er ikke i sig selv begrundelse for migration, men de kan indebære ændrede behov og prioriteringer, som kan udløse migration. I SFI's undersøgelse (Deding og Filkes 2004) anførte ca. halvdelen af flyttende husstande mellem kommuner familiemæssige årsager som den væsentligste årsag til flytning. En del af disse flytninger var ikke migration men måske til en nabokommune.

Fischer og Malmberg (2001) anfører også livsændringer som pardannelse og skilsmisse som havende stor effekt for regional mobilitet, men mener ikke, at barnefødsler har større betydning. Det er et synspunkt, som kan diskuteres. For tilkomsten af børn betyder væsentlige ændringer i husstandenes behov, livsstil og prioriteringer, hvor hensynet til børnene kommer til at spille en meget væsentlig rolle. Disse ændringer fører på sigt til en revurdering af, hvor hensigtsmæssigt bostedet er. Som tidligere vist stiger præferencerne for enfamiliehus og nærhed til grønne områder stærkt, når man har fået børn, mens præferencerne for at bo tæt på byens puls samtidig reduceres kraftigt. Vi har således ovenfor vist, at præferencerne for at bo i mindre urbane omgivelser er væsentligt større hos de unge børnefamilier end hos de unge par uden børn.

Ønsker om ændret/forbedret boligsituation eller lokalområde/urbanisering

Boligmarkedet i storbyerne er ofte under pres med mangel på boliger og høje ejendomspriser. Det gælder i Danmark især for Københavnsområdet. Dette gør det svært for mellemindkomstgrupper at opnå deres foretrukne boligform – parcelhuset. De lavere priser i de mindre urbaniserede dele af landet kan føre til migration for at realisere den foretrukne boligform. Hvis ikke der kan fås arbejde nær den nye bolig vælger man at pendle til byområderne. I SBI's undersøgelse (Ærø m.fl. 2005) af tilflytningen til udkantsområderne var det hver fjerde af de flyttende husstande, som direkte skiftede fra at have boet i lejebolig til at bo i ejerbolig. Den kvalitative del af undersøgelsen viste også, at for en del af tilflytterne var det væsentligste motiv at flytte til en bolig, som lå i naturen.

Ønsker om realisering af livsstilsændringer

SBI's undersøgelse viste også, at et andet motiv for tilflytning til udkantsområder er ønsket om en ændret livsstil. Det er drømmen om, at forlade en stresset hverdag i byen til et meningsfuld og afslappet liv i et mindre samfund med tætte sociale netværk. Undersøgelsen viste imidlertid også, at en del tilflyttere blev skuffet i deres forventninger til det sociale samvær i landsbyerne.

Omvendt er der eksempler på, at ældre par – hvor børnene har forladt hjemmet – har ønsker om at realisere en mere urban livsstil og forlader parcelhuset for at flytte i lejlighed i bykernerne eller ved havnefronter.

Ønsker om tilbagevenden til opvækstområde eller lokalisering i andet område, som man har tilknytning til

Endelig viste SBI's undersøgelse også, at en del af tilflytterne til udkantsområderne var personer, som var opvokset i områderne. Det er især yngre, der har fuldført en uddannelse, som vender tilbage til opvækststedet, men det kan også være andre, der af forskellige grunde får et opbrud i deres liv – fx skilsmisse eller pensionering – og vil tilbage til et sted, hvor de har tilknytning og et socialt netværk.

Det kan også tænkes i forbindelse med sådanne situationer, at man flytter til andre steder, hvor man har tilknytning, fx et område, hvor man har sommerhus, eller hvor ens børn har slået sig ned.

Oversigt over flyttebegrundelser

På grundlag af de danske data fra den nordiske undersøgelse 1999-2001 af migration (Lundholm et. al. 2004) kan man få en oversigt over begrundelserne for hhv. flytning mellem kommuner og for migration ved flytning mere end 100 km.

Tabel 14. Motiver for mellemkommunale flytninger og for migration > 100 km i Danmark 1999-2001 (pct.).

Motiver	Mellem kommuner	Flytning > 100 km
Beskæftigelse	12	19
Uddannelse	20	34
Sociale motiver*	33	33
Bolig og omgivelser	40	24
Andet	7	5
I alt	100	100

*) : pardannelse, skilsmisse, tættere på familie mv.

Kilde Nordisk undersøgelse (Lundholm m.fl.)

Resultaterne fra Danmark i den nordiske undersøgelser viser, som andre undersøgelser, at beskæftigelsesændringer kun har en relativ lille betydning for migrationen. For flytningen mere end 100 km er det ca. hver fjerde, som angiver jobskifte som hovedmotivet. Uddannelse har en noget større betydning, idet hver tredje migration over 100 km sker i forbindelse med uddannelsesvalg.

I den nordiske undersøgelse er også angivet 'sociale motiver', der angives som pardannelse, skilsmisse, ønske om at bo tættere på familie mv. Der er lidt begrebsforvirring her, fordi familieændringer som skilsmisse mv. kan ikke være et motiv i sig selv for geografisk mobilitet, men det kan være en udløsende faktor for realisering af andre motiver for mobilitet. Ønske om at vende tilbage til opvækststedet eller at komme tættere på venner og familie, kan her være et af motiverne.

I 2001 gennemførte SFI en survey blandt personer i alderen 20-59 år, som flyttede mellem kommuner. Respondenterne blev spurgt om deres vigtigste begrundelse for at flytte. Svarene kan fordeles under fire overskrifter:

1. *Arbejdsrelaterede motiver*:: Arbejdspladsen for langt væk fra den tidligere bolig eller bedre jobmuligheder på tilflytningsstedet.
2. *Familie ændringer*: Pardannelse, skilsmisse, sygdom eller andre begivenheder.
3. *Uddannelses relaterede motiver*: Start på ny uddannelse eller blot fraflytning fra forældres hjem.
4. *Bosætningsrelateret*: Boligmotiver – tvunget til at forlade boligen eller ønsker om bedre bolig eller andre omgivelser. Ønske om at flytte til et bestemt sted nærved familie og venner.

I det følgende er lavet to analyser baseret på disse data. I den første ses på motiverne til flytninger mellem vækst og udkantsområder (se nærmere definitioner i afsnittet 'Opdeling af landet efter urbanisering og byhierarki' side 81). Dernæst ses på flytninger mellem centrale byområder, forstæder og landområder).

Motiver for flytninger mellem vækst- og stagnationsområder

De anvendte data fra SFI's undersøgelse tillader ikke en sofistikeret opdeling af flytningerne. I Tabel 15 er analyseret flyttemotiverne i forbindelse med flytninger mere end 30 km fra vækstområderne Sjælland og Østjylland til det øvrige land og for flytninger den modsatte vej, sammenlignet med alle flytninger mellem kommuner.

Tabel 15. Motiver for flytninger af 30-59 årige mere end 30 km til og fra vækstområderne, sammenlignet med alle flytninger mellem kommuner 1998.

	Alle flytninger		Fra vækstområder til øvrige land		Til vækstområder	
	Andel af flytninger %	Gennemsnitlig flytteafstand km	Andel af flytninger %	Gennemsnitlig flytteafstand km	Andel af flytninger %	Gennemsnitlig flytteafstand km
Arbejdsrelateret	22	155	38	173	38	214
Familie ændringer	34	56	20	205	25	181
Bosætningsrelateret	28	64	26	153	14	151
Uddannelsesrelateret	10	153	13	110	16	318
Andet	5	297	3	166	7	313
Total	100	102	100	166	100	223
Antal respondenter	833		77		88	

Kilde: Data fra survey blandt flyttende 30-59 årige mellem kommuner gennemført af SFI i 1998.

Surveyen blev ikke gennemført på en helt optimal måde, fordi de stillede spørgsmål om motiver var en blanding af hvorfor man flyttede og hvorfor man flyttede over længere afstande. Desuden var nogle af hovedmotiverne ikke formuleret som valgmulighed i spørgeskemaet, men skrevet ind af respondenterne selv, hvilket giver en tendens for underrepræsentation af disse svar. Det vedrører vigtige motiver som uddannelse og bosætning. Sammenlignes med den nordiske undersøgelse (Tabel 14) ses det også, at disse motiver har større vægt her.

Det ses af tabellen, at flytninger væk fra vækstområderne sammenlignet med alle flytninger i langt højere grad er motiveret af jobændringer og uddannelse, men det er stadig mindre end 40 pct. af flytningerne. Familieændringer har desuden meget mindre betydning sammenlignet med alle flytninger, men udgør stadig hver femte flytning. Bosætningsmotiver er næsten af samme omfang.

Flytteafstanden varierer betydeligt afhængig af flyttemotiver. Som ventet er job- og uddannelsesrelaterede flytninger meget længere end de øvrige flytninger. Men også flytninger ved familieændringer og bosætningsmotiver er relativt lange når man tager i betragtning hvor små de danske kommuner var før kommunalreformen.

Den gennemsnitlige flytteafstand er mere end 60 pct. større for flytninger væk fra vækstområderne end for alle flytninger mellem kommuner. Det er specielt de familierelaterede flytninger, som er meget længere (næsten fire gange) og de bosætningsrelaterede (to en halv gange). De arbejdsrelaterede flytninger er kun en lille smule længere og de uddannelsesrelaterede er 25 pct. kortere. Dette kan skyldes at skoler med kortere uddannelse findes i kortere afstand fra vækstområderne.

Ser man på motiverne for flytninger til vækstområderne, ses det, at jobmotiver udgør helt den samme andel som blandt de flyttende væk fra vækstområderne. Den største forskel mellem de to typer af flytninger er, at bosætningsmotiver er meget vigtigere ved flytning væk fra vækstområderne. Desuden er familiemotiver mindre vigtige. Lidt overraskende spiller uddannelse kun en lidt større rolle for flytningerne til vækstområderne end den modsatte vej.

Generelt er flytninger til vækstområderne en del længere end flytninger væk fra vækstområderne, men det gælder især for de uddannelsesrelaterede flytninger, mens de familierelaterede faktisk er kortere, og de bosætningsrelaterede har samme flytteafstand.

Flytninger mellem by og land

Datasættet er opdelt i kommuner med hhv. over og under 10.000 indbyggere. I det følgende er set på motiver for flytninger i km til de større byer fra de mindre og flytninger den modsatte vej.

Tabel 16. Motiver for flytninger fra store til mindre byer og land, og flytninger fra land og mindre byer til store byer 1998.

	Fra store til mindre byer og land		Do mere end 30 km	Fra land og mindre byer til store byer	
	Andel af flytninger %	Gennemsnitlig flytteafstand km		Andel af flytninger %	Gennemsnitlig flytteafstand km
Work related	21	110	28	22	208
Family changes	45	74	44	32	68
Settlement related	30	43	21	26	49
Education related	4	140	7	12	54
Other	0			8	230
All	100	75	100	100	105
Number of respondents	91	91	43	87	87

Kilde: Data fra survey blandt flyttende 30-59 årige mellem kommuner gennemført af SFI i 1998.

En sammenligning af Tabel 16 med Tabel 15 viser, at flytninger væk fra de store byer i en vis grad har andre motiver end alle flytninger mellem kommuner. Familieændringer er meget vigtigere. Det gælder også når man ser på de lidt længere flytninger mere end 30 km. Det tyder på, at mange vælger at forlade de store byer, når der sker vigtige ændringer i deres familieliv.

Bosætningsmotiver er vigtige ved kortere flytninger væk fra byerne, men ikke så meget for de længere. Dette tyder på, at bosætningsmotiver er vigtigst for flytninger mellem større byområder og deres forstæder/bagland end for flytninger længere væk fra byerne.

Flytninger væk fra byerne er generelt en del kortere end flytninger væk fra vækstområderne og også kortere end flytninger ind til de større byer. Især familierelaterede flytninger er en del kortere, selv om de stadig er længere end for alle flytninger.

Arbejdsrelaterede flytninger væk fra de store byer er kortere end for alle flytninger og især kortere end flytninger den modsatte vej. Flytninger med bosætningsmotiver har derimod samme længde.

Mobilitet ved ændringer over livsforløbet

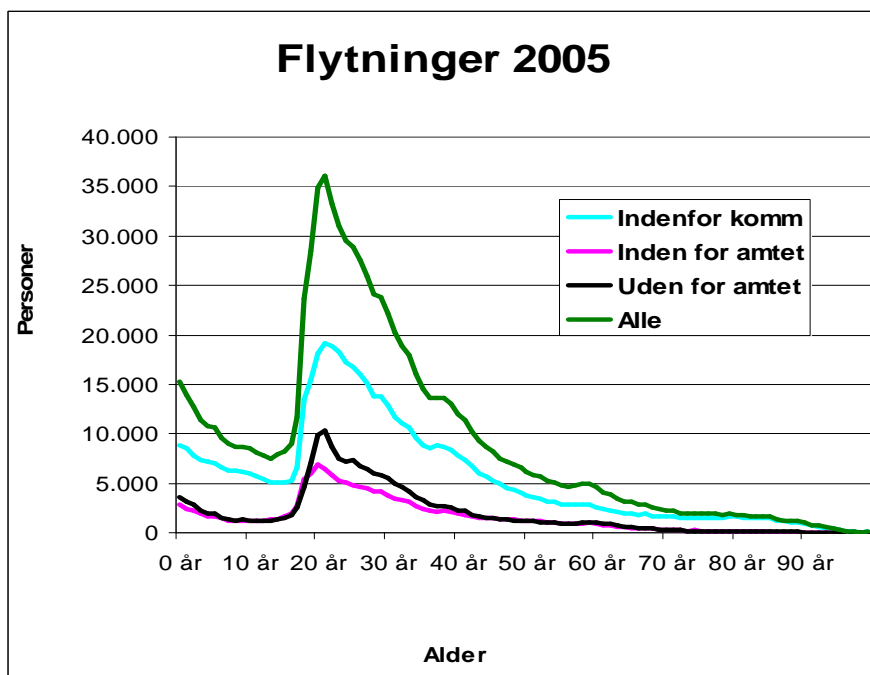
Valg af bosætningssted og eventuelt medfølgende geografisk mobilitet har en tæt sammenhæng med udviklingen i den enkelte persons og families livscyklus. Det er samspillet mellem udviklingen i familiekarriere, arbejdskarriere og heraf følgende ønsker til boligkarriere, der skaber ændringer i præferencer for bosted, der kan udløse geografisk mobilitet.

Arbejdskarrieren for de fleste følger i hovedtræk forløbet: Hjemmeboende skoleelev -> uddannelse -> beskæftigelse/arbejdsløs -> pensionering. De største opbrud i dette forløb sker omkring uddannelse, hvor der både før og efter uddannelsen er væsentlige motiver for at skifte bosted. Ændringer i job eller job <-> arbejdsløshed kan også udløse mobilitet, men forventeligt i mindre omfang. Endelig er der et markant skifte ved pensionering, hvor man frigøres fra arbejdsmarkedet og ikke er afhængig af arbejdspladsernes lokalisering

Familieforløbet følger i hovedtræk forløbet: Hjemmeboende -> enlig -> par -> børnefamilie -> par -> enlig.

Skiftet ved flytning hjemmefra behøver ikke at medføre geografisk mobilitet – med mindre man starter uddannelse – fordi de hjemmeboende unge, som ovenfor vist, har stærk tilknytning til opvækststedet. Som vist ovenfor er det især ved overgangen par -> børnefamilie, at der sker væsentlige skift i familiernes præferencer for bolig og bosted, som kan udløse mobilitet. Det er først og fremmest ønsket om hus med have og fredelige, børnevenlige omgivelser. Overgangen fra børnefamilie til par uden børn er mindre væsentlig, og mobiliteten er generelt lav. Husstanden forbliver oftest i den allerede etablerede boligsituation. Det er først når man bliver ældre og mindre mobil, at ønsker om boligskit bliver aktuelt. Der er ikke klare motiver her for geografisk mobilitet.

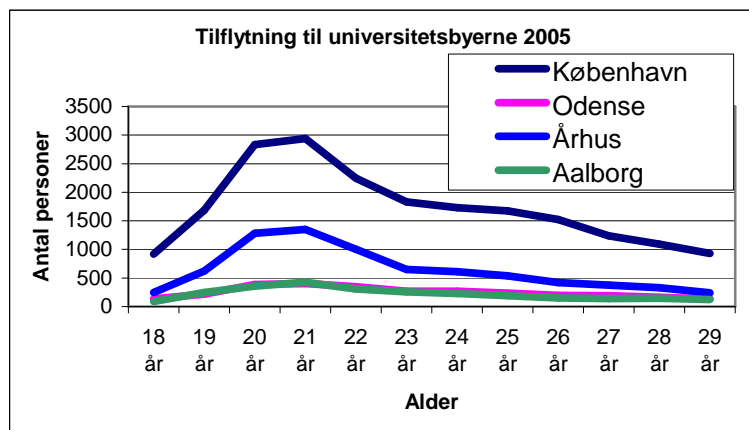
Som man ser af Figur 7. er mobiliteten langt større blandt de yngre aldersgrupper. Det gælder især de korte flytninger indenfor kommuner, men også for flytninger mellem amter. Der er flest af disse flytninger blandt de 20-årige og derefter falder antallet stærkt med alderen og når man kommer over 50 er der meget få.

Figur 7. Flytninger i Danmark 2005 opdelt på flytninger mellem amter, indenfor amter men mellem kommuner og indenfor kommuner. Kilde: Statistikbanken, Danmarks Statistik.

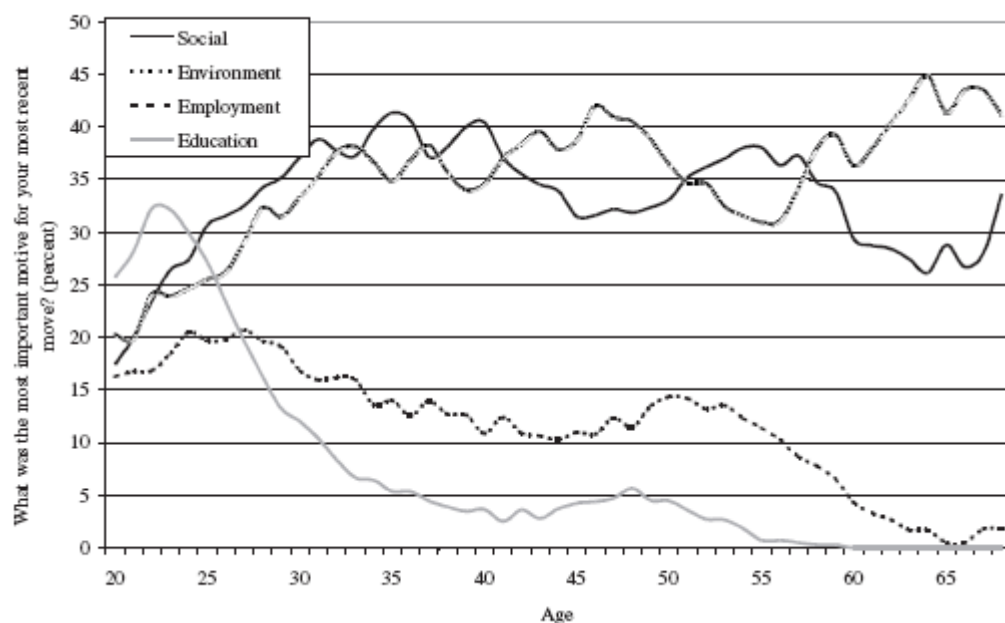
En af årsagerne til den høje mobilitet blandt de unge er start af uddannelse. I

Figur 8 ses, at antallet af tilflyttere til universitetsbyerne stiger stærkt indtil 21 års alderen til omkring i alt 5.000 i hver aldersgruppe, og derefter falder jævnt ca. 1.500 for de 29-årige.

Figur 8. Antallet af tilflyttere til de fire universitetsbyer i aldersgruppen 18-29 år 2005. Kilde: Statistikbanken i Danmarks Statistik.

Lundholm et. al. (2004) har analyseret sammenhængen mellem alder og flyttemotiver for flytninger mere end 100 km i de fire nordiske lande (Figur 9). Opdelingen i flyttemotiver er den samme som i Tabel 14 ovenfor (Environment = bolig og omgivelser).

Figur 9. Udviklingen med alderen i flyttemotiver for flytninger i de nordiske lande over mere end 100 km. (Lundholm et. al. 2004).

Figuren med de nordiske flytninger viser, at uddannelse er det væsentligste motiv for de helt unge, men at dette falder ret hurtigt op imod 30-års alderen. Også beskæftigelsesmotiverne er faldende med alderen og næsten væk for aldersgruppen over 60 år. Der er i materialet en lidt uventet stigning i beskæftigelsesmotivets andel i 40 års alderen. Man skal her huske at det samlede antal af flytninger er kraftigt faldende med alderen, så det er kun relativt at beskæftigelsesmotivet stiger her – ikke absolut. De flyttebegrundelser, der skyldes familiemæssige forhold, har relativt lille betydning for de helt unge, men de stiger med alderen indtil midt i 30'erne og ligger derefter på samme niveau i en årrække (ca. 40 pct.) med et mindre fald i 40'erne, en stigning i 50'erne og et fald igen i 60'erne. Årsager, der har at gøre med bolig- og stedspræferencer, har nogenlunde samme forløb, men svinger i modsat takt.

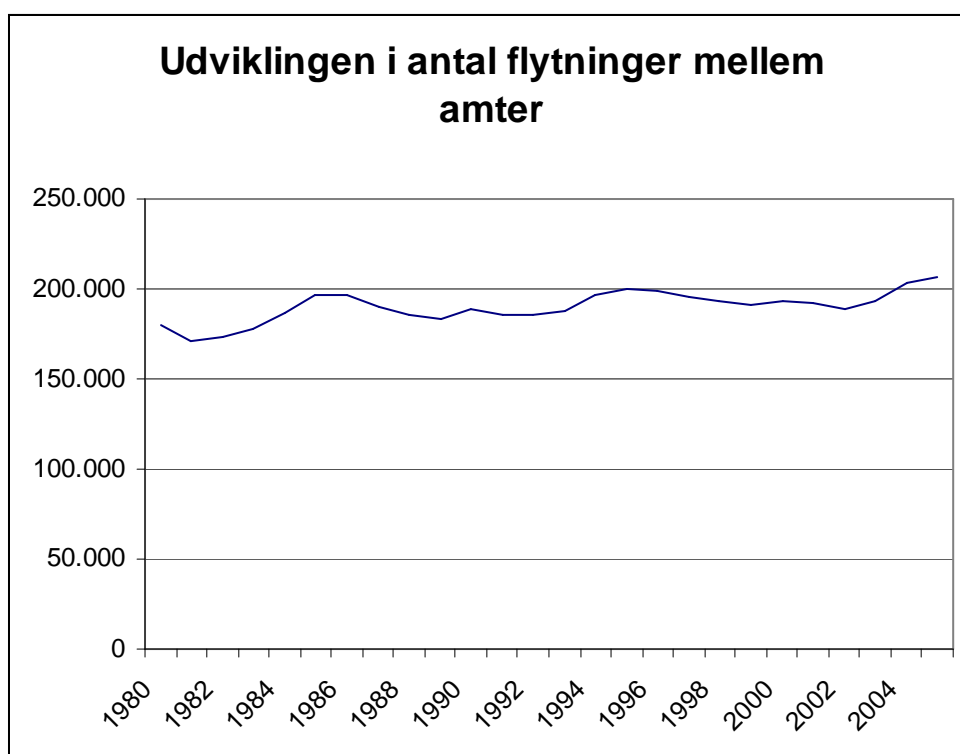
Geografisk mobilitet i Danmark

I dette kapitel belyses konkret den geografiske mobilitet i Danmark. Indledningsvis analyseres flytningernes omfang og længde. Dernæst ses på flyttestrømmen mellem forskellige dele af landet. Der opdeles dels efter urbanisering og dels i en opdeling af landet i et såkaldt 'byhierarki' fra Hovedstaden ud til yderområder. Analysen er baseret på Center for Bolig og Velfærd's registerdatabase med flyttende personer og husstande for årene 1996 og 2002.

Flytteafstande i Danmark

Det samlede antal flytninger pr. år i Danmark ligger på ca. 900.000. Antallet af personer, som er flyttet indenlandsk i løbet af året er imidlertid en del mindre (ca. 700.000) fordi en del personer skifter adresse flere gange i løbet af samme år, og fordi en del af flytningerne er fra udlandet til Danmark. I perioden 1996 til 2002 faldt mobiliteten i Danmark, idet det samlede antal flytninger faldt fra 904.000 i 1996 til 845.000 i 2002.

De fleste flytninger er sket indenfor kommuner. Flytninger henover amtsgrænser, hvoraf en del måske ikke er over specielt lange afstande, udgør kun ca. 200.000. Det kan ses af Figur 10, at antallet af flytninger mellem amter har være ret stabilt siden 1980, måske med en svagt stigende tendens. Dette indikerer, at den geografiske mobilitet i Danmark ikke har ændret sig synderligt. Selv om flytningerne generelt faldt fra 1996 til 2002 har dette ikke påvirket omfanget af flytninger over længere afstande.

Figur 10. Antallet af flytninger mellem amter i perioden 1980 –2005. Kilde Danmarks Statistik.

I de anvendte registerdata med flyttende personer og husstande er der til boligen både før og efter flytningen beregnet GIS koordinater for deres geografiske placering. Disse koordinater er fastsat som koordinaten for midtpunktet af den by, boligen ligger i, hvis byen er mindre end 10.000 indbyggere, ellers som midtpunktet af sognet. Som beskrevet i bilag 2 er der på grundlag heraf beregnet en afstand mellem boligen før og efter flytningen – flytteafstanden. Denne er principielt beregnet som 'fugleflugtslinien' mellem de to punkter. I de tilfælde hvor de to boliger befinder sig i forskellige landsdele er dog anvendt en metode, hvor først afstanden fra den gamle bolig til et 'brohovede' (fx Lillebæltsbroen) mellem landsdelene beregnes, som så lægges sammen med afstanden fra brohovedet til efterboligen (se bilag 2). I de tilfælde, hvor flytningen sker indenfor samme by under 10.000 indbyggere, eller samme sogn i større byer, er flytteafstanden 0.

I Tabel 17 ses alle personflytninger fordelt på flytteafstand i hhv. 1996 og 2002.

Tabel 17. Personflytninger fordelt på flytteafstand i 1996 og 2002 (pct.).

	1996	2002	Ændring 1996-2002
I samme by/sogn	27	26,8	-0,2
< 10 km	40,8	39,8	-1
10-19 km	10,2	10,4	0,2
20-29 km	4,5	4,8	0,3
30-49 km	4,5	4,8	0,3
50-99 km	5,1	5,2	0,1
100+ km	7,9	8,2	0,3
I alt	100	100	0
Antal km i gennemsnit	29	30	1,13

Det ses, at mere end hver fjerde flytning sker indenfor samme mindre by eller sogn, og at 2 ud af tre flytninger er på mindre end 10 km. Flytninger sker altså først og fremmest lokalt. Kun 13 pct. af flytningerne var på mere end 50 km og 8 pct. mere end 100 km. Den gennemsnitlige flytteafstand var beregnet til 30 km i 2002. Den reelle flytteafstand var lidt længere, fordi alle flytninger indenfor sogne eller mindre byer er regnet til værdien 0.

Sammenligner man med 1996, ses det, at der kun er sket få ændringer i fordelingen på flytteafstand, men tendensen er, at der er lidt flere, som flytter over længere afstande. Den gennemsnitlige flytteafstand er steget med 1,13 km.

Traditionelt har man set vandringer som flytninger mellem regioner, defineret som arbejdsmarkedsområder eller 'arbejdskraftoplande' udfra det synspunkt, at vandringer mere eller mindre automatisk er forbundet med arbejdsskift. Arbejdskraftoplande afgrænses så udfra pendlingsmønsteret, således at der er færrest mulige, der pendler på tværs af grænserne, dvs. pendler indenfor samme opland. Men udviklingen i pendlingen i de sidste årtier har medført en væsentlig reducere i antallet af arbejdskraftoplande (se Kaag Andersen 2000), og det er et spørgsmål, om begrebet ikke er ved at miste sin betydning, fordi pendlingen er blevet så omfattende. Efter nogles mening (Andersen og Engelstoft 2006) findes der kun to 'regioner' i Danmark. Det ene er et bånd som går fra København over Odense og Trekantområdet til Århus (og måske til Ålborg) og som

indeholder langt de fleste arbejdspladser og den økonomiske vækst. Det andet er de øvrige dele af landet, som i stigende grad har fraflytning og pendling til det centrale bånd.

En anden måde at betragte geografisk mobilitet er at se den som et skift mellem steder med forskellig grad af urbanisering, dvs. mellem centrale storbyområder, forstæder, mindre byer og land. I forbindelse med en analyse af såkaldte 'counter-urban movers' har Lindgreen (2003) anvendt en kombination af begge disse typiseringer af geografisk mobilitet. Han opdeler for det første regionerne i et byhierarki med fem niveauer efter urbaniseringsgrad. Dernæst opdeles de enkelte regioner i bykerne, forstæder og 'bagland'. Han definerer dernæst 'counter-urban movers' som flytninger, der går 1. fra højere til lavere niveau i byhierarkiet, 2. fra by til forstad, og 3. fra by og forstad til baglande.

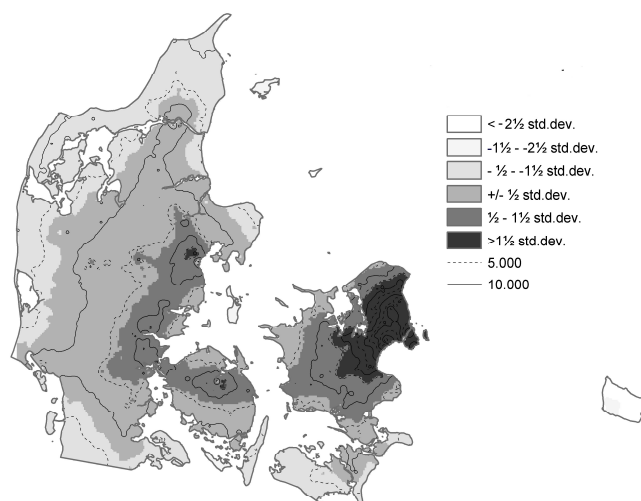
Opdeling af landet efter urbanisering og byhierarki

Til brug for analyserne af den geografiske mobilitet er Danmark i undersøgelsen delt op i områder med større eller mindre grad af urbanisering. Følgende områder er defineret:

1. **Tætbyområde:** Sogne, hvor andelen af boliger i flerfamiliehuse er større end 40 pct., samtidigt med at andelen af boliger opført før 1950 er større end 60 pct.
2. **Forstad:** Øvrige sogne i byer med tætbyområder.
3. **Mellemstor by:** Øvrige byer med mere end 10.000 indbyggere.
4. **Mindre by:** Byer med 2.000 - 10.000 indbyggere.
5. **Landsby:** Byer med 200-2.000 indbyggere.
6. **Land:** Områder uden byer over 200 indbyggere.

Inspireret af de tidligere omtalte svenske undersøgelser (Lindgren 2003) er landet desuden delt op i et 'byhierarki' efter hvor økonomisk dominerende de enkelte regioner er. Udviklingen i Danmark er gået i retning af en koncentration af arbejdspladser i Hovedstadsregionen, som snart omfatter hele Sjælland, og i Østjylland fra Kolding til Århus, samt i et bånd langs motorvejen hen over Fyn (se Figur 11). På denne baggrund er der på grundlag af en analyse fra AKF (Kaag Andersen 2000) af arbejdskraftoplande i Danmark defineret fire grupper af områder:

1. **Hovedstaden** med hele **Sjælland** og det østlige Lolland-Falster.
2. **Østjylland** bestående af Trekantsområdet og Århusregionen.
3. **'Mellemområder'**, som er en restgruppe.
4. **Udkantsområder** bestående af Østlolland, Bornholm, Sydfyn og Øerne, Sydvestlige Sønderjylland, Lemvig området, Grenå området, Samsø, Morsø-Skive, Thy og Nordjylland bortset fra Aalborg området.

Figur 11. Arbejdsstedspotentialer i Danmark . Antal tilgængelige arbejdspladser fra ethvert sted divideret med afstanden.

Kilde: Andersen og Engelstoft 2004.

I Tabel 18 er befolkningen fordelt på de to opdelinger af landet.

Tabel 18. Befolkningen 2003 fordelt på urbaniseringsgrad og byhierarki (1000 personer og procent)

	Hovedstaden /Sjælland	Østjylland	Mellem- områder	Udkants- områder	I alt
Tætby	574	113	86	3	775
Forstad	528	400	258	27	1.214
Mellemstor by	543	56	214	125	938
Mindre by	364	249	462	131	1.207
Landsby	100	84	160	82	426
Land	208	149	283	133	772
I alt	2.318	1.051	1.463	500	5.332
Procentfordeling					
Tætby	10,8	2,1	1,6	0,0	15
Forstad	9,9	7,5	4,8	0,5	23
Mellemstor by	10,2	1,1	4,0	2,3	18
Mindre by	6,8	4,7	8,7	2,5	23
Landsby	1,9	1,6	3,0	1,5	8
Land	3,9	2,8	5,3	2,5	14
I alt	43	20	27	9	100

Kilde: Centerets database med 20 pct. af befolkningen i 2003.

Med de opstillede kriterier bor 775.000 i tætbyområder, heraf langt de flest i København, 1.2 mio. bor i forstæder og 770.000 i landområder. 43 pct. af befolkningen bor på Sjælland, 20 pct. i Østjylland, 27 pct. i Mellemområderne og 9 pct. i Udkantsområderne.

Flytninger mellem by og land

Der blev registreret i alt ca. 620.000 personer, som skiftede adresse indenfor Danmark mindst en gang i løbet af 2002. Det fremgår af Tabel 19, at det svarer til ca. 12 pct. af befolkningen. Tabellen viser store forskelle på mobiliteten i områder med forskellige urbaniseringsgrader. Generelt er der den højeste mobilitet i tætbyområderne, hvorefter mobiliteten falder med aftagende urbanisering. Men dette ændres når man kommer helt ud i landområderne, hvor mobiliteten også er ret høj.

Tabel 19. Antallet af flytninger indenfor samme urbanisering og til ændret urbanisering, samt nettotilflytning 2002.

	Urbaniseringsgrad før flytning						
	Tætby	Forstad	Mellemstor by	Mindre by	Landsby	Land	I alt
Ændring ved flytning (antal)							
Samme urbanisering	71.008	78.723	65.537	51.795	8.017	59.003	334.083
Heraf i samme by/sogn	21.750	35.176	40.975	35.662	4.940	26.973	165.476
Ændret urbanisering	57.031	62.361	42.114	48.054	18.687	59.586	287.833
I alt flytninger	128.039	141.084	107.651	99.849	26.704	118.589	621.916
Andel, der skifter urbanisering	45	44	39	48	70	50	46
Fraflytning i pct. af beboere							
Samme urbanisering	9,2	6,5	7,0	4,3	1,9	7,6	6,3
Heraf i samme by/sogn	2,8	2,9	4,4	3,0	1,2	3,5	3,1
Ændret urbanisering	7,4	5,1	4,5	4,0	4,4	7,7	5,4
I alt flytninger	16,5	11,6	11,5	8,3	6,3	15,4	11,7
Flytning til (antal)							
Tætby		29.953	7.806	7.851	1.781	8.799	56.190
Forstad	30.859		7.249	10.027	2.350	11.225	61.710
Mellemstor by	7.505	6.750		9.282	3.241	15.033	41.811
Mindre by	7.450	10.186	8.525		4.928	18.200	49.289
Landsby	1.847	2.521	3.251	4.297		6.329	18.245
Land	9.370	12.951	15.283	16.597	6.387		60.588
Nettotilflytninger til (antal)							
Tætby	0	-906	301	401	-66	-571	-841
Forstad	906	0	499	-159	-171	-1726	-651
Mellemstor by	-301	-499	0	757	-10	-250	-303
Mindre by	-401	159	-757	0	631	1603	1235
Landsby	66	171	10	-631	0	-58	-442
Land	571	1726	250	-1603	58	0	1002
Nettofraflytning i alt	841	651	303	-1235	442	-1002	0

290.000, svarende til 46 pct., skiftede fra at bo i en urbaniseringsgrad til en anden, mens 334.000 flyttede indenfor samme urbanisering. Blandt disse er også nogle der skifter mellem regioner, som det ses nedenfor.

I tætbyområderne er der en ret høj mobilitet (16-17 pct.). Mere end 7 pct. af beboerne, svarende til 45 pct. af flytningerne hvert år fra tætbyområderne, flytter til mindre urbaniserede områder. Langt størsteparten flytter til forstadsområderne (31.000).

Fraflytningen fra forstæderne går ofte den modsatte vej – nemlig til tætbyområderne. Men derudover er der lidt flere flytninger fra forstæderne til de mindre urbaniserede områder af landet. 13.000 flytter herfra helt ud i landområderne.

Blandt de flyttende i provinsbyerne er der færrest, der skifter urbanisering, og flest der flytter indenfor samme by eller sogn. De, der skifter urbanisering, flytter i lige stor udstrækning til mere eller mindre urbaniserede områder. Der er dog relativt mange, som flytter til landområderne.

Der er en lav flyttefrekvens blandt beboere i landsbyerne, men de, der flytter, skifter relativt oftere urbanisering. Det er relativt sjældent at beboere i landsbyerne flytter til en anden bolig i samme eller tilsvarende landsbyer. De bliver oftest boende samme sted.

I landområderne er mobiliteten til gengæld høj og mange flytter til mere urbanisering. Små otte pct. af beboerne flytter hvert år til mere urbaniserede områder – først og fremmest til de mindre og mellemstore byer.

Nederst i Tabel 19 er vist nettoresultatet af flytningerne. Det ses, at tætbyområderne i 2002 havde et flytteunderskud. Det fremkom især ved et tab til forstæderne men også til landsbyer og land. Derimod havde tætbyområderne et flytteoverskud i forhold til provinsbyerne. Også forstæderne havde et tab, der først og fremmest skyldtes flytninger til landområderne, men også til landsbyer og mindre byer. Der var derimod nettotilflytning fra de mellemstore provinsbyer.

De mellemstore provinsbyer havde tab til alle andre urbaniseringsgrupper end til de mindre byer. Lidt paradoksalt var det imidlertid de mindre byer, som havde den største nettotilflytning – især på grund af tilflytning fra landområderne og fra landsbyerne. Mens landsbyerne havde nettofraflytning så havde landområder tilflytning. Både landområderne og landsbyerne får tilført folk fra de mest urbaniserede områder, men mister til de mindre byer.

Flytteafstand land-by

I Tabel 20 er vist den gennemsnitlige afstand i km, som man flyttede i 2002, opdelt på flytninger indenfor og mellem områder med forskellige grader af urbanisering.

Tabel 20. Den gennemsnitlige flytteafstand (km) ved flytning mellem mere og mindre urbaniserede områder 2002.

Urbaniseringsgrad før	Urbaniseringsgrad efter					Land	Total
	Tætby	Forstad	Mellemstor by	Mindre by	Landsby		
Tætby	17	28	75	74	84	75	31
Forstad	36	11	81	54	64	58	28
Mellemstor by	89	87	8	52	49	42	29
Mindre by	77	58	46	9	32	38	28
Landsby	82	61	37	28	6	35	31
Land	86	65	35	34	32	16	32
Total	35	27	25	27	33	33	30

Tabellen viser, at der er meget stor forskel på, hvor langt folk flytter, afhængig af urbaniseringsgrad for til- og fraflytningsstedet. Det er bemærkelsesværdigt, at de, der flytter til tætbyområderne, kommer længere væk fra, end de der forlader tætbyerne. Især de der flytter til tætbyområderne fra de mellemstore byer flytter langt. Det er ofte flytninger fra Provinsen til København. Men også fra landområderne, landsbyer og mindre byer er der ofte lange flytninger. Ved fraflytning fra tætbyområderne er der især kort afstand til forstæderne, men også kortere flytteafstand til byer, landsbyer og land end hvad der gælder for tilflytterne. Generelt er flytteafstandene til og fra de store byer og deres forstæder større end flytninger mellem de øvrige urbaniseringsgrader.

Tallene tyder således på, at der sker en geografisk omfordeling af befolkningen i forbindelse med til- og fraflytningen fra storbyerne, således at der suges beboere væk fra de fjernere liggende områder til byerne, som ikke vender tilbage igen i samme omfang. Det ser vi nærmere på nedenfor.

Flytninger mellem vækst og stagnationsområder

Som beskrevet ovenfor har vi opdelt Danmark i fire geografiske zoner efter deres vækstpotentiale – kaldet et 'byhierarki'. I Tabel 21 er vist det samlede antal til- og fraflytninger fra de fire områder i 2002. Desuden er vist flytteunderskuddet i forhold til de øvrige områder.

Tabel 21. Til- og fraflytningen fra forskellige områder af landet opdelt efter vækstpotentiale 2002.

	Byhierarki før flytning			
	Hovedstaden/Sjælland	Østjylland	Mellemområder	Udkantsområder
Tilflytning	16.551	19.547	22.454	11.586
Fraflytning	15.202	17.901	24.160	12.875
Fraflytningsprocent	0,7	1,7	1,7	2,6
Nettofraflytning	-1.349	-1.646	1.706	1.289
Nettofraflytning pct.	-0,06	-0,16	0,12	0,26
Flytteunderskud i forhold til				
Hovedstaden/Sjælland	0	1.034	623	-308
Østjylland	-1.034	0	1.804	876
Mellemområder	-623	-1.804	0	721
Udkantsområder	308	-876	-721	0

Andelen af befolkningen i hver af de fire områder, som flytter til et af de andre områder – kaldet fraflytningsprocenten – er størst for udkantsområderne og mindst for sjælland. Dette har en vis sammenhæng med, at udkantsområderne er mindre og mere spredte. Men ser man på nettofraflytningen (fraflytning minus tilflytning), der er positiv i udkantsområderne, så udgør denne en noget større andel af befolkningen i udkantsområder end i de øvrige områder. Udkantsområderne har et flytteunderskud i forhold til Østjylland og 'mellemområderne', men har bemærkelsesværdigt nok et overskud i forhold til Sjælland. Der er således flere der flytter fra Sjælland til udkantsområderne end den modsatte vej.

Sjælland har en negativ nettofraflytning, dvs. en positiv nettotilflytning, på i alt ca. 1.400 personer, men dette er kun en lille del af befolkningen, så relativt set er tilflytningen ubetydelig. Nettotilflytningen kommer især fra Østjylland og også fra mellemområderne.

Østjylland har også en nettotilflytning, som svarer til 0,16 pct. af befolkningen. Østjylland får primært sin nettotilflytning fra mellemområderne, sekundært fra udkantsområder. Endelig har mellemområderne et flytteunderskud på 0,12 pct., primært ved tab til Østjylland.

Urbaniseringsgrad for tilflytninger til vækst- og stagnationsområder.

I Tabel 22 ses nettotilflytningerne mellem områder med forskellig urbaniseringsgrad i de fire regioner i byhierarkiet.

Tabel 22. Nettotilflytningerne mellem områder i byhierarkiet med forskellig urbaniseringsgrad 2002.

Nettoændring ved flytninger	Hovedstaden/Sjælland	Østjylland	Mellemområder	Udkantsområder	I alt
Tætby	-1746	488	491	-74	-841
Forstad	-163	138	-607	-19	-651
Mellemstor by	-79	348	-563	-9	-303
Mindre by	1290	432	-222	-265	1235
Landsby	230	-71	-311	-290	-442
Land	1817	319	-500	-634	1002
Promille af befolkning					
Tætby	-3,0	4,3	5,7	-	-1,1
Forstad	-0,3	0,3	-2,4	-0,7	-0,5
Mellemstor by	-0,1	6,2	-2,6	-0,1	-0,3
Mindre by	3,5	1,7	-0,5	-2,0	1,0
Landsby	2,3	-0,8	-1,9	-3,5	-1,0
Land	8,7	2,1	-1,8	-4,8	1,3

Tendenserne i flytningerne mellem by og land er meget forskellig i de fire områder i byhierarkiet. På Sjælland taber de mere urbaniserede områder, mens tendenserne er de stik modsatte jo længere man kommer ned i byhierarkiet.

Det fremgår af tabellen, at flytninger til og indenfor Sjælland først og fremmest fører til befolkningsforøgelse i mindre byer, landsbyer og især landområderne på Sjælland. Derimod taber tætbyerne og forstæderne på Sjælland befolkning. I Østjylland derimod, er der tilvækst i tætbyområder og forstæder. Det er kun landsbyerne her, der har en lille negativ flyttebalance.

Mellemområderne og udkantsområderne har nettoaflytning i alle urbaniseringsgrader bortset fra tætbyerne i mellemområderne, som har en ret stærk tilvækst. Den stærkeste tilbagegang ses i landområderne og landsbyerne i udkantsområderne, men også forstæder og mellemstore byer i mellemområderne går en del tilbage som følge af flytningerne.

For at belyse sammenhængen mellem flytninger op og ned i byhierarkiet og flytninger mellem mere og mindre urbaniserede steder er der i Tabel 23 vist, hvilke områder af landet tilflytterne til steder med forskellige urbanisering kommer fra. Tilflytningsstederne er opdelt på byhierarki.

Tabel 23. Andelen af flytninger til steder med forskellig urbanisering i de forskellige dele af byhierarkiet, som kommer fra områder med vækst eller stagnation 2002 (pct.).

	Tilflytningssted					
	Tætby	Forstad	Mellemstor by	Mindre by	Landsby	Land
Flytninger til Hovedstaden/Sjælland fra						
Hovedstaden/Sjælland	89,5	93,6	95,6	95,9	95,8	95,5
Østjylland	4,2	2,2	1,3	1,2	1,0	1,2
Mellemområder	4,5	3,0	2,0	1,6	2,0	1,9
Udkantsområder	1,7	1,3	1,1	1,3	1,2	1,4
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Flytninger til Østjylland fra						
Hovedstaden/Sjælland	3,7	3,7	3,6	3,4	3,0	3,8
Østjylland	83,9	84,1	82,6	86,5	86,7	85,6
Mellemområder	9,8	9,5	10,5	8,0	7,8	8,3
Udkantsområder	2,6	2,7	3,3	2,1	2,5	2,3
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Flytninger til mellemområderne fra						
Hovedstaden/Sjælland	4,3	3,9	3,5	3,8	4,3	4,0
Østjylland	5,7	4,1	5,8	6,0	9,9	6,7
Mellemområder	86,2	88,4	86,9	87,2	81,6	85,0
Udkantsområder	3,8	3,5	3,8	3,0	4,2	4,3
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Flytninger til udkantsområderne fra						
Hovedstaden/Sjælland	8,8	6,9	4,9	6,0	8,3	8,2
Østjylland	5,7	3,1	4,7	3,5	5,0	4,8
Mellemområder	12,8	10,4	6,7	11,7	11,4	10,3
Udkantsområder	72,7	79,6	83,7	78,8	75,3	76,6
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Generelt set er der ikke markant store forskelle for tilflytterne til steder med forskellig urbanisering på, hvilke regioner tilflytterne kommer fra.

Tabellen viser, at tilflytterne til byer, landsbyer og landområder på sjælland udenfor København kun sjældent får tilflyttere fra de øvrige byhierarki regioner. Også forstæderne får relativt sjældent sine tilflyttere fra andre regioner. Det sker oftere for tætbyområderne, som får ca. 10 pct. udefra. Man kan således konkludere, at tilflytningen til Sjælland først og fremmest går til de mest urbaniserede områder, og at tilvæksten i de mindre urbaniserede områder på Sjælland først og fremmest skyldes lokale flytninger på Sjælland fra urbaniserede til mindre urbaniserede områder.

Modsat har udkantsområderne en hel del tilflytning fra andre regioner, og for landsbyer og land er det små 25 pct., som kommer fra andre regioner. 8 procent kommer fra Sjælland. En del af disse er tilflyttere til Lolland-Falster.

For Østjylland og mellemområderne er det ca. 15 pct. som kommer fra andre regioner – flest til landsbyer i mellemområderne og til de mellemstore byer i Østjylland. Landsbyerne i mellemområderne får en relativt stor del af sine tilflyttere fra Østjylland (10 pct.).

Geografisk mobilitet hos forskellige befolkningsgrupper

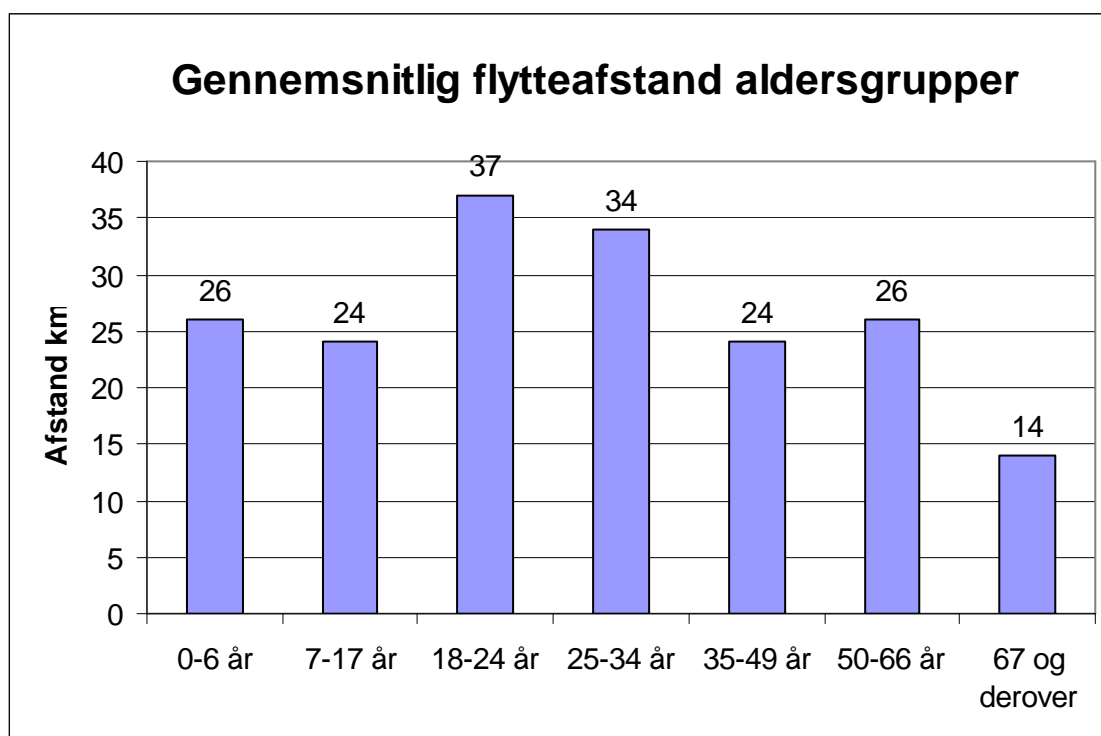
Den geografiske mobilitet varierer mellem forskellige befolkningsgrupper af grunde, som er blevet analyseret i de forrige kapitler. I dette kapitel ser vi på forskellene mellem personer med forskellig alder, familiesituation, uddannelse og beskæftigelsesstatus.

Alder

Generelt falder mobiliteten drastisk med alderen, som tidligere illustreret i Figur 7, der viste, at mobiliteten generelt topper i midten af tyve års alderen for derefter at falde drastisk og være meget lav blandt de ældste aldersgrupper. Helt det samme mønster gjaldt for flytninger mellem de gamle amter, dvs. for flytninger over længere afstande.

Flytteafstand

Der er forskelle mellem aldersgrupperne med hensyn til, hvor langt man flytter, som det fremgår af Figur 12.

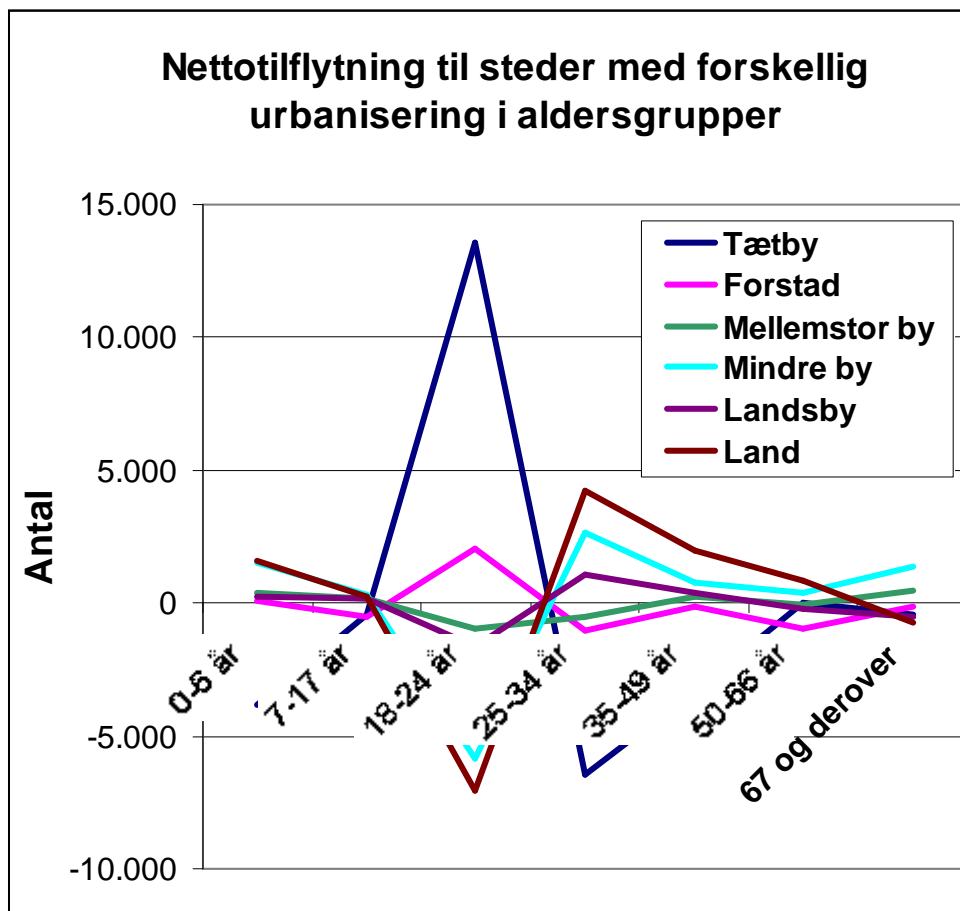

Figur 12. Den gennemsnitlige afstand, som forskellige aldersgrupper flyttede i 2002.

De unge, 18-24 årige, flyttede længst – i gennemsnit 37 km. Flytteafstanden falder dernæst jævnt med alderen indtil omkring 50 år. I aldersgruppen 50-66 år er den imidlertid lidt større end i aldersgruppen 35-39 år. De ældste over 67 har langt de korteste flytteafstande.

Flytninger mellem steder med forskellig grad af urbanisering

De forskellige aldersgrupper bevæger sig på forskellig måde mellem mere og mindre urbaniserede steder i landet. I Figur 13 er vist nettotilflytningen til steder med forskellig grad af urbanisering for de forskellige aldersgrupper.

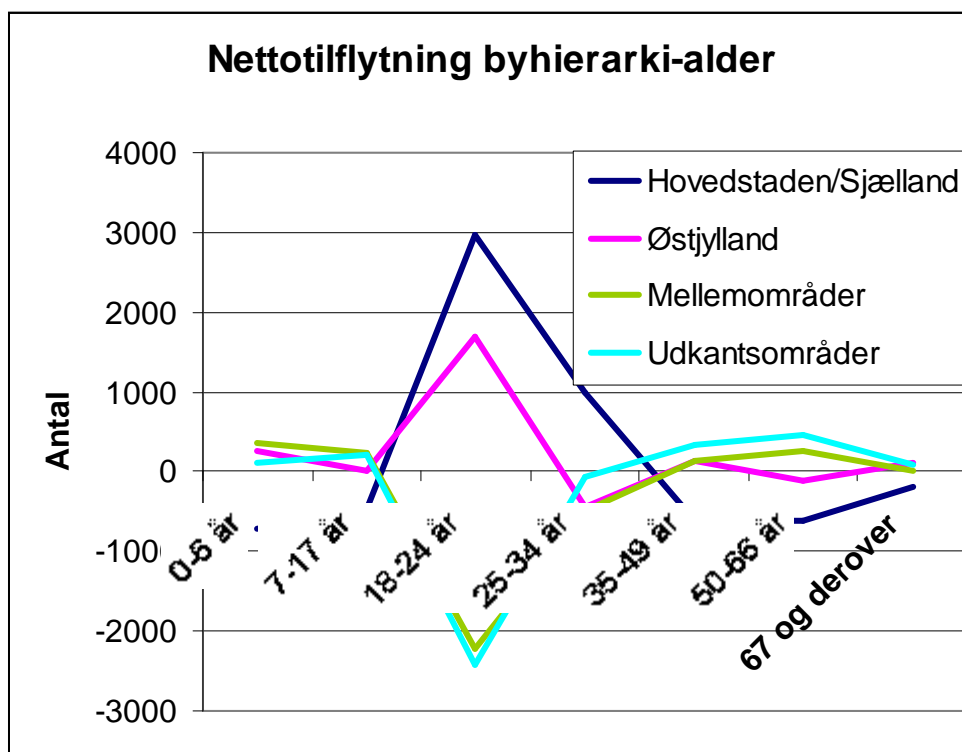
Figur 13. Nettotilflytningen til steder med forskellig grad af urbanisering i forskellige aldersgrupper 2002.

Tætbyområderne har de største forskelle mellem til- og fraflytningen af aldersgrupper. Der er en nettotilflytning på små 14.000 af de 18-24 årige, men en fraflytning af alle andre aldersgrupper, specielt 25-50 årige og børn under 7 år. Det samme mønster findes – lidt overraskende – for forstæderne, men med langt mindre udsving og med en lille tilflytning af mindre børn. De mellemstore byer har et vist tab både i aldersgruppen 18-24 år og blandt de 25-34 årige. De har en lille tilflytning af 35-49 årige og af børn. Udsvingene er større for de mindre byer med et tab på 6.000 i aldersgruppen 18-24 år, men til gengæld en nettotilflytning på 2.700 blandt de 25-34 årige og en tilflytning af 2.000 børn. Udsvingene er endnu større for landsbyer og landområder, hvor tilsammen små 9.000 18-24 årige forlader områderne, men opvejes af 7.700 i alderen 25-49 år.

Med hensyn til de ældre, så bevæger de sig i hovedtræk mod de mellemstore og især mod de mindre byer og væk fra de store byers tætbyområder og forstæder og væk fra landsbyer og land. Der er dog en nettotilflytning af 50-66 årige til landområderne.

Flytninger mellem forskellige steder i byhierarkiet

Som man kunne forvente er der også et meget skævt flyttemønster for forskellige aldersgrupper mellem de forskellige dele af byhierarkiet, som det fremgår af Figur 14.

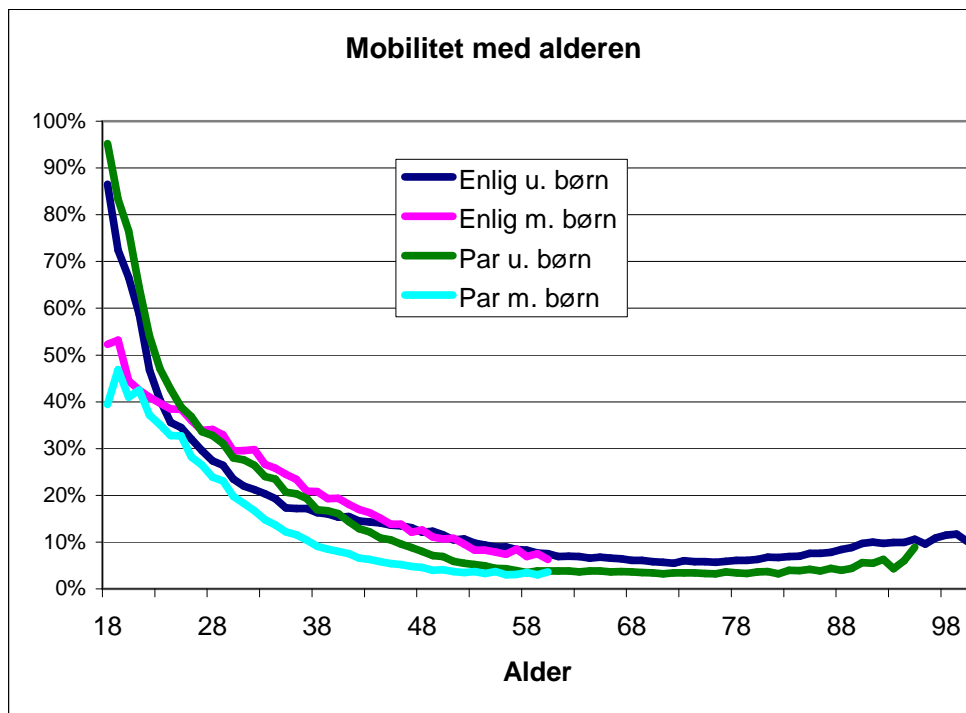

Figur 14. Nettotilflytninger til forskellige dele af byhierarkiet for forskellige aldersgrupper 2002.

Figuren viser en stærk nettotilflytning af især de unge i aldersgruppen 18-24 år, men også af de 25-34 årige til de to vækstområder fra mellem- og udkantsområder. Set i forhold til befolkningens størrelse er drænet fra udkantsområderne imidlertid mere end dobbelt så stort som fra mellemområderne. Flyttestrømmene vender for de 35-49 årige og ældre, hvor der er nettoaflytning fra Hovedstaden/Sjælland og tilflytning til det øvrige Danmark – især til udkantsområderne både absolut og især relativt i forhold til befolkningens størrelse. Østjylland har dog et – mindre tab af 50-66 årige. Det ses også at familier med børn forlader Sjælland.

Familiesituation

Der er en sammenhæng mellem alder og familiesituation, som præger mobiliteten i forskellige familietyper. Figur 15 illustrerer forskelle mellem familietyper i forskellige aldersgrupper. Den viser, hvor stor en del af de personer, der har egen selvstændig bolig, der er flyttet ind i 2007. Figuren omfatter således ikke unge, der bor hos forældre.

Figur 15. Mobilitet i aldersgrupper. Andelen af gruppen i egen bolig, som er flyttet i løbet af 2007, for hvert alderstrin.

Kilde: Statens Byggeforskningsinstitut's registerdatabase i Danmarks Statistik.

Der er en vis forskel mellem personer, som lever i forskellige familietyper, idet der i starten af forløbet blandt de barnløse er den højeste procentdel, som netop er flyttet ind i egen bolig (en del kommer fra forældre). I tredverne flytter enlige med børn mest, mens det senere er de enlige uden børn. Børnefamilierne flytter relativt sjældnest.

Flytningerne har imidlertid ikke samme længde for de forskellige familietyper fremgår det af Tabel 24.

Tabel 24. Flyttende personer i forskellige familietyper efter flytningen fordelt på flytteafstand og den gennemsnitlige afstand for hver gruppe 2002.

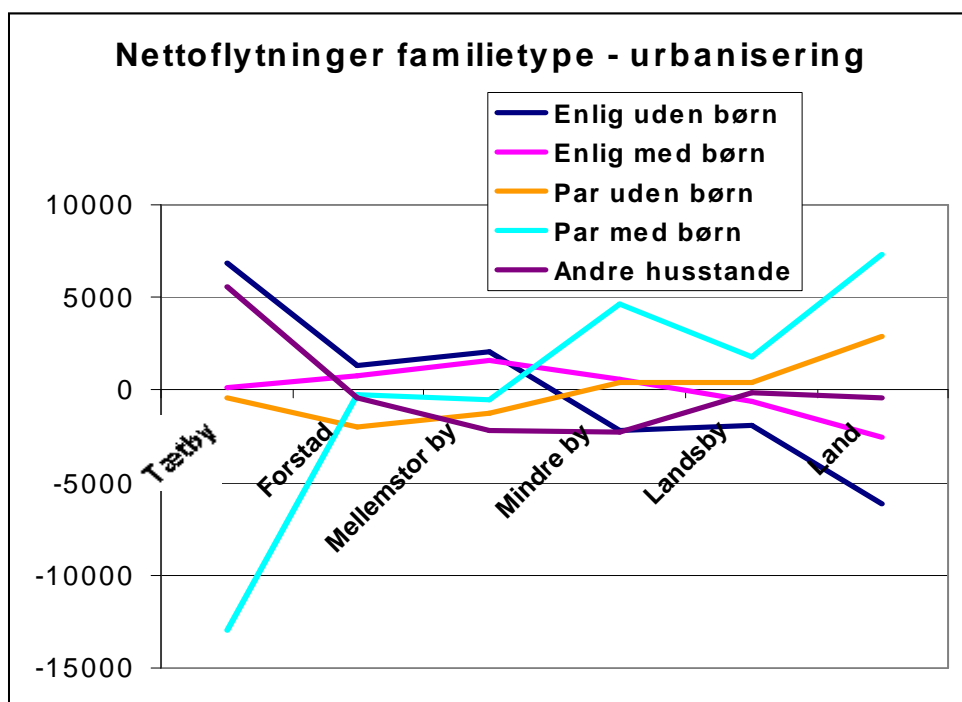
	I samme by/sogn	< 30 km	Mere end 30 km	I alt	Gns. flytteafstand, km
Enlig uden børn	30%	54%	17%	100%	27
Enlig med børn	38%	51%	10%	100%	17
Par uden børn	22%	58%	20%	100%	32
Par med børn	31%	53%	17%	100%	27
Andre husstande	19%	61%	20%	100%	39
Alle	27%	56%	18%	100%	30

Blandt de 'almindelige kernefamilier' er det par uden børn, som flytter over de længste afstande efterfulgt af enlige uden børn og par med børn. Det må dog forventes at de enlige uden børn er opdelt i en yngre højmobilitetsgruppe og en ældre lavmobilitetsgruppe. Enlige med børn er den familietype, som flytter over de korteste afstande. Dette kan hænge sammen med at

de ofte er skilte og må tage hensyn til andre deleforældre. Den mest mobile gruppe er dog de, der er flyttet ind i en bolig, som de deler med andre (andre husstande). Disse er ofte unge enlige.

Flytning mellem steder med forskellig grad af urbanisering

Der er store forskelle mellem forskellige familietypers geografiske bevægelser kan man se af Figur 16.

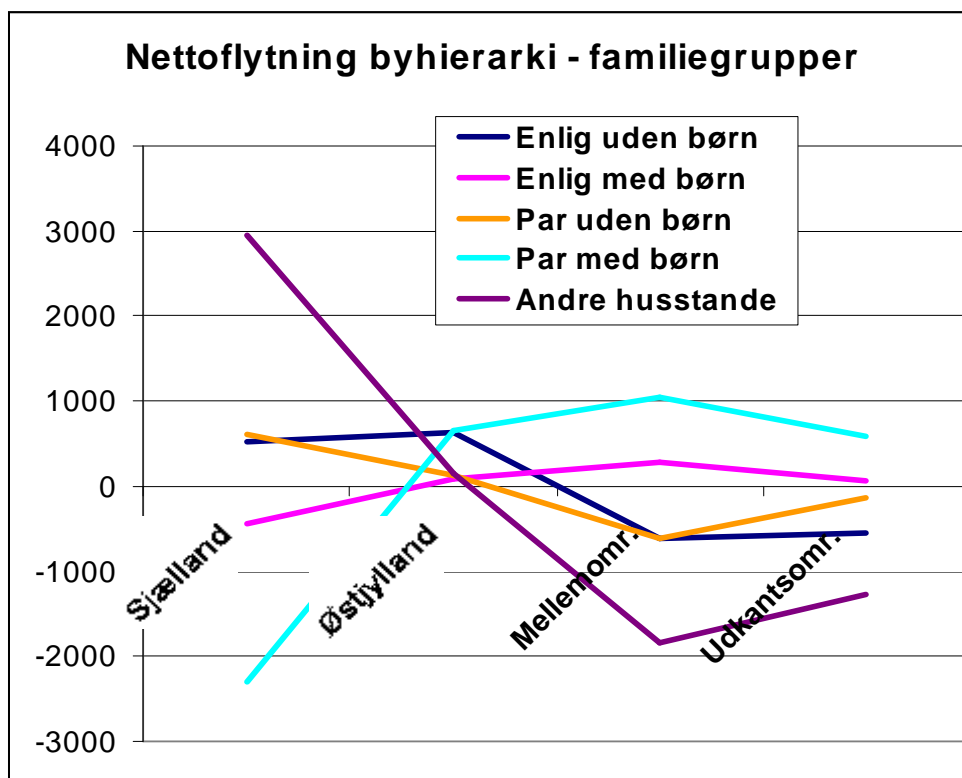
Figur 16. Nettotilflytning 2002 til steder med forskellig grad af urbanisering for personer i forskellige familietyper efter flytningen.

Enlige uden børn, der mest består af unge, bevæger sig som ventet fra de mindre til de mere urbaniserede områder. Det samme mønster gælder for de, der flytter til 'Andre husstande', som også mest er unge.

Familier med børn bevæger sig den stik modsatte vej med en stor fraflytning fra tætbyområderne, men også lidt fra de mellemstore byer. Der er en stor nettotilflytning af par med børn til de mindre byer, landsbyer og især landområder. Par med børn flytter - lidt overraskende - især væk fra forstæderne og til landområderne, mens enlige med børn har den næsten stik modsatte profil med fraflytning fra landområder og ind til mellemstore byer.

Flytninger mellem forskellige steder i byhierarkiet

Flytningerne til og fra forskellige dele af byhierarkiet følger samme mønster som flytningerne mellem steder med forskellig urbanisering, som det fremgår af Figur 17.

Figur 17. Nettoflytninger 2002 til forskellige dele af byhierarkiet for personer i forskellige familietyper.

Personer, der flytter til forskellige fælleshusstande, og som ofte er enlige, har en stor nettotilflytning til Hovedstaden og Sjælland og fra mellem- og udkantsområderne. Der er samme tendens for enlige uden børn, men ikke helt så markant.

Der er en markant fraflytning af børnefamilier fra Sjælland til hele den øvrige del af Danmark og især til mellemområderne. Også udkantsområderne har nettotilflytning af par med børn. Tendenserne er de samme for enlige med børn – især når man tager hensyn til at det er en mindre gruppe. Par uden børn flytter derimod mod Sjælland og væk fra mellem- og udkantsområderne.

Uddannelse

En af de hypoteser, der, som nævnt i det foregående, er formuleret i litteraturen om geografisk mobilitet, er, at de højest uddannede er mere geografisk mobile end lavt uddannede. I Tabel 25 er belyst, hvor stor en del af befolkningen opdelt efter fuldført uddannelse, der flytter over forskellige afstande, samt den gennemsnitlige flytteafstand for de, der er flyttet.

Tabel 25. Andelen af befolkningen opdelt på fuldført uddannelse, som flytter over forskellige afstande og den gennemsnitlige flytteafstand for de voksne flyttende i 2002, samt flyttefrekvens.

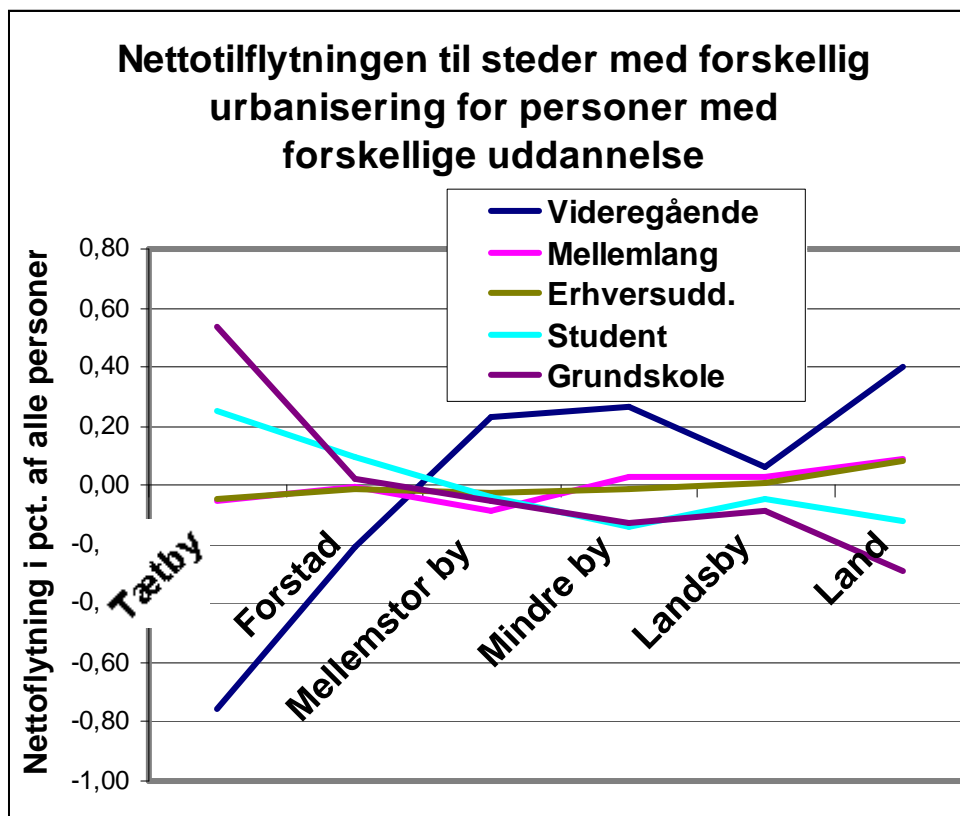
	Flytteafstand			I alt	GNS flytte-afstand km	Andel af flyttende (pct.)	Flyttefrekvens (pct.)
	I samme by/sogn	Mindre end 50 km	Mere end 50 km				
Videregående uddannelse	17%	63%	19%	100	46	9	13
Mellemlang uddannelse	24%	60%	16%	100	34	15	13
Andre erhvervsuddannelser	26%	61%	13%	100	28	35	12
Studentereksamen	22%	62%	16%	100	36	5	19
Grundskole	26%	61%	13%	100	29	36	14
Alle	25%	61%	14%	100	31	100	13

Generelt er der ikke den store forskel på mobiliteten for folk med forskellige uddannelser. Mobiliteten er noget højere for personer, der kun har studentereksamen, men det skyldes rimeligvis, at de ofte flytter fra opvækststedet til uddannelsesstederne. For de der har en uddannelse, er der ikke nogen forskel på, hvor ofte de flytter.

Derimod er der forskel på, hvor langt de flytter. Den gennemsnitlige flytteafstand er væsentlig højere for personer med videregående uddannelse. Den er også højere end gennemsnittet for personer med mellemlange uddannelser. Personer, der har erhvervsuddannelse flytter noget kortere end de øvrige med uddannelse. Også personer uden uddannelse flytter mest over kortere afstande, selv om de er mere mobile. Tallene understøtter således den hypotese, at den geografiske mobilitet stiger med uddannelsen.

Flytning mellem steder med forskellig grad af urbanisering

Fuldført uddannelse har i høj grad en sammenhæng med alder. Personer med videregående uddannelse er oftere ældre end de der har erhvervsuddannelser eller ingen uddannelse. Dette afspejles i deres geografiske mobilitet. I Figur 18 er vist nettotilflytningen til steder med forskellig grad af urbanisering som en procentdel af alle personer opdelt efter grad af uddannelse.

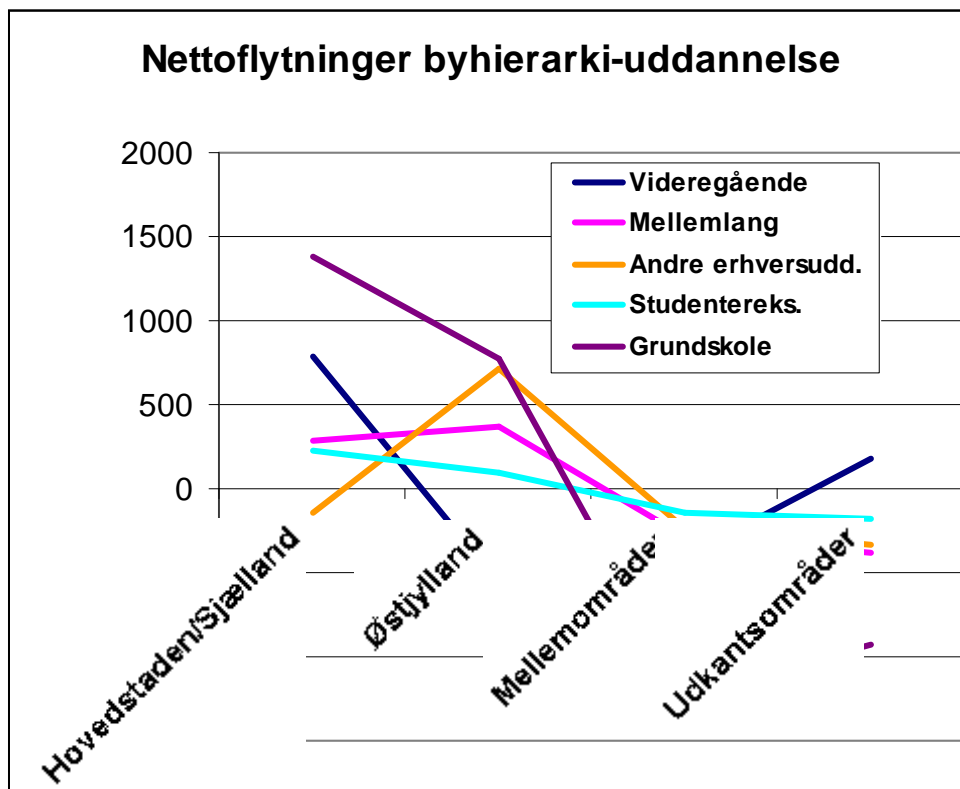
Figur 18. Nettoflytning i pct. af alle personer til steder med forskellig grad af urbanisering for personer med forskelligt uddannelsesniveau 2002.

Figuren illustrerer, at personer med videregående uddannelse forlader de store byer – især tætbyerne og i en vis udstrækning også forstæderne. De flytter netto til mellemstore og mindre provinsbyer, samt til landområderne. Som vi skal se nedenfor har det en del at gøre med det mønster, at unge rejser til de store byer for at få uddannelse for senere at vende tilbage igen. Personer med mellemlange uddannelser og erhvervsuddannelse har et andet mønster med næsten ingen nettobevægelser mellem steder med forskellige urbanisering. Omvendt har personer, der kun har studentereksamen eller grundskole en bevægelse mod de urbaniserede områder og væk fra de mindre urbaniserede. Mange af disse personer er unge, der søger mod uddannelsesstederne.

Flytninger mellem forskellige steder i byhierarkiet

Nettoflyttebevægelserne mellem forskellige del af byhierarkiet fremgår af Figur 19.

Figur 19. Nettoflytninger til forskellige dele af byhierarkiet for personer med forskellig uddannelse 2002.

Hovedstaden/Sjælland tiltrækker alle grupper undtagen personer med erhversuddannelser, som har en nettoaflytning. Der er især mange, der kun har en grundskoleuddannelse eller studentereksamen, hvilket må forventes at være unge der søger ind til uddannelsesinstitutionerne. Men der er også mange højtuddannede, der flytter til Sjælland, mens Østjylland og mellemområderne har fraflytning af denne gruppe. Lidt uventet har udkantsområderne et flytteoverskud på de højtuddannede, mens de taber i alle de øvrige grupper. Mellemområderne har nettoaflytning af alle uddannelsesgrupper, mens Østjylland kun mister de højtuddannede, og især har tilflytning af erhversuddannelserne.

Beskæftigelsesstatus

De voksne personer (18+ år) i undersøgelsen er blevet opdelt i en række social- eller beskæftigelsesgrupper efter deres grad af beskæftigelse og karakter af overførselsindkomst/offentlige ydelse:

8. Førtidspensionister: dominerende offentlige ydelse er førtidspension.
9. Kontanthjælpsmodtagere mv.: dominerende offentlige ydelse er kontanthjælp eller revalidering, men er ikke i aktivering.
10. Folkepensionister mv.: dominerende offentlige ydelse er folkepension eller efterløn.
11. Dagpengemodtagere mv.: dominerende offentlige ydelse er enten arbejdsløshedsdagpenge, sygedagpenge, barselsdagpenge, kommunal eller anden aktivering.

12. Studerende: personer under uddannelse.
13. Beskæftigede: Er i beskæftigelse og offentlige indkomstoverførsler udgjorde mindre end 30 pct. af bruttoindkomsten i det forudgående år.
14. Andre: hjemmegående husmødre, skoleelever over 17 år mv.

I Tabel 26 er belyst forskellen mellem disse gruppers flytteafstand

Tabel 26. Fordeling af flyttende personer 18+ år på flytteafstand og gennemsnitlig flytteafstand 2002, samt flyttefrekvens for personer med forskellig beskæftigelsesstatus.

Jobstatus efter flytning	Fordeling på flytteafstand				GNS flytteafstand km	Andel af flyttende (pct.)	Flyttefrekvens (pct.)	Andel af alle, der flytter mere end 100 km (pct.)
	I samme by/sogn	Mindre end 50 km	Mere end 50 km	I alt				
Førtidspensionister	35	55	11	100	23	4	9	1,0
Kontanthjælpsmodtagere mv.	27	59	14	100	31	6	33	4,6
Folkepensionister	40	52	8	100	17	8	5	0,4
Dagpengemodtagere	26	59	15	100	34	8	19	2,9
Studerende	19	63	18	100	39	19	33	5,9
Beskæftigede	25	62	13	100	29	51	13	1,7
Andre	20	60	20	100	43	5	22	4,4
Alle	25	61	14	100	31	100	14	2,0

Der er markante forskelle på, hvor ofte de forskellige grupper flytter. Studerende og kontanthjælpsmodtagere er langt de mest mobile. Også dagpengemodtagerne flytter oftere end gennemsnittet. De beskæftigede flytter derimod lidt sjældnere end gennemsnittet. De mindst mobile er pensionisterne.

Det bemærkelsesværdige i tabellen er, at de beskæftigede flytter kortere end gennemsnittet og især kortere end grupper udenfor arbejdsmarkedet som kontanthjælpsmodtagere og dagpengemodtagere, der i gennemsnit flytter væsentligt længere end de beskæftigede. Også de studerende flytter langt, hvilket ikke er helt så uventet. Pensionisterne derimod, flytter oftest lokalt. Det gælder både alders- og førtidspensionister.

I den sidste kolonne i tabellen er beregnet, hvor stor en del af den samlede befolkning, der er flyttet mere end 100 km i 2002. Der er her meget markante forskelle på de forskellige grupper. Foruden studerende er det især kontanthjælpsmodtagere, der skiller sig ud ved, at næsten 5 pct. af dem i løbet af et år foretager flytning over meget lange afstande. Det er mindre end 2 pct. af de beskæftigede, der gør dette, mens også dagpengemodtagere har en rimelig høj geografisk mobilitet over lange afstande (3 pct.).

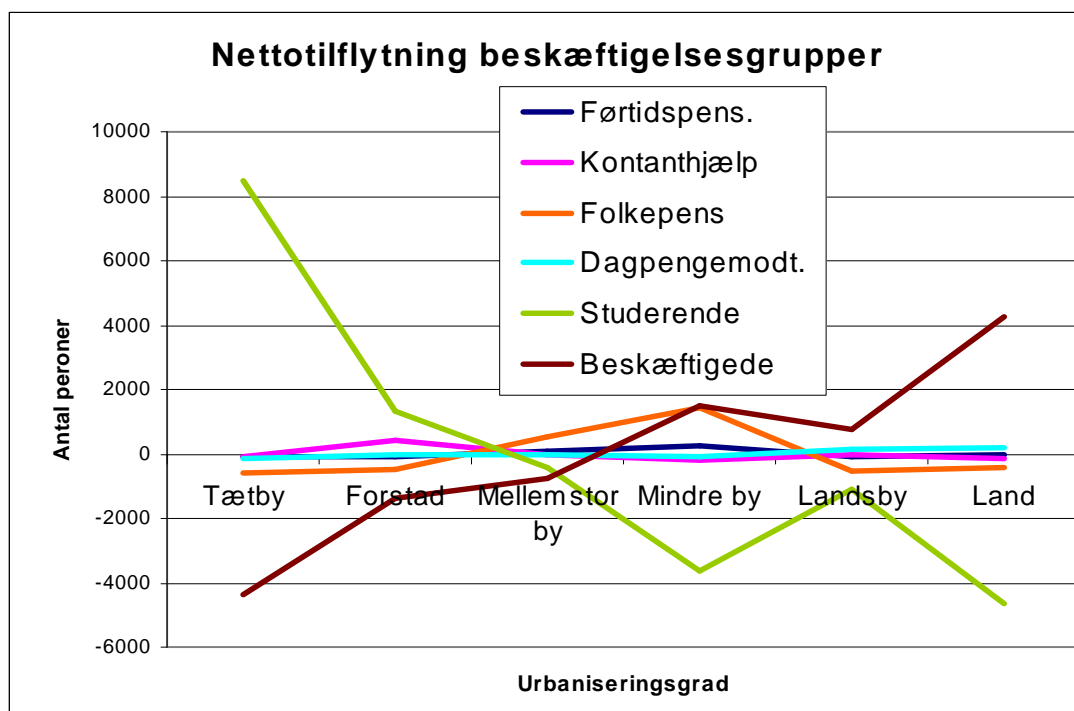
Flytning mellem steder med forskellig grad af urbanisering

I Figur 20 er vist nettotilflytningen til områder med forskellige grad af urbanisering for de forskellige beskæftigelsesgrupper.

Det fremgår af figuren, at flytningerne for nogen grupper balancerer med til- og fraflytning mellem områder med forskellige grad af urbanisering, mens det ikke gælder for andre grupper. De to grupper, som har det mest skæve mobilitetsmønster er hhv. de studerende og de beskæftigede. Som ventet bevæger de studerende sig ind mod de urbaniserede områder – især tætbyerne – mens de beskæftigede bevæger sig den modsatte vej og de to kurver er næsten spejlvendte. Kurven illustrerer mekanikken med, at de unge først

flytter ind til byerne for at uddanne sig, og så på et senere tidspunkt når de har etableret sig vender tilbage til de mindre urbaniserede områder af landet.

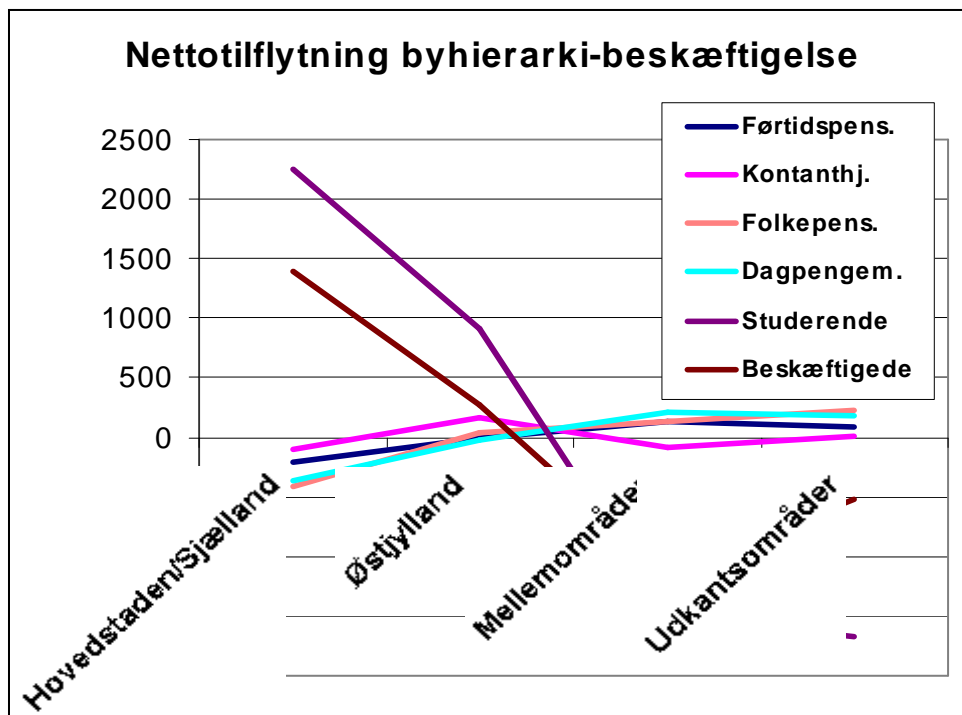
Blandt de øvrige grupper er det kun folkepensionisterne, som bevæger sig geografisk. De har et flytteoverskud ind til de mindre byer og et underskud i forhold til landsbyer og landområder. Dette afspejler de ældres behov for at flytte til boliger med plejemuligheder og bedre acces til service end de finder i landområderne.

Figur 20. Nettotilflytning til steder med forskellig grad af urbanisering for personer i forskellige beskæftigelses- og socialgrupper 2002.

Flytninger mellem forskellige steder i byhierarkiet

Det fremgår af Figur 21, at det kun er studerende og beskæftigede, der har større nettobevægelser mellem de forskellige dele af byhierarkiet.

Figur 21. Nettotilflytninger til forskellige dele af byhierarkiet for personer i forskellige beskæftigelses- og socialgrupper 2002.

Som forventet har personer, der var studerende pr. 1.1.2003, i stor udstrækning bevæget sig ind mod uddannelsescentrene på Sjælland og i Østjylland fra udkants- og mellemområderne. Men lidt overraskende er der den samme tendens i nettobevægelserne for de beskæftigede. Relativt i forhold til befolkningen er der den største nettotilflytning fra udkantsområderne.

Overraskende er det også, at dagpengemodtagerne har nettotilflytning fra vækstregionerne til udkants- og mellemområderne. Hvis de arbejdsløse agerede rationelt skulle man forvente det omvendte – at de flyttede til områder med vækst og højere beskæftigelse.

Generelt forlader personer udenfor arbejdsmarkedet Sjælland til fordel for mellem- og udkantsområderne. Undtagelsen er kontanthjælpsmodtagerne, der fortrinsvis flytter til Østjylland. Der er en del pensionister, som flytter til mellem- og udkantsområderne.

Sammenhængen mellem geografisk mobilitet og ændringer i beskæftigelse, familie og bolig

I de indledende afsnit er formuleret en række hypoteser om motiver og årsager til geografisk mobilitet. Blandt disse var, at geografisk mobilitet ofte udløses i forbindelse med ændringer i familie- og arbejdssituation, samt at ønsker om ændret bosætning eller tilbagevenden til opvækstområde kan være motiver. I dette afsnit forsøges belyst i hvor høj grad der er en sammenhæng mellem geografisk mobilitet og ændringer i familieforhold, beskæftigelse, boligforhold og afstand til opvækststed.

Beskæftigelsesændringer og geografisk mobilitet

De flyttende personers beskæftigelsesstatus (børn under skolealderen er ikke med) er bestemt udfra data om overførselsindkomster og deres tilknytning til arbejdspladser eller studiesteder. I en del tilfælde har personer i det foregående år både fået overførselsindkomster i en periode og været beskæftiget i en anden periode. Hvis overførselsindkomsterne udgør mindre end 30 pct. af bruttoindkomsten regnes disse personer som værende i beskæftigelse. Efter disse kriteriet var ca. halvdelen af de flyttende i beskæftigelse ved starten af 2002.

Tabel 27 Alle flyttende personer 18+ år fordelt på beskæftigelsesstatus før flytningen 1.1.2002 og efter flytningen 1.1.2003 (pct.).

Jobstatus før	Jobstatus efter						I alt
	Skoleelev	Studerende	I beskæftigelse	På understøttelse	Udenfor arbejds-markedet*)	Pensionist	
Skoleelev	58	13	20	3	7	0	100
Studerende	1	64	25	5	5	0	100
I beskæftigelse	0	7	78	8	4	2	100
På understøttelse	0	8	33	30	21	7	100
Udenfor arbejdsmarkedet*)	0	6	16	19	53	7	100
Pensionist	0	0	0	0	2	97	100
Alle	3	18	49	8	8	14	100

*) På førtidspension, kontanthjælp eller lignende.

Det ses af Tabel 27, at der er sket en del ændringer i beskæftigelsesstatus for de flyttende fra 2001 til 2003. Pensionisterne er de mest stabile, idet 97 pct. er pensionister både før og efter. Personer på understøttelse, dvs. dagpenge, er mindst stabile, idet kun en tredjedel af de, der var arbejdsløse i 2001, stadig er det i 2003, en tredjedel er kommet i arbejde og 28 pct. er gået helt ud af arbejdsmarkedet, hvoraf de 7 er gået på folkepension. Også blandt de øvrige udenfor arbejdsmarkedet (førtidspension, kontanthjælp mv.) er der sket store ændringer, idet kun halvdelen har samme position. De fleste er dog fortsat uden beskæftigelse, idet kun 16 pct. er kommet i arbejde undervejs. Af de flyttende studerende er to tredjedele fortsat i gang med et studie, mens 25 pct. kommet i arbejde og 10 pct. uden hverken job eller studie.

Som beskrevet tidligere forventer vi, at geografisk mobilitet ofte er forbundet med ændringer i jobsituationen, og at der derfor vil være flere, der flytter langt i forbindelse

hermed. I Tabel 28 er vist den gennemsnitlige flytteafstand for de flyttende, afhængig af deres ændringer i jobstatus. Desuden vises, hvor stor en del af flytningerne, der er mere end 50 km. Endelig sammenlignes fordelingen af alle flyttende med fordelingen af de, der flytter mere end 50 km for at beregne, hvor meget de forskellige beskæftigelsesændringer er overrepræsenterede blandt de, der er geografisk mobile og flytter over længere afstande. I tabellen er personer, der får understøttelse, slået sammen med andre udenfor arbejdsmarkedet, der ikke er pensionister.

Tabel 28. Flytteafstand for personer med ændret eller uændret jobstatus 2002.

	Andel af alle flyttende (pct.)	Antal flyttende	Gns. flytteafstand	Andel, som flytter > 50 km (pct.)	Fordeling af flyttende > 50 km (pct.)	Overrepræsentation (pct.) blandt flyttende > 50 km
Uændret jobstatus	48,2	297784	24	10	47,4	2
Påbegyndt studie	3,9	24136	56	18	6,9	77
Afsluttet studie uden job	1,7	10547	45	14	2,3	37
Afsluttet studie med job	4,1	25083	48	15	6,0	47
Fra arbejdsløs til job	3,2	19475	33	9	2,8	12
Jobskifte	7,3	45332	40	11	7,9	8
Fra job til arbejdsløshed	4,7	28754	37	11	5,0	8
Fra job til pension	0,7	4476	35	10	0,7	2
Fra arbejdsløs til pension	0,7	4059	22	6	0,4	41
Andre ændringer	2,5	15241	34	10	2,4	2
Ikke defineret (børn m. fl.)	23,1	142520	28	8	18,1	
Total	100	617407	30	8	100	

Røde tal er negative. Kilde: Center for Bolig og Velfærds registerdatabase

Det fremgår af Tabel 28, at personer med uændret jobstatus (dvs. at de fortsat er i samme situation, enten i job, under uddannelse eller samme status udenfor arbejdsmarkedet) flytter over noget kortere afstande end gennemsnittet. De udgør lidt under halvdelen af alle flyttede og lidt mindre af de der flytter mere end 50 km. De er således – som forventet underrepræsenterede blandt de geografisk mobile, men måske ikke helt så meget som forventet.

De længste flytninger sker i forbindelse med start af uddannelse, hvor den gennemsnitlige flytteafstand er over 50 km. Flytning i forbindelse med start af uddannelse udgør ca. 7 pct. af de geografisk mobile, hvor de er stærkt overrepræsenterede set i forhold til alle flyttende.

I forbindelse med studiets afslutning flyttes der også ret langt, især hvis man samtidigt får et job (48 km). I alt udgør personer med afsluttet uddannelse i 2002 små 6 pct. af alle flyttende og 8,3 pct. af de geografisk mobile.

I alt flytter 17 pct. af de geografisk mobile i forbindelse med start af nyt job – 6 pct. kommer fra uddannelse, 8 pct. fra et andet job og små 3 pct. fra arbejdsløshed. Jobskifte medfører i gennemsnit flytninger på 40 km. Der flyttes ikke helt så langt i forbindelse med overgangen fra arbejdsløshed til job (33 km).

6 pct. af de geografisk mobile forlader arbejdsmarkedet eller pensioneres i forbindelse med flytningen. Størsteparten af disse er mennesker der bliver arbejdsløse efter at have haft arbejde (5 pct.). Det er kun lidt over en pct., som går på pension. Flytninger i

forbindelse med ændringer udenfor arbejdsmarkedet er generelt kortere. Det gælder især for personer, der går fra arbejdsløshed til pension. Personer, der forlader arbejdsmarkedet flytter lidt længere. Der gælder især de, der går på pension (37 km).

Familieændringer og geografisk mobilitet

Når man taler om flytninger forestiller de fleste sig en familie, der flytter samlet fra en bopæl til en anden. Men dette er ikke den typiske flytning. I mange tilfælde flytter man fra en husstand, hvoraf nogle personer forbliver i den gamle bopæl, og i andre tilfælde flytter man til en ny bopæl, hvor der bor nogen i forvejen, som man flytter sammen med.

For det første kan man tale om 3 forskellige flyttetyper:

1. Samlet flytning af alle i husstanden til og fra samme adresse.
2. Samtidig flytning til samme bopæl, men fra forskellige adresser.
3. Tilflytning til eksisterende husstand.

For det andet kan der være tale om forskellige husstands- og familieændringer i forbindelse med flytningen. Det er:

1. Samme husstand på bopælen før og bopælen efter flytning.
2. Flytter fra forældre, men ikke til par.
3. Pardannelse. Et par (efter Danmarks Statistiks definitioner), som kommer fra hver sin adresse eller er flyttet sammen, og ikke bor sammen med andre (undtagen eventuelle børn).
4. Andre familiesammenføringer og sammenflytninger i husstande med mere end én kernefamilie.
5. Skilsmitter. Personer, som boede i parforhold før flytningen, men ikke gør det efter.
6. Andre husstandsopløsninger. Personer, som boede sammen med andre før flytningen (inklusive sammenflytninger af disse).

I de tilfælde, hvor man er blevet både skilt og har dannet par sammen, regnes det som pardannelse.

I Tabel 29 er vist, hvordan samtlige flytninger i 2002 er fordelt på kombinationer af flyttetype og husstandsændringer.

Tabel 29. De flyttende personer i 2002 fordelt på flyttetype og husstandsændringer i forbindelse med flytningen (pct.).

Husstandsændringer ved flytningen	Flyttetype				
	Samlet flytning hele husstanden	Sammenflytning	Tilflytning	I alt	Flytninger > 50 km
Samme husstand før og efter	37			37	30
Fra forældre	4	1	2	7	11
Pardannelse		8	4	12	14
Andre sammenflytninger		9	7	16	18
Skilsmisse	5	1	3	9	7
Andre husstandsopløsninger	11	3	6	20	20
I alt	58	21	21	100	100

I 58 pct. af tilfældene er der tale om personer, som er flyttet til en ny tom bolig uden at flytte sammen med nogen, men det er kun 37 pct., der også har forladt en tom bolig. De resterende ca. 20 pct. er flyttet hjemmefra (4 pct.), blevet skilt (5 pct.) eller har boet sammen med andre i den forrige bolig.

Ca. 20 pct. er flyttet sammen med andre i en ny tom bolig, mens andre 20 pct. er flyttet ind hos nogen, som boede der i forvejen. I alt er 7 pct. flyttet fra forældre, 12 pct. har dannet nyt par og 9 pct. er blevet skilt. Dertil kommer andre 16 pct. som er flyttet sammen med andre, og andre 20 pct. der har forladt andre de boede sammen med.

Ser man på de geografisk mobile, der flytter mere end 50 km, så er der lidt flere, der har ændret familiesituation. Flere er flyttet fra forældre og flere har dannet par, men færre er blevet skilt.

Tabel 30. Flyttende personer 2002 fordelt på familietype før og efter flytningen (pct.).

Familietype efter	Familietype før					Fordeling af uændrede husstande	
	Enlig uden børn	Enlig med børn	Par uden børn	Par med børn	Andre husstande	Alle	
Enlig uden børn	8	0	5	2	5	20	24
Enlig med børn	0	4	0	4	1	9	9
Par uden børn	4	0	13	1	5	24	28
Par med børn	1	3	2	16	3	24	37
Andre husstande	4	2	4	5	9	23	3
Alle	18	9	24	28	22	100	100

Som en følge af disse ændringer er der mange af de flyttende, som skifter familiesituation i forbindelse med flytningen, som det fremgår af Tabel 30.

Det er især de enlige uden børn, som ofte ændrer familiesituation i forbindelse med flytningen. 20 pct. af de flyttende boede alene efter flytningen, men det var kun de 8 pct. af disse, som også gjorde dette før flytningen. 12 pct. var således flyttet fra boliger med andre personer. Især kom mange fra 'Andre husstande'. Af de 9 pct. enlige med børn efter flytningen kom kun de 4 fra samme situation før. En stor del af dem ser ud til at være blevet skilt. Personer i par med og uden børn havde den mest stabile familiesituation, idet 13 ud af 24 pct. i par uden børn havde samme situation før flytningen og 16 ud af 24 pct. i par med børn. Det er dog en betydelig del af dem, der har ændret familieforhold undervejs.

Kolonnen yderst til højre viser, hvordan personer i de uændrede husstande er fordelt på familietype. Det ses, at personer i parhusstande – og især i børnefamilier – udgør en noget større del af de uændrede husstande. Dette skyldes især at der ikke er ret mange blandede 'Andre husstande' blandt de uændrede familier.

Flytteafstande i forbindelse med familieændringer

Flytninger i forbindelse med husstandsændringer foregår over længere afstande end flytninger uden ændringer fremgår det af Tabel 31.

Tabel 31. Flyttende personer 2002 med forskellige familieændringer fordelt på flytteafstand (pct.) og den gennemsnitlige flytteafstand.

	I samme by/sogn	< 30 km	Mere end 30 km	I alt	Gns. flytteafstand, km
Samme husstand	35	51	14	100	24
Fra forældre	16	57	27	100	45
Pardannelse	19	60	22	100	35
Andre sammenflytninger	25	54	21	100	34
Skilsmisse	25	61	15	100	26
Andre husstandsopløsninger	23	60	18	100	30
Alle	27	56	18	100	30

For personer, der flytter uden at ændre familie- og husstandsforhold, er flytteafstanden i gennemsnit kun 24 km mod et gennemsnit for alle på 30 km, og kun 14 pct. af dem flytter mere end 30 km.

Det er, som ventet på baggrund af de foregående analyser, især børn, der flytter hjemmefra, der har lange flytteafstande. De flytter i gennemsnit 45 km, og mere end hver fjerde flytter mere end 30 km. Men også pardannelse giver ofte anledning til lange flytninger, mens skilsmisser og andre husstandsopløsninger i højere grad sker lokalt.

Boligændringer og geografisk mobilitet

I forbindelse med flytningerne sker der også ofte en ændring af boligsituationen. I Tabel 32 ses hvilke ændringer der sker med hensyn til hustype i forbindelse med flytninger over forskellige afstande.

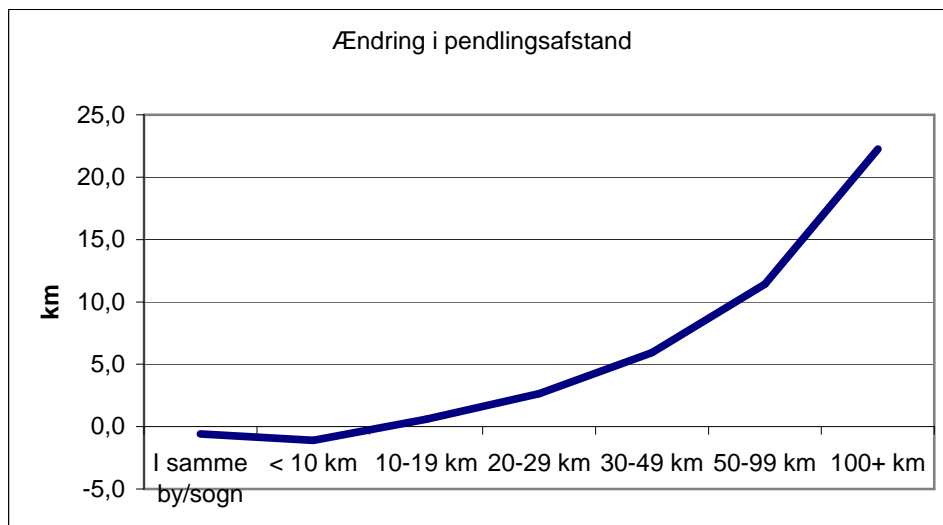
Tabel 32. Flyttende personer fordelt på boligændringer afhængigt af flytteafstand (pct.).

	I samme by/sogn	< 30 km	Mere end 30 km	Alle	Gns. flytteafstand km
Uændret boligtype	68	55	47	57	25
Til enfamiliehus	15	20	24	19	34
Til etagebolig	15	21	24	20	36
Til ikke-selvstændig	3	4	5	4	39
I alt	100	100	100	100	30

Generelt er det således, at jo kortere flytningen er jo mindre ændringer sker der. For flytninger indenfor samme by eller sogn er det to ud af tre som flytter til og fra samme boligtype. For flytninger mere end 30 km er det under halvdelen. For disse flytninger er det hver fjerde, som skifter fra flerfamiliehus til enfamiliehus og hver fjerde den modsatte vej. Flytningerne fra enfamiliehuse til etageboliger er i gennemsnit lidt længere end fra etagehuse til enfamiliehuse.

Arbejdsændringer, boligændringer og pendling ved geografisk mobilitet

Generelt er det således, at jo længere flytteafstand jo længere gennemsnitlig pendlingsafstand, som det ses af Figur 22, der viser pendlingsafstanden for personer i beskæftigelse før og efter flytningen.

Figur 22. Ændring i pendlingsafstand afhængigt af flytteafstand for flyttende i beskæftigelse 2002

Ved kortere flytninger falder pendlingen lidt, men derefter stiger den hurtigt jo længere man flytter. Dette indikerer, at vandringer ikke altid sker i forbindelse med jobskifte, men også ofte er bopælsflytninger uden jobskifte, som udløser pendling. Ved flytning uden jobskifte øges pendlingen i gennemsnit med 1,4 km. Ved flytning med jobskifte mindskes den derimod med 2,5 km.

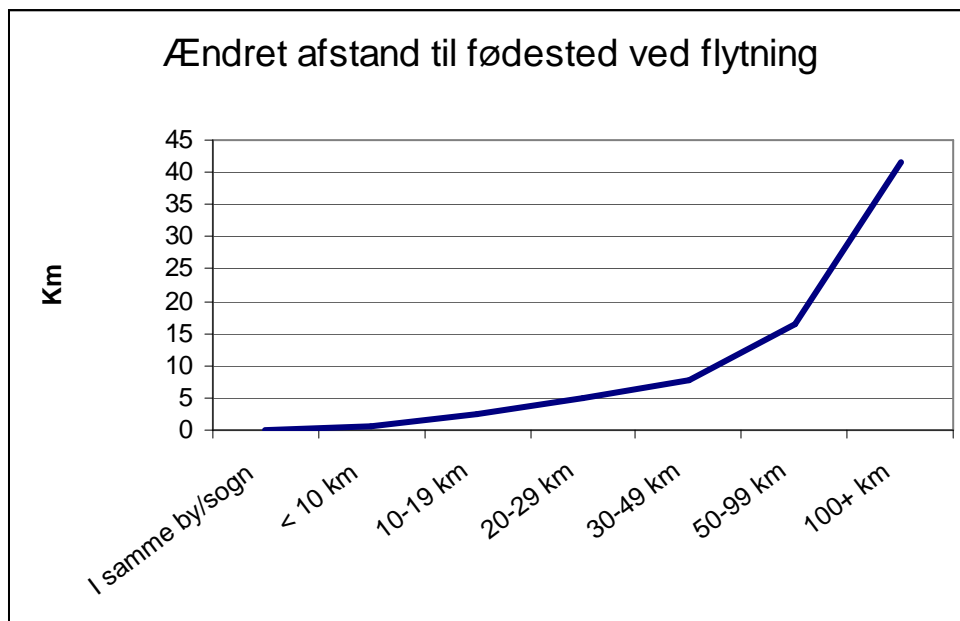
Tabel 33. Ændring i pendlingsafstand i forbindelse med ændringer i boligtype 2002.

	Ændring i pendlingsafstand
Uændret boligtype	1,3
Til enfamiliehus	6,5
Til etagebolig	-1,1
Til ikke-selvstændig	6,2
Total	2,1

Flytninger i forbindelse med bopælsskift uden arbejdsskift er ofte flytninger til enfamiliehuse udenfor de store byer. Som det fremgår af Tabel 33 er det en væsentlig forøgelse af pendlingen, når man flytter fra flerfamiliehuse til enfamiliehuse, mens pendlingen formindskes, når man flytter den modsatte vej.

Hjemvenden til opvækststedet

Som tidligere nævnt har vi målt afstanden til fødestedet (sogn) fra bopælsadressen både før og efter flytningen. I Figur 23 er vist sammenhængen mellem flytteafstand og afstand til fødestedet.

Figur 23. Ændring i afstanden til fødestedet ved flytning afhængig af flytteafstand 2002.

Generelt er det således, at man i gennemsnit flytter væk fra fødestedet og jo længere man flytter jo mere fjerner man sig. Strømmen går således mere væk fra opvækststedet end til det.

I gennemsnit øges afstanden til fødestedet med 5,4 km ved flytningerne. Men der er forskelle afhængig af både arbejds- og familieændringer som det fremgår af Tabel 34.

Tabel 34. Ændret afstand til fødested ved flytninger i forbindelse med arbejdsændringer og familieændringer 2002

	Ændret afstand til fødested ved flytning i km
Job-ændringer mv.	
Uændret jobstatus	2,5
Påbegyndt studie	21,2
Afsluttet studie uden job	4,2
Afsluttet studie med job	4,2
Fra arbejdsløs til job	5,4
Jobskifte	4,5
Fra job til arbejdsløshed	3,5
Fra job til pension	1,5
Fra arbejdsløshed til pension	1,9
Total	5,4
Husstandsændringer	
Samme husstand	3,7
Fra forældre	23,2
Pardannelse	9,9
Skilsmisse	-1,7

Flytninger fra forældre og ved påbegyndt studie betyder oftest, at man flytter langt væk fra fødestedet. Ved afslutning af studierne flyttes der i gennemsnit ikke nærmere hjem, hvor man kom fra, selv om nogle måske gør det.

Også ved pardannelse flytter man ofte længere væk. Kun ved skilsmisser er der en tendens til flytning til steder tættere på fødestedet. Det kan fortolkes således, at nogle ved familieopbrud vender tilbage til steder, hvor de har et socialt netværk.

Jobskifte betyder flytning væk fra opvækststedet. Der er kun små bevægelser væk fra fødestedet ved pensionering.

Statistiske analyser af forskelle mellem forskellige typer af geografisk mobilitet

I de foregående afsnit er set på; hvem der er geografisk mobile, og hvor ofte forskellige hændelser sker i forbindelse med forskellige typer af geografisk mobilitet. I mange tilfælde er disse faktorer indbyrdes forbundne. I dette afsnit foretages en række statistiske analyser for at isolere virkningerne af de enkelte faktorer. Den anvendte metode er logistisk regression, der kan vise, hvor stor sandsynligheden for en bestemt type af geografisk mobilitet stiger, når en bestemt faktor ændres. De faktorer, som indgår i analysen kan enten være logiske variable (markeret med ?, fx Par? = er man et par eller en enlig?) eller kontinuerte variabel (fx indkomst). De anvendte variable er:

- **Par?:** Er den flyttende husstand et par?
- **Har børn?:** Har den flyttende husstand børn?
- **Er unge < 35 år?:** Er under 35 år?
- **Er ældre > 60 år ?** Er over 60 år?
- **Indkomst i 100.000 kr.** Husstandens bruttoindkomst divideret med 100.000.
- **Har videregående eller mellemlang uddannelse?** Har en videregående eller mellemlang uddannelse?
- **Er i beskæftigelse?** Er i beskæftigelse?
- **To besk. personer i husstanden før flytning.** Var der to indkomsttagere i husstanden før flytningen, som havde beskæftigelse?
- **Har påbegyndt uddannelse i året?** Var studerende ved årets slutning, men ikke ved årets start.
- **Har afsluttet uddannelse i året?** Var studerende ved årets start, men ikke ved årets slutning.
- **Har fået ny eller ændret beskæftigelse?** Var beskæftiget ved årets slutning, men ikke ved årets start, eller havde ved årets start et andet job.
- **Øget pendling i 100 km.** Forskel mellem pendlingsafstand for beskæftigede før og efter flytningen /100.
- **Blevet arbejdsløs eller pensioneret?** Havde beskæftigelse ved årets start, men var arbejdsløs eller pensioneret ved årets slutning.
- **Flyttet fra flerfamilie til enfamiliehus?** Boede i flerfamiliehus ved årets start og i enfamiliehus ved årets slutning.
- **Flyttet fra enfamilie til flerfamiliehus?** Boede i enfamiliehus ved årets start og i flerfamiliehus ved årets slutning.

- **Øget afstand til fødested i 100 km.** Forskellen mellem afstanden til fødestedet før og efter flytningen / 100.

Tabel 35. Statistiske analyser (logistisk regression) af forskelle mellem lange og korte flytninger og mellem lange flytninger til forskellige områder af landet (byhierarki). Øget sandsynlighed (pct.) for at forskellige faktorer fører til de pågældende vandringer.

	Flyttet mere end 50 km i forhold til alle flyttende	Til Sjælland i forhold til alle > 50 km	Til Østjylland i forhold til alle > 50 km	Til mellemområder i forhold til alle > 50 km	Til udkantsområder i forhold til alle > 50 km
Par?	5	16		9	33
Har børn?	12	12		12	
er unge < 35 år?	7	9	38	7	43
Er ældre > 60 år ?	17	9	12		
Pardannelse?	13			7	28
Skilsmisse?	21		16		17
Uændret husstand?	18	21		21	
Indkomst i 100.000 kr.	8	8	8	6	8
Har videregående/mellemlang uddannelse?	48		7		12
Er i beskæftigelse?	14		12	5	14
To besk. i husstanden før flytning?	12				9
Har påbegyndt uddannelse i året?	158	29	50	15	52
Har afsluttet uddannelse i året?	1274	19		10	44
Har fået eller ændret beskæftigelse?	164				
Øget pendling i 100 km	131	10		9	10
Blevet arbejdsløs eller pensioneret?	110	13	12		59
Flyttet fra flerfamilie til enfamiliehus?	43	8	22	6	57
Flyttet fra enfamilie til flerfamiliehus?	31	27	4	16	38
Øget afstand til fødested i 100 km	177	22	18	9	13
Nagelkerke R2	0,147	0,039	0,027	0,013	0,057
-2 Log likelihood	358711	89617	76107	81195	42634

Note: Røde tal er negative værdier. Manglende tal betyder, at den pågældende variabel ikke har signifikant betydning. Alle viste tal er signifikante på 0,05 niveauet.

Hvad karakteriserer de geografisk mobile?

Vi har i denne analyse defineret geografisk mobilitet som flytninger over 50 km. I første kolonne af Tabel 35 ses, hvorledes de således definerede vandringer adskiller sig fra alle flytninger.

Analysen viser, at par er lidt mere geografisk mobile end enlige. Som tidligere vist er unge mere geografisk mobile end gennemsnittet og ældre noget mindre. Børnefamilier er mindre geografisk mobile end familier uden børn.

I Tabel 31 viste vi at flytninger af uændrede husstande i gennemsnit havde den korteste længde. Også flytninger ved skilsmisse var relativt korte. Flytninger ved pardannelse var lidt længere end gennemsnittet. Regressionsanalysen viser også, at sandsynligheden for geografisk mobilitet er lavere ved skilsmisse, og når det er samme husstand før og efter flytningen. Men den viser også i modsætning til ovenfor, at sandsynligheden for geografisk mobilitet er lavere ved pardannelse. Det må derfor være de husstandsændringer, der sker

ved fraflytning fra forældre eller til og fra andre typer af husstande, som oftere er forbundet med geografisk mobilitet.

Der er en lille negativ effekt af højere indkomst. Når indkomsten øges med 100.000 kr. falder sandsynligheden for, at flytninger fører til geografisk mobilitet med 8 pct. Dette er lidt overraskende, men kan hænge sammen med at den geografiske mobilitet er relativt høj hos nogle af de grupper, som ikke er i beskæftigelse, især studerende. Det ses således også af tabellen, at den geografiske mobilitet generelt er mindre blandt flyttende personer i beskæftigelse. På den anden side er der en stærk positiv sammenhæng mellem geografisk mobilitet og uddannelse. Flyttende personer med lang og mellemlang uddannelse har en 45 pct. større sandsynlighed for at flytte mere end 50 km. Resultaterne kunne være fordrejede af, at der er en positiv korrelation mellem uddannelse og indkomst, således at indkomstvariablen er blevet gjort negativ. Men en analyse uden uddannelsesvariablen ændrer ikke den negative værdi af indkomst. Det skyldes heller ikke, at der ikke er en lineær sammenhæng mellem indkomst og geografisk mobilitet, hvor mellemindkomstgrupperne er mindre mobile end både lavindkomstgrupper udenfor arbejdsmarkedet og højindkomstgrupper med højere uddannelse. En særskilt regression med to andre indkomstvariable for henholdsvis de 30 pct. med lavest og højest indkomst, viser, at der er 50 pct. større sandsynlighed for at de laveste indkomstgrupper er geografisk mobilitet, når de flytter, mens den er 11 pct. mindre for de højestlønnede.

Som nævnt er der i litteraturen om geografisk mobilitet ofte fremsat den hypotese, at familier med to beskæftigede personer er mindre geografisk mobile, fordi det er sværere for to personer samtidigt at skift job geografisk. Denne analyse viser en lille effekt, idet sandsynligheden for at flyttende er geografisk mobile falder med 8 pct., når antallet af beskæftigede i familien stiger med 1.

Som ventet er sandsynligheden for geografisk mobilitet mange gange større for flyttende personer, der starter på en uddannelse. Men analysen viser også, at den er endnu mange gange større for flyttende personer, der har afsluttet uddannelsen.

Ændringer i jobsituationen har også stor betydning for geografisk mobilitet. Der er således langt større geografisk mobilitet blandt flyttende personer, som kommer i beskæftigelse eller skifter job. Sandsynligheden er 2½ gange større for denne gruppe. Også flytninger, der sker samtidig med skift fra job til pensionering og arbejdsløshed udløser mere end dobbelt så ofte geografisk mobilitet. Samtidig er der også – som man kunne forvente - en sammenhæng mellem øget pendling og geografisk mobilitet.

Også boligændringer er forbundet med geografisk mobilitet. Både når man flytter fra enfamiliehus til lejlighed og den anden vej sker det oftere i forbindelse med geografisk mobilitet. De lokale flytninger sker således oftest inden for samme hustype, mens der skiftes hustype ved længere flytninger.

Endelig betyder geografisk mobilitet ikke nødvendigvis, at man flytter tættere på hjemstavnen – snarere tværtimod. Jo længere man flytter væk fra fødestedet, jo oftere er der tale om længere flytninger. Det er formentlig især de unges flytninger fra forældre til uddannelse, som slår igennem her.

Vandringer mellem vækst og stagnationsområder

De undersøgte typer af geografisk mobilitet er:

- Flytning mere end 50 km sammenlignet med alle flytninger.
- Flytning til **Hovedstaden og Sjælland** over mere end 50 km sammenlignet med alle flytninger > 50 km.
- Flytning til **Østjylland** over mere end 50 km sammenlignet med alle flytninger > 50 km.
- Flytning til **'mellemområderne'** over mere end 50 km sammenlignet med alle flytninger > 50 km.
- Flytning til **udkantsområder** over mere end 50 km sammenlignet med alle flytninger > 50 km.

I Tabel 35 vises resultaterne af regressionsanalyserne. De viser, at de forskellige faktorer har meget forskellig betydning for, i hvor høj grad de geografisk mobile flytter til de forskellige områder af landet.

Flytninger til Hovedstaden og Sjælland

Vandringerne over mere end 50 km til steder på Sjælland kan være både flytninger fra andre dele af landet og flytninger internt på Sjælland mere end 50 km.

Umiddelbart ville man antage, at tilflytningen til København af unge, der påbegynder en uddannelse ville dominere vandringerne. Det ser imidlertid ikke ud til at være tilfældet (Tabel 35, 2' kolonne), idet der er færre blandt disse vandringer, som har påbegyndt en uddannelse i flytteåret. Der desuden lidt færre unge ??????. Når der, som tidligere vist i Figur 17, er en nettotilflytning af unge, må det således skyldes, at der er få unge blandt fraflytterne fra Sjælland. Dette tyder på, at flytning til videregående uddannelse kun er en begrænset del af vandringerne til Sjælland. Men der er flere enlige og færre børnefamilier blandt tilflytterne.

Vandringerne til Sjælland adskiller sig ikke nævneværdigt fra andre vandringer med hensyn til indkomst, beskæftigelse og uddannelse. De tidligere analyser af nettotilflytningen viste en nettotilflytning af personer i beskæftigelse og med videregående uddannelse. Denne nettotilflytning må således skyldes at beskæftigede og højtuddannede er underrepræsenterede i fraflytningen fra Sjælland. Det er således ikke tilflytningen, som skaber nettotilflytningen af disse grupper. Analysen viser, at vandringer til Sjælland relativt sjældnere sker i forbindelse med afsluttet uddannelse. Men der er formentligt en del unge, der flytter til Hovedstaden for at få uddannelse og forbliver på sjælland efter at denne er afsluttet.

Vandringerne til Sjælland sker oftere i forbindelse med husstandsændringer. Dette kan især være unge, der flytter hjemmefra. Der er ikke flere, som er flyttet i forbindelse med jobskifte, hvilket i øvrigt gælder for alle de fire områder, men når det sker, mindskes pendlingsafstanden. Ved flytninger til Sjælland kommer man altså oftere tættere på arbejdsstedet. Der sker desuden færre tilflytninger i forbindelse med pension eller arbejdsløshed. Det er således ikke Sjælland man flytter til, når man ryger ud af arbejdsmarkedet.

Flytninger til Sjælland indebærer oftere, at man skifter boligtype fra enfamiliehus til flerfamiliehus, og sjældnere den modsatte vej. Afstanden til fødestedet og det formodede opvækststed øges.

Flytninger til Østjylland

På nogle punkter er der markante forskelle mellem vandringerne til det andet vækstområde, Østjylland, og vandringerne til Sjælland. I Østjylland spiller tilflytningen af unge, der starter en uddannelse, en langt større rolle. De ældre er derimod underrepræsenteret. Der er relativt flere tilflyttere i beskæftigede og med en videregående uddannelse.

Tilflytterne er sjældnere blevet skilte og også sjældnere blevet arbejdsløse eller pensionerede. De flytter sjældnere fra flerfamiliehus til enfamiliehus og lidt oftere den modsatte vej. Man flytter oftere tættere på fødestedet.

Flytninger til 'Mellemområderne'

Mellemområderne er defineret som de områder, der ikke tilhører vækstområderne på Sjælland og i Østjylland, men heller ikke de områder, der er defineret som udkantsområder. Man ville derfor forvente, at disse områders tilflytning ville være en mellemproportional mellem vækst- og udkantsområders.

Tilvandringen til mellemområderne er oftere par med børn og uændrede husstande, dvs. sjældnere skilte, børn, der flytter hjemmefra, mv. Det sker dog lidt oftere i forbindelse med pardannelse.

Der er også en del uddannelsessteder for mellemlange uddannelser og erhvervsuddannelser i disse områder, hvilket giver sig udslag i, at en relativt større del af vandringerne sker i forbindelse med start af uddannelse. Samtidig er der imidlertid også relativt flere, som har afsluttet uddannelse, hvilket kan være nogle af de unge, der har fået en videregående uddannelse i vækstområderne, som vender hjem. Dette støttes af, at afstanden til fødestedet mindskes lidt. Der er lidt færre i beskæftigelse blandt tilflytterne. Arbejdsskift er ikke signifikant, men pendlingsafstanden øges lidt.

Endelige sker flytningen sjældnere fra enfamiliehus til flerfamiliehus, og lidt oftere den modsatte vej.

Flytninger til udkantsområderne

Disse vandring afviger mest fra det generelle mønster blandt vandringerne. Det er sjældent unge, som flytter til udkantsområderne, oftest midaldrende par. De ældre er hverken under- eller overrepræsenterede. Tilflytningen sker sjældnere i forbindelse med pardannelse, men ofte ved skilsmisse, og især ofte ved arbejdsløshed eller pensionering. Der er således en del mennesker, som vælger at vandre til udkantsområderne i forbindelse med store brud i deres liv. Det kan have økonomiske årsager, fordi boliger er billigere i disse områder. Generelt er tilflytterne sjældnere i beskæftigelse og har sjældnere en uddannelse. Det er ikke kun fordi, de ønsker at vende tilbage til opvækststedet, hvor de kunne støtte sig til familie og sociale netværk, for i gennemsnit øges afstanden til fødestedet ved disse flytninger. En del af dem flytter således for at begynde et nyt liv.

En del må også antages at flytte for at kunne bosætte sig i enfamiliehus. Der er en meget stor overrepræsentation af flytninger fra flerfamilie- til enfamiliehuse og sjældent den anden vej. For mange betyder flytningen en øget pendling.

Vandringer mellem by og land

I dette afsnit er vandringerne til områder med forskellig grad af urbanisering sammenlignet med alle vandringer. De undersøgte vandringer er:

- Til tætbyområder (som tidligere defineret)
- Til forstæder (do)
- Til provinsbyer (mellemstore og mindre byer)
- Til landsbyer og landområder

I Tabel 36 ses resultaterne af de logistiske regressionsanalyser.

Tabel 36. Forskelle mellem flytninger til områder med forskellig urbanisering belyst ved statistiske analyser (logistisk regression). Øget sandsynlighed (pct.) for at forskellige faktorer fører til de pågældende vandringer.

	Til tætbyområder	Til forstæder	Til provinsbyer	Til landsbyer og land
Par?	36	25	17	57
Har børn?	59		40	28
er unge < 35 år?	143	35	11	56
Er ældre > 60 år ?	45	30	37	31
Pardannelse?	56	17	6	33
Skilsmisse?	10	15	16	9
Uændret husstand?			21	15
Indkomst i 100.000 kr.	6	3	2	5
Har videregående/mellemlang uddannelse?	53	13	12	33
Er i beskæftigelse?	7	17		6
To besk. i husstanden før flytning?	16			12
Har påbegyndt uddannelse i året?		97	37	60
Har afsluttet uddannelse i året?		21		19
Har fået eller ændret beskæftigelse?	9	6		
Øget pendling i 100 km	5			4
Blevet arbejdsløs eller pensioneret?	17		6	26
Flyttet fra flerfamilie til enfamiliehus?	89	31	35	146
Flyttet fra enfamilie til flerfamiliehus?	57	33	9	73
Øget afstand til fødested i 100 km	14	8	12	6
Nagelkerke R2	0,25	0,06	0,05	0,22
-2 Log likelihood	64303	70402	81011	65634

Tilvandring til tætbyerne

Tilvandringen til tætbyerne er, som tidligere vist, i alt overvejende grad domineret af unge enlige uden børn og få ældre. Tilflytningen sker ofte i sammenhæng med både pardannelser og skilsmisser. Tilflytterne er lidt oftere i beskæftigelse og har i gennemsnit lidt højere indkomster end alle vandringer. Især har tilflytterne en højere uddannelse.

Lidt overraskende sker tilflytningen ikke oftere i forbindelse med start af uddannelse end hvad gælder for alle vandring, men den sker lidt oftere i forbindelse med jobskifte. Dette sker sjældnere, når der er to beskæftigede i husstanden. Der er færre tilflytninger af personer, som er blevet arbejdsløse eller gået på pension.

Der flyttes sjældent fra flerfamiliehus til enfamiliehus, men ofte den modsatte vej. Pendlingen bliver mindre ved flytningen.

Tilvandring til forstæderne

Da de flytninger, vi ser på, er mere end 50 km, vil flytninger fra bycentre til samme byers forstæder ikke indgå her. Der er således tale om flytninger til storbyernes forstæder fra andre dele af landet.

Tilvandringen til forstæderne er oftere unge enlige og sjældnere ældre. De sker oftere ved pardannelse og sjældnere ved skilsmisse. De har lidt oftere en videregående uddannelse, men er sjældnere i beskæftigelse og har en lidt lavere indkomst. Dette kan hænge sammen med at tilflyttere, der har påbegyndt en uddannelse er overrepræsenterede. Det er sjældnere at tilflytterne har afsluttet en uddannelse eller skiftet job. Flytningerne sker især fra enfamiliehuse til flerfamiliehuse. Der er en lille formindskelse af afstanden til fødestedet.

Tilvandring til provinsbyerne

Vandringerne til provinsbyer består oftere af par med børn og ældre, sjældnere af unge enlige og barnløse. Flytningerne sker lidt oftere i forbindelse med skilsmisser, men er også oftere uændrede husstande.

Indkomsterne er lige over gennemsnittet, men færre har en længere uddannelse. Ændringer i beskæftigelse og uddannelse ligger på gennemsnittet bortset fra, at der er noget færre, som påbegynder en uddannelse og lidt færre der er blevet arbejdsløse eller pensionerede.

Der er en del flere flytninger, som går fra flerfamilie- til enfamiliehuse, og lidt færre som går den anden vej. Afstanden til fødestedet mindskes for disse vandring, dvs. en del vender tilbage til deres opvækstby.

Tilvandring til landsbyer og land

Tilvandringen til landområderne afviger mest fra andre vandring og er i en vis udstrækning spejlvendt i forhold til tilvandringen til tætbyerne. Det gælder i endnu højere grad end for provinsbyerne, at tilvandringen er domineret af par med børn og ældre, men ikke af unge enlige. Flytningen sker sjældnere i forbindelse med pardannelser, men lidt oftere ved skilsmisser. Der er sjældnere tale om uændrede husstande. Der er færre med længere uddannelse og lidt lavere indkomster, men lidt flere i beskæftigelse.

Meget færre tilflyttere har påbegyndt en uddannelse samtidigt med flytningen, men flere har afsluttet en. En del af disse er formentligt flyttet tilbage, hvor de oprindeligt kom fra, men som helhed er afstanden til fødestedet ikke formindsket. Der er hverken flere eller færre, som har skiftet job, men der er flere som er blevet arbejdsløse eller gået på pension.

Mest markant er ændringen i boligforholdene, hvor flytning fra flerfamiliehuse til enfamiliehuse har en meget høj sandsynlighed.

Litteratur

- Andersen H. T., Engelstoft S. 2004. Fra 'by og land' til bylandskab. In Skifter Andersen, H. and Andersen, H. T. *Den mangfoldige by*, Hørsholm: Statens Byggeforskningsinstitut.
- Boyle, P., Halfacree, K. (eds) 1998. Migration into Rural Areas. Chichester: Wiley
- Cannari L., Nucci F., Sestito P. 2000. Geographic labour mobility and the cost of housing: evidence from Italy. *Applied Economics* 32: 1899-1906.
- Brown, L.A. and E.G. Moore, The intraurban migration process: a perspective, *Geografiska Annaler* 52B (1970), pp. 1–13
- Brown, B. B. and Perkins, D.D. (1992) disruptions in Place Attachment. In I. Altman and S. Low (eds.). *Place Attachment*. New York: Plenum.
- Böheim, R. and Taylor, M. P. (2002) Tied down or room to move? Investigating the relationships between housing tenure, employment status and residential mobility in Britain. *Scottish Journal of Political Economy*, Vol. 49, No. 4.
- Cannari, L., Nucci, F. and Sestito, P. (2000) Geographic labour mobility and the cost of housing: evidence from Italy. *Applied Economics* 32: 1899-1906.
- Cameron, G. and Muellbauer, J. (1998) The housing market and regional commuting and migration choices. *Scottish Journal of Political Economy*, Vol 45., No. 4.
- Clapham D. (2002). Housing Pathways: A Post Modern Analytical Framework. *Housing, Theory and Society* 19:57-68.
- Clark, W. A. W. and Burt, J. E. (1980). The impact of workplace on residential location. *Annals of the Association of American Geographers*, Vol. 70, No. 1, pp. 59-67.
- Clark W. A. V. & Onaka, J. L. (1983). Life Cycle and Housing Adjustment as Explanations of Residential Mobility. *Urban Studies* 20, 47-57.
- Cuba, L. and Hummon, D. M. (1993) A place to call home: Identification with dwelling, community and region. *The Sociological Quarterly*, Vol. 34 No. 1: 111-131.
- Cuba, L. and Hummon, D. M. (1993) Constructing a sense of home: Place affiliation and migration across the life cycle. *Sociological forum* Vol. 8, No. 4.
- Deding, M. and Filges T. (2004) *Derfor flytter vi. Geografisk mobilitet i den danske arbejdsstyrke*. Copenhagen: Socialforskningsinstituttet.
- Fischer, P. A. and Malmberg, G. (2001) Settled people don't move: On life course and (im-) mobility in Sweden. *International Journal of Population Geography* 10: 357-371.
- Floor H. and van Kempen R. (1997). Analysing Housing Preferences with Decision Plan Nets. *Scandinavian Housing and Planning Research* 14: 27-42.

- Green, A. E., Hogarth, T. and Shackleton, R. E. (1999) Longer distance commuting as a substitute for migration in Britain: a review of trends, issues and implications. *International Journal of Population Geography* 5: 49-67.
- Green, R. K. and Hendershott, P. H. (1999) Home ownership and unemployment in the U.S. Internet paper.
- Hanson, S. and Pratt, G. (1988) Reconceptualising the links between home and work in Urban Geography. *Economic Geography*, Vol. 64, No. 4.
- Henley, A. (1998) Residential mobility, housing equity and the labour market. *The Economic Journal* 108: 414-427.
- Hidalgo, M. C. and Hernández, B. (2001) Place attachment: Conceptual and empirical questions. *Journal of Environmental Psychology* 21: 273-281.
- Howell F. M. & Frese W. (1983) Size of Place, Residential Preferences and the Life Cycle: How People come to like where they Live. *American sociological Review* vol. 48: 569-580.
- Jackman R., Savouri S. 1992. Regional migration in Britain: An analysis of gross flows using NHS Register Data. *Economic Journal*, 102, pp. 1433-50.
- Kaag Andersen, A. (2000). Arbejdskraftoplande i Danmark. AKF
- Kristensen H. og Skifter Andersen H. (2009). Befolkningens boligønsker. Center for Bolig og Velfærd, Københavns Universitet.
- Lee, E. S. (1965) A theory of migration. *Demography*, Vol. 3, No. 1. (1966), pp. 47-57.
- Lindgreen, U. (2003) Who is the counter-urban mover? Evidence from the Swedish Urban System. *International Journal of Population Geography* 9: 399-418.
- Logan , J. R. og Spitze, G.D (1994). Family Neighbors. *American Journal of Sociology*, 100:453-476.
- Lundholm, E. Garvill, J, Malmberg, G. and Westin, K. (2004). Forced or free movers? The motives, voluntariness and selectivity of interregional migration in the Nordic countries. *Population, Space and Place* 10, 59-72.
- Lundholm, E. (2007). *New motives for migration? On interregional mobility in the Nordic context. Doctoral dissertation*, Umeå University, Sweden.
- Mesch, G. S. and Manor, O. (1998) Social ties, environmental perception and local attachment. *Environment and Behaviour* Vol. 30, No. 4
- Mulder C. H. (2007). The family Context and Residential choice: a Challenge for New Research. *Population, Space and Place* 13: 265-278.

Norstrand, R. og Kaag Andersen, A. (2002) *Indkomster flytninger og uddannelse*. Copenhagen: AKF.

Rossi P. (1955). *Why families move*. Illinois: The Free Press.

Rouwendaal, J. and Meijer, E. (2001) Preferences for housing, jobs and commuting: A mixed logit analyses. *Journal of Regional Science*, vol. 41, No. 3.

Rundblad, B. G. (1964) *Arbetskraftens rörlighet*. Industriens Utredningsinstitut, Uppsala.

Skifter Andersen H. og Bonke J. (1980). Boligsektorens fordelingsmæssige virkninger I: Boligmarkedet. Arbejdsnotat 9. Lavindkomstkommissionens Sekretariat.

Skifter Andersen H. (2008). Explanations for Long-Distance Counter-Urban Migration into Fringe Areas in Denmark. *Population Space Place* vol. 15, no. 3.

Speare A. m. fl. (1974) *Residential mobility, migration and metropolitan change*. Massachusetts: Ballinger Pull Company.

Wiendels B. og R. van Kempen (1997) *Moving for a new job? Job movements and residential mobility in the Netherlands*, paper to ENHR conference, Piran ???

Wolpert, J. (1965) Behavioral Aspects of the Decision to Migrate. *Papers of the Regional Science Association*. 15: 159-169.

Ærø, T. (2002). *Boligpræferencer, boligvalg og livsstil*. PhD afhandling, Statens Byggeforskningsinstitut.

Ærø T., Suenson V., Skifter Andersen H. 2005. *Bosætning i yderområder*. Hørsholm: Statens Byggeforskningsinstitut.

Bilag 1. Registerdatabasen

Der er i princippet tale om tre forskellige datasæt:

1. Baseret på flyttende personer i 2002 og
2. Baseret på solgte ejerboliger i 2002 og
3. Baseret på en 20 pct. stikprøve af boligbestanden pr. 1/1 2004.

1. Datasæt med flyttende personer mv. og deres boliger

Populationen udvælges som følger:

1. Alle personer, som er flyttet i løbet af 2002 identificeres.
2. Derefter identificeres pågældende personers adresser ved hhv. starten og slutningen af 2002, samt pr. 1/1 2005. Populationen af adresser danner grundlag for udtrækning af data fra boligtællingen, samt grundlag for at identificere personer i det følgende.
3. Personer som bor på de pågældende adresser, både ved starten og slutningen af året (dvs. pr. 1/1 2002 og 1/1 2003), identificeres. Det markeres, hvilke af personerne der er flyttet. De 2 populationer af personer danner grundlag for udtrækning af persondata. Populationen pr. 1/1 2003 benævnes **1.A**: "personer på tilflytningsadresser". Populationen pr. 1/1 2002 benævnes **1.B**: "personer på fraflytningsadresser". Boligoplysningerne findes under **1.C**.

Udtræk af personoplysninger på tilflytningsadresser

For personerne på tilflytningsadresserne hentes fra FAIN 2005 følgende oplysninger:

Variabel	
KOM	Kommunekode
BOPIKOM	Bopæl i kommunen

Variablene omdøbes således at det fremgår at der er tale om oplysninger der vedrører 2005.

Fra FAIN 2003 følgende oplysninger:

Variabel	
ALDER	Alder
KOEN	Køn
CIVST	Civilstand
CIVDTO	Civilstandsdato
INDDTO	Indrejsedato
DTYPE	D-familietype
FHART	Fælleshusstandsart
FMMARK	Forældremarkering
ADRDTO	Adressedato
KOM	Kommunekode
BOPIKOM	Bopæl i kommunen
CSTATUS	C-familie status

Fra FAFA 2003 hentes følgende oplysninger:

Variabel	
AEGTVAR	Ægteskabets ell.reg. p.skabs varighed

Fra IEPE 2003 hentes følgende oplysninger:

Variabel	
FOEDREG	Fødested
IETYPE	Dansker/indvandrere/efterkommere
IELAND	Oprindelsesland

Fra CPST 2003 hentes følgende oplysninger:

Variabel	
STATKODE	Statsborgerskabskode
STATDTO	Dato for statsborgerskab

Fra UDDA 2003 hentes følgende oplysninger:

Variabel	
HFUDD	Højeste fuldførte uddannelse (4-cifret AUDD)
IGUDD	Igangværende uddannelse (4-cifret UDD-kode)

Fra INDK 2003 hentes følgende oplysninger:

Variabel	
DISCO	DISCO for årets væsentligste lønmodtagerstilling
BRUTTO	Bruttoindkomst
LOENMV	Løn mv.
DISPON	Samlet indkomst efter renter og skat
AINDK94	A-indkomst 1994
KAPITIALT	Kapitalindkomst
SLUSKAT	Slutskat
TOPSKA	Topskat
MLLSKA	Mellemskat
BUNSKA	Bundskat
EJVSKAT	Ejendomsværdiskat
KORSTOETT	Beregnet korrigeret boligstøtte
OBLGAELD	Kursværdi af obligationsgæld
PANTGAELD	Gæld af pantebreve i depot
BANKGAELD	Gæld til pengeinstitutter
KOEJD	Kontantværdi af ejendomme i Danmark
ARBLHU	Arbejdsløshedsunderstøttelse (DUR ex feriepenge)

Fra SHSS 2003 hentes følgende oplysninger:

Variabel	
SOCIO	Socioøkonomisk klassifikation
BELAF	Beløb AF-aktivering
BELALD	Beløb folkepension
BELE	Beløb efterløn
BELF	Beløb førtidspension
BELAK1	Aktivering af unge under 25 år
BELAK2	Kontanthjælp til aktiverede under 25 år
BELAK3	Aktivering af personer over 25 år
BELK194	Hjælp til underhold til forsørgere. Beløb
BELK294	Hjælp til underhold til ikke-forsørgere
BELK394	Hjælp til underhold til flygtninge
BELK494	Supplerende ydelser alene
BELK598	Beløb kontanthjælpspension
BELK699	Beløb integrationsydelse
BELLYD	Beløb ledighedsydelse
BELUDD	Beløb uddannelse (Ikke flygtninge)
BELUDF	Beløb uddannelse (Flygtninge)
BELUFR	Beløb forrevalidering
BELSYG	Udbetalte sygedagpenge

Fra SSNV 2003 hentes følgende oplysninger:

Variabel	
DOMYD01	Dominerende ydelse
BELAKT	Beløb aktiveringsydelser
BELKON	Beløb underholdsydelser
BELUDA	Beløb ved uddannelse/revalidering (alle)

Ovenstående flettes sammen på personnummer til at udgøre ét datasæt.

Fra IDLH 2002 hentes følgende oplysninger:

Variabel	
LBNR	Arbejdssteds-løbenummer
ANSAAR	År for ansættelse på arbejdssted

Fra IDAS 2002 hentes for pågældende arbejdssteder følgende oplysninger:

Variabel	
LBNR	Arbejdssteds-løbenummer
BRANCHE1	Branchekode for arbejdsstedet
KOM	Kommunekode (3 første cifre af adressekoden)

EJERKO	Ejerkode
--------	----------

Ovenstående flettes sammen på arbejdsstedsnummeret til at udgøre ét datasæt.

Udtræk af personoplysninger på fraflytningsadresser

For personerne på fraflytningsadresserne hentes fra FAIN 2005 følgende oplysninger:

Variabel	
KOM	Kommunekode
BOPIKOM	Bopæl i kommunen

Variablene omdøbes således at det fremgår at der er tale om oplysninger der vedrører 2005.

Fra FAIN 2002 følgende oplysninger:

Variabel	
DTYPE	D-familietype
FHART	Fælleshusstandsart
FMMARK	Forældremarkering
ADRDTO	Adressedato
KOM	Kommunekode
BOPIKOM	Bopæl i kommunen
CSTATUS	C-familie status

Fra UDDA 2002 hentes følgende oplysninger:

Variabel	
IGUDD	Igangværende uddannelse (4-cifret UDD-kode)

Fra SHSS 2001 hentes følgende oplysninger:

Variabel	
SOCIO	Socioøkonomisk klassifikation
BELAF	Beløb AF-aktivering
BELALD	Beløb folkepension
BELE	Beløb efterløn
BELF	Beløb førtidspension
BELAK1	Aktivering af unge under 25 år
BELAK2	Kontanthjælp til aktiverede under 25 år
BELAK3	Aktivering af personer over 25 år
BELK194	Hjælp til underhold til forsørgere. Beløb
BELK294	Hjælp til underhold til ikke-forsørgere
BELK394	Hjælp til underhold til flygtninge
BELK494	Supplerende ydelser alene
BELK598	Beløb kontanthjælpspension

BELK699	Beløb integrationsydelse
BELLYD	Beløb ledighedsydelse
BELUDD	Beløb uddannelse (Ikke flygtninge)
BELUDF	Beløb uddannelse (Flygtninge)
BELUFR	Beløb forrevalidering
BELSYG	Udbetalte sygedagpenge

Fra SSNV 2001 hentes følgende oplysninger:

Variabel	
DOMYD01	Dominerende ydelse
BELAKT	Beløb aktiveringsydelse
BELKON	Beløb underholdsydelse
BELUDA	Beløb ved uddannelse/revalidering (alle)

Fra INDK 2001 hentes følgende oplysninger:

Variabel	
DISCOK	DISCO for hovedbeskæftigelse
BRUTTO	Bruttoindkomst
LON	Løn
DISPINDK	Indkomst efter skat og renter
AINDK94	A-indkomst 1994
KAPINDK	Kapitalindkomst
KORSTOETT	Beregnet korrigeret boligstøtte
ARBLHU	Arbejdsløshedsunderstøttelse (DUR ex feriepenge)

Ovenstående flettes sammen på personnummer til at udgøre ét datasæt.

Fra IDLH 2001 hentes følgende oplysninger:

Variabel	
LBNR	Arbejdssteds-løbenummer
ANSAAR	År for ansættelse på arbejdssted

Fra IDAS 2001 hentes for pågældende arbejdssteder følgende oplysninger:

Variabel	
LBNR	Arbejdssteds-løbenummer
BRANCHE1	Branchekode for arbejdsstedet
KOM	Kommunekode (3 første cifre af adressekoden)
EJERKO	Ejerkode

Ovenstående flettes sammen på arbejdsstedsnummeret til at udgøre ét datasæt.

Boligdata

For populationen af adresser hentes fra BOL 2002 henholdsvis BOL 2003 følgende oplysninger:

Variabel	
KOM	Kommunekode
BOPIKOM	Bopæl i kommunen
ANTPERSH	Antal personer på adressen
HUSTTYPE	Husstandstype
DFAM	Antal D-familier i husstanden
ALDALDPH	Ældste persons alder
ALDYNGPH	Yngste persons alder
ALDBARK	Ældste barns alder
ANTBORNH	Antal børn i husstanden
BYKODE	Bykode
BYSTKODE	Bystørrelseskode
SOGN	Sognekode
F101	Ejendomsnummer
F102	Ejerforhold for ejendommen
F126	Antal beboelseslejligheder på ejendommen
F207	Opførelsesår
F220	Antal etager
F229	Varmeinstallation
F306	Ejerlejlighedsnummer
F307	Enhedens anvendelse
F308	Boligtype
F312	Areal til beboelse
F314	Antal værelser i alt
F318	Toiletforhold
F319	Badeforhold
F323	Årlig lejeafgift
F392	Udlejningsforhold

For populationen af adresser samt adresser for personerne som indgår i 1.A. og/eller 1.B. hentes fra BOL 2005 følgende oplysninger:

Variabel	
KOM	Kommunekode
BOPIKOM	Bopæl i kommunen
BYKODE	Bykode
BYSTKODE	Bystørrelseskode
SOGN	Sognekode
F101	Ejendomsnummer
F102	Ejerforhold for ejendommen
F126	Antal beboelseslejligheder på ejendommen

F207	Opførelsesår
F220	Antal etager
F229	Varmeinstallation
F306	Ejerlejlighedsnummer
F307	Enhedens anvendelse
F308	Boligtype
F312	Areal til beboelse
F314	Antal værelser i alt
F318	Toiletforhold
F319	Badeforhold
F323	Årlig lejeafgift
F392	Udlejningsforhold

Hertil knyttes fra FAIN 2005 følgende oplysning:

Variabel	
PNR	Personnummer

Da der på den enkelte adresse kan bo flere end én person, vil der være dubletter på adresserne i dette udtræk.

2. Baseret på solgte ejerboliger i 2002

1. Fra EJSA 2002 hentes oplysninger om solgte ejendomme i 2002. I tilfælde af dubletter bevares oplysningen med den seneste skødedato.
2. Vha. oplysninger i BOL 2003 plukkes solgte ejendomme som pr. 1/1 2003 bebos af ejer (F392='2').

Fra EJSA 2002 hentes følgende variable:

Variabel	
KOMM	Kommunekode
EJDNR_6	Ejendomsnr (6 cifre)
KSUM	Købesum minus løsøre i kroner
EJDV	Ejendomsværdi i kroner
GRV	Grundværdi i kroner

Fra BOL 2003 hentes følgende variable:

Variabel	
F100	Kommunennummer
F101	Ejendomsnummer
F392	Udlejningsforhold
BOPIKOM	Bopæl i kommunen

Fra EJVK 2002 hentes følgende variabel:

Variabel	
VURDARE	VURDAREANT/VURDEARL- Vurderet grundareal

Ovenstående flettes sammen på kombinationen af kommunenummer og ejendomsnummer til at udgøre ét datasæt.

3. Baseret på en 20 pct. stikprøve af boligbestanden

Der udtages en 20 pct. stikprøve af boliger i BOL 2004 (pr. 1/1 2004) med F308=1, 2, 3, eller 5. Der dannes hermed en population af boliger som grundlag for udtrækningen af data.

Personer med bopæl på de pågældende adresser pr. 1/1 2004 identificeres, og anvendes som grundlag for udtrækning af persondata.

I hovedsagen hentes data i lighed med udtrækket under 1.

Som for udtrækket under **1.A.** udtrækkes personoplysninger fra

- FAIN 2003,
- FAFA 2003,
- IEPE 2003,
- CPST 2003,
- UDDA 2003,
- SHSS 2003,
- INDK 2003 og
- SSNV 2003.

Oplysningerne flettes sammen på personnummer til at udgøre ét datasæt.

Tilsvarende trækkes arbejdsstedsoplysninger som under **1.A.** fra:

- IDLH 2002 og
- IDAS 2002.

Ovenstående flettes sammen på arbejdsstedsnummeret til at udgøre ét datasæt.

Som for udtrækket under **1.C.** udtrækkes oplysninger fra:

- BOL 2003.

Derudover hentes følgende oplysninger fra BOL 2005:

Variabel	
KOM	Kommunekode
BOPIKOM	Bopæl i kommunen
BYKODE	Bykode
BYSTKODE	Bystørrelseskode
SOGN	Sognekode
F101	Ejendomsnummer
F102	Ejerforhold for ejendommen
F126	Antal beboelseslejligheder på ejendommen
F207	Opførelsesår
F210	Konstruktionsforhold

F211	Ydervægsmateriale
F212	Tagdækningsmateriale
F216	Samlet bygningsareal kvm
F219	Bebygget areal i kvadratmeter
F220	Antal etager
F221	Tagetagens samlede areal
F222	Udnyttet tagetage kvm
F223	Samlet kælderareal
F229	Varmeinstallation
F237	Fritliggende bygning
F306	Ejerlejlighedsnummer
F307	Enhedens anvendelse
F308	Boligtype
F312	Areal til beboelse
F313	Areal til erhverv
F314	Antal værelser i alt
F318	Toiletforhold
F319	Badeforhold
F323	Årlig lejeafgift
F392	Udlejningsforhold

Fra EJK 2003 hentes følgende oplysninger:

Variabel	
F100	Kommunenummer
F101	Ejendomsnummer
EJDV	EJDVBLB - Ejendomsværdi
GRV	GRVBLB - Grundværdi

Ovenstående flettes sammen på kombinationen af kommunenummer og ejendomsnummer til at udgøre ét datasæt.

Ejere af sommerhuse identificeres ved at koble oplysning om ejerskab fra EJER 2003 med oplysning om boligart BOLARTGL='10' fra BOL 2003.

Bilag 2. Beregning af flytte- og pendlingsafstande

Fastsættelse af koordinater for bopælsadresser

Datagrundlaget er et datasæt med midtpunktskoordinater for alle områder afgrænset ved bykoder og alle sogne. Følgende regler anvendes ved fastsættelse af koordinater for bopælen

1. Som udgangspunkt bruges koordinaterne for bykoden.
2. I landområder med bykode = 99999 anvendes sognekoordinater.
3. I store byer defineret som antal indbyggere pr. bykode > 10.000 anvendes sognekoordinat.
4. I andre områder med flere koordinater pr. bykode anvendes koordinater for sognekode

Koordinater for arbejdsstedsadresser

Da der ikke findes bykoder for arbejdsstedsadressen i datasættet er anvendt bykoden for den største by i den (gamle) kommune, hvor arbejdsstedet ligger.

Ved beregning af bolig-arbejdsstedsafstand bruges følgende fremgangsmåde:

1. Arbejde i samme gamle kommuner: afstand = 0.
2. Ellers afstand beregnes ud fra koordinater.

Beregning af flytteafstande

Afstanden beregnes principielt ud fra de fastsatte koordinater, men ved flytning/pendling mellem landsdele beregnes først afstanden til nogle 'brohoveder', fx Nyborg på Fyn eller Halsskov på Sjælland. Dertil lægges afstanden over broen, og endelig tillægges afstanden fra det andet brohovede til tilflytningsstedet.

Landet opdeles i 4 landsdele: Jylland, Fyn, Sjælland, Lolland og Bornholm. De anvendte brohoveder er:

Jylland: Taulov

Fyn: Taulov og Nyborg

Sjælland: Halsskov, Kastrup og Nykøbing Falster

Bornholm: Rønne

Lolland: Nykøbing Falster

Anvendte 'broafstande':

Afstande:

Taulov - Halsskov	177
Taulov - Kastrup	280
Halsskov - Kastrup	103
Kastrup – Rønne	90 km + færge

Bilag 3: Spørgsmål om flyttemotiver og tilknytning i SFI's flytteundersøgelse 1998

1. Hvor boede De længst tid under Deres opvækst?

- På landet/i en landsby ..... ☐ 1
- I en mindre by (typisk stationsby) ..... ☐ 2
- I en mellemstor by (typisk købstæder) ..... ☐ 3
- I en større by (dvs. Odense, Århus, Ålborg og Esbjerg) .... ☐ 4
- I Hovedstadsområdet (IP definerer selv hovedstads-området) ..... ☐ 5
- I udlandet..... ☐ 6
-

2. Hvor tæt knyttet var De til lokalområdet, hvor De boede under Deres opvækst?

(Det lokalområde, hvor IP boede længst tid under sin opvækst).

- Meget tæt knyttet til lokalområdet..... ☐ 1
- Noget knyttet til lokalområdet ..... ☐ 2
- Lidt knyttet til lokalområdet..... ☐ 3
- Slet ikke knyttet til lokalområdet ..... ☐ 4
- Ved ikke..... ☐ 8
-

3. Hvor tilfreds var De, alt i alt, med det område, hvor De boede under Deres opvækst? *(Det lokalområde, hvor IP boede længst tid under sin opvækst).*

- I høj grad tilfreds..... ☐ 1
- I nogen grad tilfreds..... ☐ 2
- I ringe grad tilfreds..... ☐ 3
- Slet ikke tilfreds ..... ☐ 4
- Ved ikke..... ☐ 8
-

---

4. I hvor høj grad var De, alt i alt, tilfreds med det sted, hvor De boede i 1997?

- I høj grad tilfreds..... ☐ 1
- I nogen grad tilfreds..... ☐ 2
- I ringe grad tilfreds..... ☐ 3
- Slet ikke tilfreds ..... ☐ 4
- Ved ikke..... ☐ 8

---

5. Hvor tæt knyttet var De til lokalområdet?
(F.eks. i forhold til familie, venner og naboer).

- Meget tæt knyttet..... ☐ 1
- Noget knyttet ..... ☐ 2
- Lidt knyttet..... ☐ 3
- Slet ikke knyttet ..... ☐ 4
- Ved ikke..... ☐ 8

---

6. Hvor tæt knyttet var De til andre egne af landet, end der hvor De selv boede?
(F.eks. i forhold til familie, venner og naboer).

- Meget tæt knyttet..... ☐ 1
- Noget knyttet ..... ☐ 2
- Lidt knyttet..... ☐ 3
- Slet ikke knyttet ..... ☐ 4
- Ved ikke..... ☐ 8
-

7. Hvis De tænker tilbage på Deres situation før boligskiftet i 1998, kan De så nærmere forklare, hvorfor De skiftede bopæl?

Kan De angive
den vigtigste
årsag?)

(Sæt gerne flere kryds)

(Sæt kun ét kryds)

a. Fik arbejde i en afstand fra hjemmet, som gjorde det uacceptabelt at pendle	☐ 1	☐ 01
b. Ægtefælle/samlever fik arbejde i en afstand fra hjemmet, som gjorde det uacceptabelt for ham/hende at pendle	☐ 1	☐ 02
c. Egne jobmuligheder var bedre det nye sted, end der hvor jeg boede før	☐ 1	☐ 03
d. Ægtefælle/samlevers jobmuligheder var bedre end der hvor jeg boede før	☐ 1	☐ 04
e. Familie/par-dannelse	☐ 1	☐ 05
f. Familie/par-opløsning	☐ 1	☐ 06
g. Bedre skole- eller pasnings-forhold for børn	☐ 1	☐ 07
h. Ønskede at bo tættere på familie eller venner	☐ 1	☐ 08
i. Andre familiære årsager (fx større/ mindre bolig)	☐ 1	☐ 09
j. Nye udfordringer	☐ 1	☐ 10
k. Andet	☐ 1	☐ 11

Hvis andet, skriv hvad:

---

l. Ved ikke	☐ 1	☐ 88